

ORHAN KEMAL HİKÂYELERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI
İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Miray ÇETİN
Yüksek Lisans Tezi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ
2021
Her Hakkı Saklıdır

SİİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Miray ÇETİN

ORHAN KEMAL HİKÂYELERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI İLKELERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ

SİİRT – 2021

ÖNSÖZ

Dil, insanın en temel ihtiyacı olan iletişimin doğal aracıdır. Çok yönlü fizyolojik yapının temel becerileri de buna bağlıdır. Onunla anlam ve işlev kazanır. Temel becerilerden okuma, doğru yapıldığında sözlü ve yazılı anlatımı etkisi altına alır. Çocuklardaki etkin okumanın ölçütü, onlara yönelik konularla bunların ifade ediliş biçimleridir. Uyum içinde olduklarında bir anlam ifade ederler. Toplumların gelecekleri, yetiştirecekleri çocuklara bağlıdır. Duygu, düşünce dünyaları birbirinden farklı, özel olan bu bireylerin bir değere sahip olduğu bilinmeli ve unutulmamalıdır. Her durumdan, olaydan ve diğer insanlardan etkilenebileceklerine dikkat edilmelidir. Aynı ortamda bulunup iletişim hâlinde olması çocuğu aslında, yetişkin bireylerle bir kılar. Sosyal çevrelerde her daim birlikte oldukları büyüklerle sadece edebî alanda ayrı olmaları pek mümkün değildir. İnsanoğlunun varlığını devam ettirmek adına iletişim kurma zorunluluğu da bunu desteklemektedir. Çeşitli yaş gruplarıyla bir araya gelmeleri kuracakları diyalogları, kullanacakları kelimeleri değiştirecektir. Dolayısıyla çocuk, gelişimsel özelliklerine bakılmaksızın bambaşka durumlara sürüklenecektir. Önemli olan onun buradan en az etkilenme ile çıkabilmesidir. Edebiyatın seyrine bakıldığında içeriğine göre nispeten daha yeni bir alan ‘çocuk edebiyatı’ tam da bu konuyu dert edinir. Alana katkı sunabileceği düşünülen bu araştırma Orhan Kemal’in kahramanları çocuklardan oluşan hikâyelerinin söz konusu çocuk edebiyatına uygun olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmaktadır.

Araştırma çeşitli başlıklara ayrılır: Çalışmanın giriş kısmında; problem durumu, araştırmada kullanılan sorular, amaç, araştırmanın yöntemi, bulgu, önem ve sınırlılıklar başlıklar halinde verilmiştir. Birinci bölümde Orhan Kemal’in hayatı, edebi hayatı ve hikâye anlayışı ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. İkinci bölümde edebiyat kavramına genel bakış ve yeni bir alan çocuk edebiyatının seyri tek başlıkta anlatılmıştır. Sonuç kısmında Orhan Kemal’in söz konusu hikâyelerinin çocuk edebiyatı ilkeleri ile ilişkisi geniş çerçevede ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırmaya başlamamda, ilerlememde yol göstericiliğini hiçbir zaman esirgemeyen, kendisinden çok şey öğrendiğim ve öğrenmeye devam edeceğim danışman hocam Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ’A teşekkür ederim.

Yoğun ve yorucu tempomda kalben her an yanımda olduğuna inandığım sevgili eşim Cafer ÇETİN'E, beni akademik hayata teşvik eden annem Selma BATUK'A ve babam H.Mirza BATUK'A sonsuz teşekkürler.

Siirt-2021

Miray ÇETİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR	IX
TABLolar	XI
GİRİŞ	1
I. PROBLEM DURUMU	1
II. ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORULAR.....	1
III. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
IV. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	2
V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ÇOCUK EDEBİYATI	3
1.1. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DEKİ ÇOCUK EDEBİYATINA GENEL BAKIŞ	3
1.2. ÇOCUK EDEBİYATINDA BULUNMASI GEREKEN KRİTERLER	9
1.2.1. Konu-Kurgu	9
1.2.2. Tema-İzlek	10
1.2.3. Karakter-Kahraman	10
1.2.4. Dil-Anlatım	10
1.2.5. İleti	11
1.2.6. Çevre	11
İKİNCİ BÖLÜM	12
ORHAN KEMAL.....	12
2.1. ORHAN KEMAL’İN HAYATI, EDEBÎ HAYATI VE HİKÂYE ANLAYIŞI	12
2.1.1. Orhan Kemal’in Hayatı	12
2.1.2. Orhan Kemal’in Edebî Hayatı ve Hikâye Anlayışı	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
YÖNTEM.....	34
3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	34
3.2. ÇALIŞMA MATERYALLERİ	34

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI	35
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	36
BULGULAR.....	36
4.1. ELLİ KURUŞ ÇİKOLATA	36
4.1.1. Elli Kuruş.....	37
4.1.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	37
4.1.2. Streptomycine.....	40
4.1.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	40
4.1.3. Kitap Satmaya Dair.....	43
4.1.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	43
4.1.4. Çikolata	46
4.1.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	46
4.1.5. Sevinç	48
4.1.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	48
4.1.6. Kırmızı Küpeler	51
4.1.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	51
4.1.7. Nermin	54
4.1.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	54
4.1.8. Çocuk.....	56
4.1.8.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	56
4.2. FARECİK – UYKU	60
4.2.1. Farecik.....	61
4.2.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	61
4.2.2. Uyku	64
4.2.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	64
4.2.3. Propagandacı	69
4.2.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	69
4.2.4. Küçük Kovboyar.....	73
4.2.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	73
4.2.5. Küçük Kâhya	76
4.2.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	76
4.2.6. İncir Çekirdeği	80

4.2.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	80
4.2.7. Kuduz.....	82
4.2.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	82
4.3. İNCİ’NİN MACERALARI	86
4.3.1. İnci’nin Maceraları – 1.....	87
4.3.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	87
4.3.2. İncinin Maceraları – 2.....	90
4.3.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	90
4.3.3. İnci’nin Maceraları – 3 ‘İnci’nin Babası’	95
4.3.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	95
4.3.4. İnci’nin Maceraları – 4 ‘Düşman’	98
4.3.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	98
4.3.5. Yeni Arkadaş.....	101
4.3.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	101
4.3.6. Bir Öksüz Kız	105
4.3.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	105
4.3.7. Çocuk Ali.....	110
4.3.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	110
4.4. ASLAN TOMSON – KÖPEK YAVRUSU	114
4.4.1. Aslan Tomson	115
4.4.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	115
4.4.2. Küçükler ve Büyükler.....	118
4.4.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	118
4.4.3. Üç Arkadaş	121
4.4.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	121
4.4.4. Harika Çocuk	124
4.4.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	124
4.4.5. Can Sıkıntısı	128
4.4.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	128
4.4.6. Köpek Yavrusu.....	132
4.4.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	132
4.4.7. Hamam Anası	135
4.4.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi.....	135

BEŞİNCİ BÖLÜM	138
5.1. SONUÇLAR.....	138
5.2. TARTIŞMA.....	139
5.3. ÖNERİLER	141
KAYNAKLAR	142
EKLER.....	146

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN KEMAL HİKÂYELERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Miray ÇETİN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ

2021, 229 Sayfa

Jüri:

Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ

Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

Doç. Dr. Erhan AKIN

Toplumların geleceğe açılan kapısı durumundaki çocukların önem kazanması, edebi ürünlerin de içeriğini değiştirmiştir. Bu bağlamda çocukların sanat eserine ne şekilde dâhil edilmesi gerektiği sorusu ortaya çıkmıştır.

Orhan Kemal, toplumcu gerçekçi edebi görüşe uygun eserler vermiştir. Bu araştırmanın amacı da Orhan Kemal'in Elli Kuruş Çikolata, Farecik-Uyku, İnci'nin Maceraları ve Aslan Tomson-Köpek Yavrusu kitaplarındaki hikâyelerinin çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelenmesidir.

Yazar, kahramanlarını küçük çevrelerin küçük insanlarından seçmiştir. Her yaştan karakterler yaratan Orhan Kemal, bazen küçük bir çocuğu bir hikâyenin ana kahramanı yapabirmiştir. Bu çalışmada yazarın yukarıda sözü edilen hikâyelerindeki çocuk kahramanlarının yaşayışları ve bunların çocuk edebiyatına uygunluğu irdelenmiştir. Çocuk edebiyatının özellikleri, hikâyelerinin içeriklerine uygun bir sınıflandırma ile verilmiştir. Araştırma tamamlandığında Orhan Kemal'in çocuk edebiyatı alanına katkısı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orhan Kemal'in Sanat Anlayışı, Çocuk, Çocuk Edebiyatı

ABSTRACT

MASTER THESIS

EXAMINING ORHAN KEMAL STORIES IN TERMS OF CHILDREN'S LITERATURE PRINCIPLES

Miray ÇETİN

Thesis Advisor: Professor Doctor Rezan KARAKAŞ

2021, Page: 229

Jury:

Professor Doctor Rezan KARAKAŞ

Associate Professor Doctor Bünyamin SARIKAYA

Associate Professor Doctor Erhan AKIN

The importance of children, who are the gatewaysof societies to the future, has changed their content in their literary works. In this context, the question has arisen in what way children should be included in the artwork.

Orhan Kemal has produced socialist realistic literary works. The aim of this research is to examine the stories in the books of Orhan Kemal's fifty kuruş chocolate, rat-sleep, the adventures of Inci and lion, rabbit, puppy in terms of children's literature principles.

The author chose his heroes from the little people of small circles. Orhan Kemal, who created characters of all ages, was sometimes able to make a small child the protagonist of a story. In this study, the lives of the child heroes in the stories mentioned above of the author and their appropriateness to children's literature gave in a classification appropriate to the contents of their stories. When the research is completed, Orhan Kemal's contribution to the field of children's literature determined.

Keywords: Orhan Kemal's Artistic Perspective, Child, Children's Literature

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	Milattan Önce
s.	Sayfa
vb.	ve benzeri
yy	yüz yıl
bs.	basım

Hikâyelerin Kısaltmaları

1. Elli Kuruş Çikolata (EKÇ)
 - Elli Kuruş (EK)
 - Streptomycine (St)
 - Kitap Satmaya Dair (KSD)
 - Çikolata (Ç)
 - Sevinç (Sv)
 - Kırmızı Küpeler (KK)
 - Nermin (N)
 - Çocuk (Çc)
2. Farecik Uyku (FU)
 - Farecik (F)
 - Uyku (U)
 - Propogandacı (P)
 - Küçük Kovboyar (KKv)
 - Küçük Kâhya (KKh)
 - İncir Çekirdeği (İÇ)
 - Kuduz (K)

3. İnci'nin Maceraları (İM)
- İnci'nin Maceraları 1 (İM-1)
 - İnci'nin Maceraları 2 (İM-2)
 - İnci'nin Maceraları 3/İnci'nin Babası (İB)
 - İnci'nin Maceraları 4/Düşman (D)
 - Yeni Arkadaş (YA)
 - Bir Öksüz Kız (B.Ö.K.)
 - Çocuk Ali (ÇA)
4. Aslan Tomson - Köpek Yavrusu (AT-KY)
- Aslan Tomson (AT)
 - Küçükler ve Büyükler (KB)
 - Üç Arkadaş (ÜA)
 - Harika Çocuk (HÇ)
 - Can Sıkıntısı (CS)
 - Köpek Yavrusu (KY)
 - Hamam Anası (HA)

TABLOLAR

Tablo 1. Elli Kuruş Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	38
Tablo 2. Streptomycine Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	41
Tablo 3. Kitap Satmaya Dair Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	45
Tablo 4. Çikolata Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	47
Tablo 5. Sevinç Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	50
Tablo 6. Kırmızı Küpeler Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	53
Tablo 7. Nermin Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	55
Tablo 8. Çocuk Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	58
Tablo 9. Farecik Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	62
Tablo 10. Uyku Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	66
Tablo 11. Propagandacı Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	71
Tablo 12. Küçük Kovboylar Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	75

Tablo 13. Küçük Kâhya Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	79
Tablo 14. İncir Çekirdeği Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	82
Tablo 15. Kuduz Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	84
Tablo 16. İnci'nin Maceraları-1 Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	89
Tablo 17. İnci'nin Maceraları-2 Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	93
Tablo 18. İnci'nin Maceraları-3 / 'İnci'nin Babası' Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	97
Tablo 19. İnci'nin Maceraları-4 / 'Düşman' Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	100
Tablo 20. Yeni Arkadaş Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	104
Tablo 21. Bir Öksüz Kız Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	107
Tablo 22. Çocuk Ali Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	112
Tablo 23. Aslan Tomson Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	116
Tablo 24. Küçükler ve Büyükler Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	119
Tablo 25. Üç Arkadaş Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	122

Tablo 26. Harika Çocuk Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	125
Tablo 27. Can Sıkıntısı Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	129
Tablo 28. Köpek Yavrusu Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	133
Tablo 29. Hamam Anası Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo.....	136

GİRİŞ

I. PROBLEM DURUMU

Çocuğa yönelme, onu birey olarak ele alma edebî alanda yeni bir durumdur. Türk edebiyatının farklı zamanlarında yazarlar, şairler tarafından ortaya konulan eserler çocuklara göre kısaltılarak düzenlenmiş ve okutulmuştur. Yıllar içinde ayrı alanlardan beslendiği anlaşılan çocuk eserleri araştırmalara konu olmuştur. MEB tarafından okullarda okutulmak üzere belirlenen eserler dışında çocuklara göre olabilecek eserler de bu araştırmalara dâhil olmuştur.

Türk edebiyatında adından sıkça bahsettiren bazı sanatçıların eserlerinin çocuk edebiyatı kapsamında incelenmemesi yeni bir çalışma doğurmuştur. Çocuk edebiyatının, çocuğu yaşamın içinde tutma görevi göz önünde tutulduğunda Orhan Kemal'in eserlerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

II. ARAŞTIRMADA KULLANILAN SORULAR

1. Orhan Kemal'in çocuk hikâyelerinin iç ve dış özellikleri nelerdir?
2. Orhan Kemal'in çocuk hikâyelerinin çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluğu mümkün müdür?

III. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Amaç, Orhan Kemal'in ele alınan hikâyelerini çocuk edebiyatı ilkeleri bakımından değerlendirilip çocuk edebiyatına olan uygunluğunu belirlemektir. Buna bağlı olarak yazarın 29 hikâyesi araştırma sorularına göre incelenmiştir.

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Orhan Kemal'i çocuk edebiyatı alanında da olduğunu göstermek çalışmanın önemli başka bir noktasıdır. Yayın evlerinin bazı

eserleri yeniden düzenleyip okurlara sunmaları çocuk kitaplarını etkin kılmaktadır. Orhan Kemal'in çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelenmesinin alana katkı sunacağı öngörülmektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Çalışmada Orhan Kemal'in 4 hikâye kitabındaki toplam 29 hikâyesi üzerinde durulmuştur. Hikâyelerin tamamı çocuk edebiyatının ilkeleri açısından incelenmiştir.

V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, Orhan Kemal'in seçilmiş 29 hikâyesinin çocuk edebiyatının ilkeleri bakımından incelenmesi ile sınırlıdır. Eserlerin iç ve dış özelliklerine göre ele alınması ilgili başlıklar altında verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DEKİ ÇOCUK EDEBİYATINA GENEL BAKIŞ

Dil rehberliğinde insanın tüm zamanlarına dair birikimlerinin somut ya da hayali kurulabilecek durumlar şeklinde oluşturulan, insanda farklılıklar yaratan, geleceğe taşınan ürünlerin bütününe ‘edebiyat’ adı verilir. O, kültür birikimlerini yansıtan ve ona yenilerini ekleyen mekanizmadır. Soyut bir araç olan dilin kullanım şekillerini gösterir. Yaşanılan zamanın dışında geçmiş ve geleceği de konu edinen edebiyatta, insanoğlunun çıkarımlarda bulunması zevk alması kadar gerekli görülmüştür. Edebiyata dair ilk çalışmaların MÖ yaklaşık 4. yy’a uzandığı bilinmektedir. Edebiyat, bu dönemlerde kurmaca metinler olmaktan öte ‘ayna’ nesnesi ile bütünleştirilmiştir. Çeşitli bağlar kurularak edebiyata dair söylenenlerin yanında birtakım açıklamalar da yapılmıştır. Bireyin iç dünyasının dışa vurumu şeklinde şiire dâhil olacak ifadelerde bulunulmuştur. Buradan hareketle ruh kavramının yarattığı durumların insandaki karşılığını da önemli kılmıştır. Platon ile başladığı bilinse de detay olabilecek ifadelerin kullanılması Aristo’da görülür. Bazı görüş bildirimlerinin dışında herhangi somut bir durum yaratılmamıştır. Avrupa’nın karanlık dönemden çıkışına kadar uzanan süreçte bunlar, dönemin ahlak kurallarına uygun şekilde devam etmiştir. Özellikle Orta Çağ’a gelindiğinde edebiyatta yazım-imla konusuna ayrıca yer verildiği görülür. Klasisizm sanatçılarından Dante bu anlamda farklılıklar yaratmıştır. Genel olarak temelinde ahlak olgusu olan fakat çevresi biraz daha genişletilmiş edebiyat kavramı oluşturulmuştur. Düşüncenin, sanatın değerli görülüp önem kazandığı Rönesans döneminde, edebiyata ‘haz’ vermesi açısından da bakılmıştır. Ortaya konulacak bir eserin hem estetik hem bilgi verme özelliğinin olmasına değinilir. Ancak yaklaşık 19. yy sonlarına kadar edebiyat; ahlak çerçevesinde, bilgilendirici tarzda olması ile de ele alınmıştır. Gerek klasik gerek romantik akımın temsilcilerinde ortak nokta bu konu olmuştur. Edebiyatı

tek başına yapı olarak düşünmüşlerdir. Başka durumları etkilemeyeceği gibi onlardan da etkilenmeyeceğine inanmışlardır. Fakat 19. yy sonlarında Amerika’da, Avrupa’nın bir bölümünde bu durum değişir ve edebiyata artık tarih, psikoloji, sosyoloji terimleriyle bakılmaya başlanır. Eserlerin fikri aşamasında sözü edilen bilimlerin ne derece etkili olduğundan veya eserin bunlara etkisinden bahsedilir. Süregelen gelişmeler sonucunda yeni edebi yeni akımlar ortaya çıkar. MÖ başlayan tartışmalar 20. yy’a taşarak sosyo-ekonomik olaylardan etkilenerek ilerlemiştir. Gelişen teknoloji ve onun yarattığı sanayileşme ile toplum yapılarının değişimi de sanata sirayet etmiştir. Çeşitli teoriler ortaya atılarak felsefi açıdan edebiyata bakılmaya başlanır. Toplumların ekonomik durumlarını ve sonuçlarını problem ekseninde veren ‘Marksist teori’, sanatı öncelikli kılan lingüistik yaklaşım, edebiyatı kuran konuların insanlığın en ilkel zamanlarından bugüne kadar biriktirdiklerine dayandıran ‘mit temelli eleştiri’, geçmişten kopmayarak varlıklarıyla ilerlemeyi insanlığın amaç edindiği modernizme tepki olan ‘postmodernizm’ tüm bu bahsedilen değişimde ortaya konulan durumlardır. Dolayısıyla insanı, toplumu her açıdan ele almaya çalışan edebiyatta başka dünyalara¹ açılma amacı doğal bir eğilim olmuştur. Edebiyatın, kişilerin yaşadığı zaman kadar öncesini de merak ediyor olması bu durumu desteklemiştir.

Tabiatında insanı anlatmak olan edebiyatta, eser oluşturucularına düşen görev rehber edinilen dilin olanaklarını iyi kullanarak insanın gizil yanını ortaya çıkarabilmektir. Bu yolda, sonuca varmaktan çok edebiyatın çok yönlü yanını harekete geçirecek anlatımlar önemlidir. Bir noktadan başlayarak çeşitli alanlarla birlikte hareket sahasını zaman içinde genişleten edebiyat için denilebilir ki dönem dönem farklılıklar göstererek genel bir profile ulaşmış ve alanını kesinleştirmiştir.

Her yaşta insanın hayat hikâyelerini ele alan edebiyatta, üzerinde birçok tanımların yapıldığı çocukların bu alandaki yeri zaman içinde tartışılır hâle gelmiştir. Toplumların aydın kesimleri ‘çocuk’ kimdir, nasıl yaşar, düşünür vb. sorularına cevap arayarak genel bağlamdan koparak ayrı bir yol bulmaya çalışır. Yıllar içinde çocuğa

¹ “Edebiyata güzel olmak dışında yüklenen görevlere gelince: Her şeyden önce insanı dile getirmeyi amaçlar edebiyat” (Gürsel Aytaç, Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2016, s.22).

dair çeşitli tanımların² yapılması da konunun farklı yöne evrilmesini gerekli kılmıştır. Edebiyatın çerçeve hali anlatılırken içinde insanın olduğu her alandan etkileneceği vurgusu yapılmıştır.

Çocuk denilen organizmanın kişisel gelişiminde bahsedilen alanların etkisi olacağından bunların, eserlerde de şüphesiz varlık göstermesi söz konusudur. Nitekim Yalçın ve Aytaş “Çocuk psikolojisindeki gelişmeler, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkardı” (Yalçın, A., Aytaş, G., 2014: 15) demiştir. Alana dair tartışmanın başlangıç noktasındaki ‘çocuk kimdir’ sorusu yetişkinlerden ayrıldığı noktaları bulma konusunda merak uyandırmıştır. Kimilerinde herhangi bir ayrımın söz konusu olmadığını bu sebeple de ayrı bir edebiyat oluşturulmasına gerek olmadığı düşüncesi hâkimdir. Böylelikle çocukların biyolojik, psikolojik gelişim evreleri ile toplumdaki konumları göz ardı edilmiştir. Edebiyatın uzun yıllar süren tanımlama, tanınma aşamaları çocuk edebiyatının temelleri atılırken de yaşanmıştır. Onları büyüklerden hiçbir şartta ayırmayan anlayıştan, yetişkin eserlerinin kısaltılmış şekliyle çocuklara okutma düşüncesine gelinmiştir. Ama yine de çocukların duygu ve düşünce dünyalarının olabileceğine değinilmemiştir. Edebiyat tanımlamalarının sıkışmış alanda yapılması gibi çocuklar için de eğitici-bilgilendirici olması kısılcasına girilmiştir ve elde edilen sonuçlar her biri öğüt veren ders içerikli kitaplar şekline dönüştürülmüştür. Haz duygusunu estetik algısını destekleme, hayal gücünü kullandıracak unsurlar plana dâhil edilmemiştir. Ortak sayılacak nokta, her iki alanın da uzun bir süre din kontrolünde kalmasıdır. Çocuk edebiyatının dünyadaki gelişiminde Orta Çağ büyük bir kapalı ortam yaratmıştır. Orta Çağ Avrupası’nda kilisenin hegemonyasında yapılmış çalışmalar göze çarpar. Bu bağlamda, kutsal kitaptan alıntılar yapılarak manevi tatminlik yaratacak metinler üretilmiştir. Korumasız olduklarına inanılan çocukların bu şekilde dünyaya egemen olan kötülüklerden korunabilecekleri düşünülmüştür. Dinî metinlerden³ dersler

² “Çocuk doğuşla olgunluk arasındaki insan. Genel olarak olgunluğun 18 yaşında başladığı kabul edildiğine göre bu terim, çocukluk (0-13) ve yeni yetmelik (4-18) yaşlarındaki insanı kapsar”. (Dilek Can Tüfekçi, Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, Türler Ve Teoriler, İzmir, 2012, s.13)

³ “Hristiyanlığın üzerine kurulduğu temel düşüncelerden biri olan Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi, ilk günah kurumu düşünceleri, çocuğu yaşadığı çevreden ve dünyadan soyutluyordu. Kilisenin çocukların yaşadıkları çevrenin

çıkartıp doğruyu, iyiliği öğrenebilecekleri savı üretilmiştir. Dinî olgular, metinler ışığında zaman geçiren çocuk edebiyatı, onlara özgü gereksinimlerden kaynaklı 17. yy'da yeni tartışmalar içine girmiştir. 16. yy başlarında yazılmış fantastik hayvan hikâyeleri tartışmaları hazırlayan durum olmuştur. İlk kıvılcımlar böyle başlamıştır.

Doğayı bütünüyle tanıtan yazılar üretildikçe çocukların ilgi alanları değişmiştir. Bir süre daha dönemsel farklılıklar devam etmiş ve 18. yy'da çocuklara başka pencereden bakılmaya başlanmıştır. Böylelikle onların da toplumun üyeleri olmaları sebebiyle görgü kurallarına uymaları gerektiği fikri doğar. Bunun yanında ise mücadele ruhunun, onurlu ve umutlu olmanın ne demek olduğu da ortaya çıkar. 19. yy'da ise konular aynı kalsa da kitapların dış ve iç özelliklerinde birtakım değişiklikler meydana gelir. Anlatılanların somutlaştırılması için çizimlerin kullanıldığı eserler verilir. Aynı zaman içinde farklı coğrafyalarda birbirinden bağımsız değişimler yaşanmıştır. Kimi toplumlarda özellikle 19. yy sonu 20. yy başlarında milliyetçi kavramların, yurt sevgisinin gerekliliği konu olurken kimilerinde eğitimin değeri ekseninde anlatılar ortaya konulmuştur. Fakat bir yerde benzerlik gösterirler. Evrilme ne tarafa olursa olsun özde, toplumların yerel birikimleri bulunur. Masallardan, mitolojik sembollerden yola çıkılarak çocuğa dair eserler oluşturulur. Dönemlerin ilerlemesi ile çocuk eserlerinin tek boyutlu olamayacağı noktasına gelinmiştir.

Yetişkinlerde olmayan çizimler, canlandırmalara uygun düşmeyen kurgular çocuklara hitap etmesi hedeflenen eserlerde dikkate değer bulunmuştur. Dolayısıyla kendine özgü kuralların olduğu çocuk edebiyatı adıyla başka bir alana ihtiyaç duyulmuştur. Aynı yüzyıllarda değişik coğrafyalardaki farklılıklardan söz edilmiştir. Türkiye'deki çocuk edebiyatı gelişimi, değişimi tam da bu noktada belirir. Avrupa'da kilisenin etkisi ne kadar olduysa Türkiye'de de dini kuralların etkisi o kadar olmuştur. Çocukların, öğüt verilerek manevi huzurla büyütüleceğine inanılır. Eserlerin içeriği, oluşturulma biçimleri aslında çocuklara yönelik de değildir. Bu alandan çıkışlar Tanzimat dönemi ile başlar. Batı'dan yapılan çevirilerle edebiyatta başka bir kapı açılmıştır. Fenelon'un mitlerden yola çıkılarak yazdığı Telemak, bu dönemde edebiyatımıza girmiş bir çeviri eserdir. Önemli olan kısım, bunun çeviri olması değil

güzelliklerini görerek dünyaya ve dünya nimetlerine bağlanmayı önlemeyi bir eğitim hedefi olarak kabul ettiği bilinmektedir" (Alemdar Yalçın, Gıyasettin Ayaş, Çocuk Edebiyatı, Akçağ Yayınları Ankara, 2014, s.19).

vermek istediği mesajlardır. Yusuf Kâmil Paşa yaptığı bu çeviri ile çocuklara öğüt veren kitapların sıkıcı olmaktan çıkmasına değinmiştir. Yetişkinlerin eserlerindeki gibi haz veren, eğlendiren tarzların çocuk kitaplarında da olması istenmiştir.

19. yy sonlarına kadar çeviri anlayışı sürer. Dikkat edilmesi gereken yer, Avrupa'dan tercüme edilenlerin de çocuk edebiyatına tam anlamıyla uygun olmadığıdır. Dönemin sonlarında ise Avrupa'daki gelişimlere paralel biçimde fabllar oluşturulmuştur. Amerika'daki milli birlik, yurt sevgisi temalı öykülerin ortaya çıkışı gibi Türkiye'de de milli edebiyat kavramını yaratan Ziya Gökalp başta olmak üzere bazı sanatçıların bu konuları ele aldığı görülür. Cumhuriyet ile birlikte çocuklara verilen değerin arttığı, özellikle 1950'li yıllarda çocuk yayınlarının adından söz ettirdiği söylenebilir. Geçmiş dönemlerin aksine sosyal içerikli konular bu dönemde gözlemlenen unsurlardır. Yine 1950'li yıllarda, çeviri yapılan Amerikan çizgi romanların yerini milli yayınlar almıştır. Dolayısıyla sanata dair ne varsa dünyanın her yerinde eş zamanlı olmasa bile bir yerde beraberliği yakalamıştır denilebilir. Fiziksel ve bilişsel açıdan yetişkinlerden ayrı olan çocuk, büyümesinin yaklaşık iki yaş sınırından ergenliğine kadar geçen sürede varlığını devam ettiren insandır ve o da bir bireydir. Duyguları, düşünceleri olan, çevresindeki kişi ya da durumlara tepkiler verebilen insandır. Fakat bu dönemlerinde dışarıdan desteğe ihtiyaç duydukları gerekçesiyle edebiyatta uzun süre yer bulamamışlardır. Fiziksel anlamdaki gereksinimlerini gidermede çevresindekilere bağlı olan çocuğun, ayrı bir ruh dünyası olduğu gerçeği unutulmuştur. Bunun sonucu olarak da yıllar boyu edebiyat çevrelerinin üzerinde en çok tartıştığı konulardan biri olmuştur. Kimileri bir çocuğun tek başına hayatını idame ettirememesini öne sürerek ayrı bir edebiyata da ihtiyaç olmayacağını belirtirken kimileri de onların ilgi ve ihtiyaçlarını esas alan kendi dil dünyalarına seslenen bir alanın olması gerektiğini vurgulamıştır. Süregelen tartışmaların temelinde aslında 'çocuk için edebiyat' kurulmalı mı sorusu değil 'çocuk' denilenin kim olduğunun tam olarak tanımlanmaması yatmaktadır. Türk edebiyatında da durum ortalama bu şekildedir. Çocuklara, büyükler için yazılmış eserlerin kısaltılmış hâlinin verilmesini uygun gören Yaşar Kemal; yetişkin edebiyatına ait eserleri okumaktan da zevk alabilecek çocukların olabileceğine inanan Muzaffer İzgü gibi isimler tartışmalara dâhil olmuştur. Bu sebepledir ki konuya dair birçok tanım yapılmıştır:

Tacettin Şimşek öğretici anlatımının dışında kalarak “Çocuk edebiyatı, öznesi çocuk olan bir edebiyat olmasının yanında dilin poetik işlevde kullanıldığı bir edebiyattır” (Şimşek, 2016: 43) şeklinde tanım yapar.

Kenan Çağan, “Çocuk edebiyatının kendine özgünlüğünü oluşturan şey çocuk düşüncesi ve ona bağlı olarak çocuk duyarlılığını dile getirebilme başarısıdır” (Çağan, 2018: 441) demiştir. Sınır bu konuda, “İki yaşından başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç ve algılama düzeylerine uygun bütün nitelikleri kapsar” (Aktaran: Şimşek, 2016: 42) ifadelerini kullanmıştır.

Yapılmış tanımlardan yola çıkılarak çocuk eserlerinde şu noktalara dikkat edilmesi gerektiğini söyleyebiliriz:

- Eserler içerik ve üslup olarak çocuklara hitap edebilmeli
- Çocukların hayal gücünü harekete geçirebilmeli ve onu canlı tutabilmeli
- Hayata karşı mücadeleci olmayı aşılmalı
- Çocuğun kendisini ve çevresini tanımak, anlamak için onda merak uyandıracak güçte olmalı
- Kalıcı etki yaratmak için çocuğa somut durumlar sunabilmeli

Yapılan tanımlardan yola çıkarak şöyle bir tanım yapmak mümkündür: “Çocuğun bütüncül gelişimini dikkate alarak dilin ayrıcalıklı yanlarını kullanıp onun kendisini bulmasını sağlayan, yaşadığı zamanı ve öncesini kavrayabilen ve geleceğe dair söz söyletebilen edebî nitelikli, estetik değeri olan vb. eserler bütününe ‘çocuk edebiyatı’ adı verilir.

Bu edebiyat Avrupa’da ve Türkiye’de benzer süreçler geçirmiştir. Önemli adımlarını 20. yy ortalarında atan bu edebiyat, bütüncül bir yaklaşımla devam etmiştir. Dünyadaki bu devinim ülkemizde Tanzimat’a kadar ciddi şekilde ele alınmamış olup Tanzimat ile üzerinde durulmaya başlanmıştır. Yaşam koşullarının zaman içindeki değişimi şüphesiz söz konusu çocukları da etkilemiştir. İş hayatının kalabalıklaşması, çekirdek aile kavramının ortaya çıkması, kadının çalışma dünyasına dâhil olması da bu süreci etkileyen unsurlardan olmuştur. Sanayileşmenin artışı ve buna bağlı ekonomik düzenin değişimi çocuğu toplum yapısında etkin duruma getirmiştir. Kim olduğu tartışılan çocuk, ekonomiye katkı sunabilecek birey oluvermiştir.

19. yy ortalarında çocuğa dair farkındalıkların artması olumlu karşılanırken dünya düzenin farklı boyutlara gelmesi onları sınıf ayrımı ile karşı karşıya bırakmıştır. Endüstrileşen toplumların zamanla yarışır hâle gelmeleri de bunu tetiklemiştir. Çocuk ve çocukluk dönemine, bunların toplumdaki karşılıklarına dair fikirler ortaya atılırken sosyal yapı grafikleri de değişim yoluna gitmiştir. 19. yy başlarında iş gücü olmaktan çıkan, eğitime, okul hayatına dâhil edilen çocuk; 21. yy’a doğru yeniden sahaya inmiştir. Türkiye’de özellikle 1940-1960 arasında bu duruma rastlamak çok mümkündür. Söz konusu değişimlerin, gelişmelerin olması çocukların da hızlı hareket etmelerini zorunlu kılmıştır. Belirtilen dönemlerde çocuklar için ‘büyüklerin küçülmüş hâli’ ifadelerine dönülerek çocuklardan birer yetişkin gibi olmaları beklenmiştir. Bu noktada yazarın sokak dilini kullanması, diyaloglarda yaş grubuna dikkat etmemesi, bireyle çocuk arasındaki farkı görmediğini belki de tam tersine bu ikisini aynı bulduğuna işarettir. Zaten çocuk edebiyatı alanı için eserler vermemiş olan Kemal’in kahramanlarını küçüklerden seçip kendi sanat anlayışı çizgisinde ilerletmesi, onun bu konudaki düşüncesini ortaya koyar. Fabrikada kaçak işçi, emeği sömürülen işportacı, tamirhanelerde çalıştırılan çırak gibi iş hayatına girip büyümek zorunda kalmış çocuklar; bu düşüncelerinin sonucu olmuştur. Bu devinim ülkemizde de Tanzimat’a kadar ciddi şekilde ele alınmamış olup Tanzimat⁴ ile üzerinde durulmaya başlanmıştır.

1.2. ÇOCUK EDEBİYATINDA BULUNMASI GEREKEN KRİTERLER

1.2.1. Konu-Kurgu

Yazarın duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarma gayesi konuyu araç haline getirir. Hayatta birer karşılıkları olan her şeyin, çocuk dünyasında yer alabileceği bir gerçektir. İnsanlığın ortak paydasına ait durumlar çocuk dünyasında değişmez yere

⁴ “Ziya Paşa, J.J. Rousseau’dan Emile’i çocuklar için tercime etmiştir. Vakanüvis Lütfü, Daniel Defoe’nun Robinson Crusoe isimli eserini, Mahmut Nedim, Jonathan Swift’in Guliver’in Seyahatlerini ve Mehmet Emin, Jules Verne’nin Dünyanın Merkezine Yolculuk ve Balonla Beş Hafta adlı eserlerini tercüme ederler” (Yalçın, Aytaş, 24-25).

sahiptir. Çocukların hayal dünyalarını, hayata bakış açılarını renklendirecek ve onlara yeni ufuklar açabilecek pozitif olgular yaratacak ne varsa çocuk edebiyatının konularına dâhil olabilir. “Türü ne olursa olsun çocuk edebiyatı ürünleri ele aldıkları konuları anlatım teknikleri ve kişi kadrosu bakımından çocukların renkli ve masum dünyasını olumlu yönde geliştirmeye, onlara birtakım değerleri ve doğru davranış kalıplarını kazandırmaya yöneliktir.” (Arseven, 2005:s.61) görüşü de bunu desteklemiş olur.

1.2.2. Tema-İzlek

TDK, (2011) “bir edebî eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim” şeklinde izlek kavramı tanımlanmıştır. Bir eserin vermek istediği ana duygu izlektir. Çocukların dünyalarında bir uyanma durumu yaratma, çocuk edebiyatının izleklere ayrı bir önem verdiğinde daha verimli hale gelir.

1.2.3. Karakter-Kahraman

“Karakter kurguda tüm aksiyonu sağlayan, kurgunun diğer elemanları arasındaki bağı kuran ve olayı oluşturan kişileştirilmiş bir varlıktır” (Karataş, 2004:s.76).

Eserlerin kurgularına bağlı kalarak karakterleri tanıtmada yazar değişik yollar deneyebilir. “açık, kapalı, durağan ve devingen” (Sever, 2017) olarak dört ayrı başlıkta karakter tiplerini toplamıştır.

1.2.4. Dil-Anlatım

Çocukların hayal dünyalarını renklendirebilecek, bakış açılarını genişletebilecek çocuk edebiyatının dil anlatım kısmı da yine çocuklara ait olmalıdır. Bir eserin çocuk zihninde karşılık bulabilmesi, kelime seçimine ve onun kullanımına büyük ölçüde

bağlıdır. Çılgın'ın (2007:s.84) “Çocuklar için yazılan kitaplar onlara yeni kelime ve ifade kalıpları da öğretmelidir.” sözü bu bağlamda önemlidir.

1.2.5. İleti

Kelime seçiminin, kullanımının önemli olduğu çocuk edebiyatında ileti de bir başka önemli noktadır. Yazarın, eserini okuyucuya sunarken neyi yapmak istediğini belirtmeye çalışması iletiyi oluşturmaktadır. Çocuğa dikte çalışması yaptırır gibi eserdeki iletiyi aktarmak, çocuk dünyasında olumlu karşılık bulmaya bilir. Düşünsel, duyuşsal açıdan kendi çıkarımlarını yapmasını, olaylara karşı farkındalık gerçekteşirmesini amaçlamak bir iletiden beklenecek durumlar olmalıdır.

1.2.6. Çevre

Yazarın, eserdeki her kahramanının okuyucuda iz bırakması için başvurduğu geniş çaplı tanıtım çevre olgusunu oluşturmaktadır. Öyle ki çevre sayesinde okuyucu kahramanın olaylara karşı takındığı durumlar, o konudaki düşünceleri hakkında çıkarımlarda bulunabilir. Bu durum da çocuğun yaşantılar aracılığıyla kendi dünyasında daha kalıcı bir yer yaratır. “Çocuğun yaş ve gelişim düzeyini uygun, doğru kurgulanmış çevre tasarımları onun doğayı ve evreni keşfetmesine, düşüncelerini biçimlendirmesine katkı sunar.” (Karagöz, 2017:s.218)

İKİNCİ BÖLÜM

ORHAN KEMAL

2.1. ORHAN KEMAL'İN HAYATI, EDEBÎ HAYATI VE HİKÂYE ANLAYIŞI

2.1.1. Orhan Kemal'in Hayatı

Yazar, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmet Raşit Ögütçü'dür. Babası Abdülkadir bey, annesi Azime hanımdır. Yazar babaannesi ve büyükbabası tarafından Elazığlıdır. Annesi Azime hanım da Bulgaristan göçmenidir. Mehmet Raşit ilk eserlerini Orhan Raşit takma ismi ile vermiştir. Orhan Kemal olarak sanat hayatına devam etmesi ise Ö.Faruk Toprak'ın ve Hüsamettin Bozok'un yazarın ismini değiştirmesi ile olur. Yazarın iki erkek, üç kız kardeşi vardır. Abdülkadir Bey, 1908'de İttihatçılara katılır. Oğlu Mehmet Raşit doğduğunda Çanakkale cephesindedir, 1920-1923 arasında milletvekili olarak meclistedir. İttihat ve Terakki'ye katılmış olması Abdülkadir Bey'i muhalif yapar. Bir sonraki dönem için Ankara'dan milletvekili olmaz ve o günün hükümetini eleştiren yazılar kaleme aldığı için tutuklanır. 1930'a gelindiğinde Adana'da temelinde halkı mutlu kılmak, amacı yatan Ahali Cumhuriyet Fırkası'nı kurar. Bu partinin Adana Valiliği tarafından kapatılması istense de Abdülkadir Bey buna uymaz, Suriye'ye kaçar. Sonrasında ailesini de yanına çağırır. Kemal de babasının isteği üzerine aileye para getirebilmek için lokantalarda garsonluk ve bulaşıkçılık yapar. Bu durum Kemal'in eserlerinde anlatacağı emek, emekçi kavramlarının temeli olur. Beyrut yıllarında bir Rum kızına

aşık olması da yazarın hayatındaki dönüm noktalarından⁵ biridir. Ailesi yanında olmasına rağmen memleketinden uzakta yaşaması yazarı çok etkiler. Bir süre sonra Adana'ya babaannesinin yanına döner ve böylece eserlerine konu olacak bir yaşam mücadelesine adım atmış olur. Memleketine dönüşünün ilk yıllarında genç bir delikanlı iken bir bar kadınına⁶ âşık olur. Kadının kendisini istememesi üzerine yaşadığı aşk macerası biter. Yazarın eserlerinde kendi hayatından esinlendiği düşünüldüğünde yaşadığı aşklar da bundan nasibini almıştır, denilebilir.

Beyrut'tan dönüşünde birtakım sıkıntılar yaşayan yazar, babasından ayrılmış olmanın garip mutluluğunu da içten içe yaşamıştır. Çünkü onu çalışmak için zorlayan ve ondan hesap soran babası artık yoktur. Bu süreçte önemli olan bir diğer husus ise artık kuralların olmayacağı, sınıf farkı gözetilmeden davranabilmesinin önünün açılmış oluşudur. Kendisini “Ben tam bir burjuvayım” (Uğurlu,2002: 46) şeklinde tanımlayan yazar, hayatı tanımaya başladığı bu yıllarda bu düşüncesini şekillendirir ve şöyle devam eder: “Ama küçük burjuva olmam benim birtakım küçük çıkarlarımı da ön plâna almamı gerektirmez. Bundan dolayı da kendimi namuslu sayıyorum... Dürüst bir insan olduğumu söyleyebilirim... Babamın topraklarıyla uğraşmıyorum. Onların gelirleriyle ilgilenmiyorum” (Uğurlu,2002: 46) Kemal'in okul hayatının düzenli olmadığı düşünüldüğünde kendi seçimleri ile okuduğu kitapların edebî görüşünü şekillendirdiği söylenebilir. Yazarın “Ben daha çok önceden okul programları dışında, çağımın çok üstündeki eserleri okumak eğilimindeydim. Dünya ve insanlar üzerine yer yer belki ilkel ama özlü bir görüşe varmış bulunuyordum... Spor yapardım. Eve döndüğüm zaman, ikinci bir insan olarak düzeyimin üstünde çeşitli kitaplar okurdum. Niçin okurdum, bunu bilmiyorum ama durmadan okuduğum bir gerçek!” (Uğurlu,2002:

⁵ Orhan Kemal bu durumu şöyle anlatır:

“...İlk aşk kolay kolay unutulmuyor...

Eleni!.. Ve ilk aşk ve bende ilk sosyal uyanış sanırım bu Rum kızıyla başladı” (Nurer Uğurlu, Orhan Kemal'in İkbâl Kahvesi, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002, s.(sayfa)171).

⁶ “Orhan Kemal o günlerde Güzide adlı bir bar kadınına tutulur. Bu aşkını, yıllarca sonra, Sokaklardan Bir Kız romanında işleyecektir “ (Asim Bezirci, Orhan Kemal, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2006, s.20).

46). Yukarıda kendi ifadeleriyle dile getirdiği dünya görüşü gençliğinin avare yıllarında filizlenir. Arkadaşlarıyla gittiği kahvelerdeki⁷ sohbet ortamları yazarın etkisine girdiği başka bir alandır. Farklı çevreler, insanlar tanımaya buralarda başlar. En çok da ailesinden uzak kalmanın hüznü ile gittiği kahve, ‘Kahve-Tül İkbal’⁸ ise onun yaşamında ayrı bir yer edinir. Beyrut’ta kısa bir süre çalıştığı fabrikalardaki hayat hikâyelerinin daha somut hâlini görmeye başlar.

O yıllarını şöyle anlatır:

“Yığınla futbol hastalarından biri de bendim. Ağustos güneşinin kasıp kavurduğu sıcak altında oynanan futbol... Mahalle futbol kulübümüz... Laf aramızda iyi penaltı atardım. İyi bir santrafordum ha... Bir iki gol her maç sağladı. Sonra Giritli’nin kahvesi... Okula filan bir tekme yallah dediğimiz yıllar... Yirmi yaşındaydım, kafam bir türlü çözemediğim sorunlarla yara olmuştu. Sanki yere basamıyordum. Havada, boşluktaydım. Ve bir gün, bir kahve köşesinde tanıdığım işçi dostum İsmail Usta... Sonra kitaplar... Bir çoğu İsmail Usta’nın hediye ettiği kitaplar. Serseriler, Stepte, İstratsi Mordasti, La Dam o Kamelya, Madam Bovari, Germinal, Benim Üniversitelerim...” (Kurdakul, 2005: 153).

Bulduğu günlük işlerde çalışmaya başlayan yazar, futbol oynamayı da ihmal etmez. Mahalledeki oyun arkadaşları ile çok iyi futbolcu olup İstanbul’da yaşayacaklarını hayal ederler. İşsizlikten kurtulacaklar, sevdikleri kızları her yere rahatça götürebileceklerdir. Yapmaları gereken tek şey, İstanbul’a gidebilmektir⁹. Hayaller kuran yazar, Adana’nın kenar mahallelerinden bir kızı sever ve onunla

⁷ “Giritli’nin kahvesi ile Nadir’in kahvesi en çok uğradığı yerlerdir” (Mehmet Narlı, “Orhan Kemal Portresi: Hayat, İnsan ve Yazar”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, 2014, s.13).

⁸ “Yıl 932...Aylardan haziran. On sekiz yaşımın toz pembe günlerinde doludizgin geldiğim Adana’da, Kuruköprü’de bilmem ne kahvesiyle başlar bu tutku. Şimdi içlerinde çeşitli parti milletvekilleri, senatörleri boy boy, çeşit .eşit, irili ufaklı iş adamlarının bulunduğu o zamanki arkadaşlarımın okula gidercesine devam ettiğimiz bir kahve vardı. Ocakçısından garsonlarına kadar dost olduğumuz, tavlaları, kirli kâğıtlarıyla sabahlardan akşamlara kadar yakası açılmadık küfür, bitmez esprilerimizle tozlu aynalarında kakhahalarımızın bini bir paraya gittiği bir kahve...” (Uğurlu, 9).

⁹ “Gazi ile İstanbul’a kaçıp büyük futbolcular olabilme hayallerini gene bu kahvenin okaliptüsleri altında konuşurduk. İstanbul’a kaçacak, büyük kulüplerin dikkatini çekecek, parlayacak, o kulüplerin yardımıyla fiyakalı işler bulacak, çünkü o zamanlar profesyonellik yoktu, sevgililerimizi getirtecektik” (Uğurlu, 10).

evlenmek ister. Fakat kız, Kemal'in eğitim hayatına devam edip onu tamamlamasını ister. Böylelikle yazar, İstanbul'a halasının yanına gönderilir. Ailesinde özellikle babaannesinde okul bitirmeye direnmiş yazarın belki düzeleceği umudu vardır. Sonrasında ise âşık olduğu kızın başkasıyla evleneceği haberini alması onun Adana'ya dönüşünü geciktirmez. 1935'li yıllara kadar yazarın hayatındaki dalgalanmalar devam eder. 1935 yılında Milli Mensucat Fabrikası'nda kâtip olarak çalışırken Nuriye adındaki Boşnak kızına âşık olur. İşçi maaşı ile yuva kuramayacağını bu yüzden kızı kendisine vermeyeceklerini düşünür. Ancak Nuriye Kemal'e ne olursa olsun onunla evleneceğini söyler. 1937'de Kemal, sevdiği kıza kavuşur. Bu evlilikten bir kız üç oğlu dünyaya gelir. 38'de askere çağırılır, Niğde'ye gider. Terhisi alamadan Nazım Hikmet kitaplarıyla komünizm propagandası yapıyor gerekçesiyle Kayseri Cezaevi'ne gönderilir. Bir yıl sonra babası Abdülkadir Bey oğlunun naklini Bursa'ya aldırır. Nazım Hikmet de 1940'ta Bursa Cezaevi'ne nakledilir. Kemal'in sanat hayatının dönüm noktası burada başlar. Edebiyata ilgisi hikâyeden önce şiir ve yazdığı birkaç piyesle başlar. Ortaokul yıllarında arkadaşlarının yardımıyla gittiği bir tiyatro oyunu kendisini çok etkiler.

“...ilk heyecan, ilk yaratma çabası bende piyesle başlar. Şiirden çok önce. O sıralar ortaokul birincisi sınıfta öğrenciydim... Adana'da Asri Sinemada Raşit Rıza grubunun oynadığı Otello'yu, sinema teşrifatçısı bir arkadaşın beni biletsiz içeri sokmasıyla kulis arasından seyrettim. Bana çok etki etti. Şehir Tiyatrosunu, Halkevi oyunlarını, daha başka tiyatroları izlemeye başladım. Hatta o yıllarda ve o yıllardan sonra tam dokuz oyun yazdım. Onların ne olduğunu, neler yazdığımı şimdi hatırlamam. Ve benim ilk ciddi tiyatro oyunum İspinozlar'a kadar çok yıllar geçti” (Uğurlu, 2002: 332). Şiirlerinden önce yazdığı bazı oyun metinleri sahneye konulmamış olsa da Orhan Kemal olarak tanındıktan sonra yazdıkları sahneye aktarılmıştır.

Ortaokul çağında ortaya çıkan oyun yazma hevesi yerini şiire bırakır. İlk şiirlerini bu dönemde kaleme almaya başlar. Her yazarın, şairin kendisinden öncekilerden etkilenmesi gibi Orhan Kemal de Nazım Hikmet'i başka bir yere koyar ve şiirleri Yedigün¹⁰, Yeni Edebiyat, Yürüyüş dergilerinde yayınlanır. Bursa Cezaevi'nde tanıştığı

¹⁰ “İlk şiirim Kayseri 19.Piyade Alayı hapishanesindeyken Reşat Kemal imzasıyla Yedigün'de çıktı. Sanırım 1938 veya 1939 olacak...” (Uğurlu, 17).

Nazım, onun şiir yazmasını desteklememiş olsa dahi o yazmaya devam eder. “Benim Oğlum, 2000 Senesine Şiirler, Zavallı Balıklara, Mapushane, Sahillere İneceğiz...” şiirlerini yazar. Sanatını geliştirmek için gereken her şeyi yapacağını söyleyen Kemal’i şair olarak görmez Nazım Hikmet. Fakat yine de hapisane koşullarında onu çalıştırmanın yollarını arar. Cezaevindeyken Kemal’in karalama biçimde yazdığı bir düz yazı¹¹ tesadüfen Hikmet’in eline geçer. O gün Nazım, Orhan Kemal’in romancı olması gerektiğini anlar ve bunu ona da söyler. Böylece ilk hikâyeler 1941’de Raşit Kemali ve Orhan Raşit adıyla yazılır.¹² “Babam, Telefon, Bir Ölüye Dair” hikâyelerini de Orhan Kemal adıyla yazar. 1943 yılına kadar hapisane günleri devam eder. 43’te çıkınca memleketi Adana’ya döner ve yazılarına devam eder. Bir süre sonra Malatya’ya arkadaşının yanına çalışmak için gider. Fakat askerliğini bitiremediği için işe alınmaz ve Kilis’e askerliğinin kalan kısmını yapması amacıyla gönderilir. Oradan da tekrar sürgüne Çorum’a yollanır. 46’da sürgündeyken serbest bırakılır, Adana’ya döner. Memleketinde Verem Savaş’ta işe girer. Bu süreçte evini geçindirmek adına eserlerini karın tokluğuna kaleme almaya devam eder. 50’lilerin başında ailesiyle İstanbul’a taşınır. Karısı Nuriye fabrikanın birine işçi olarak girer, kendisi de iki üç günde bir hikâye bitirmek zorunda kalır. Bir süre sonra dört çocuklu ailesini geçindiremez olur. Bazı kitaplarını da bu yüzden sahaflara topluca satar. Takvim 1967 yılını gösterdiğinde yılların yorgunluğu onu hasta yatağına düşürür. 1970 yılına kadar kötü durumu devam ederken hikâyelerini, romanlarını yazmayı bırakmaz. 1970’te tedavi için Sofya’ya gider ve 4 Haziran günü hastanede gözlerini dünyaya kapatır¹³.

¹¹ “Orhan Kemal’in ilk düzyazısı Baba Evi romanının bir bölümü olan 1940’ta Yeni Edebiyat gazetesinde basılan ‘Balık’tır” (Narlı, 16).

¹² “Orhan Kemal, yayımlanmış ilk hikâyem Bir Ölüye Dair adını taşır der. Oysa araştırmamız göstermiştir ki Orhan Kemal’in ilk yayımlanan Yeni Edebiyat Gazetesi’nin 1941 yılı ve 22’nci sayısında yer alan Bir Yılbaşı Macerası’dır. Sonra aynı derginin 26’ncı sayısında, 1941, Kardeşim Niyazi adlı hikâye. Yürüyüş dergisinin 9’uncu sayısında Babam adlı hikâye, 1942, 13’üncü sayıda Telefon hikâyesi, 1943. Gene aynı derginin 17-18 ‘inci sayısında, Haziran-Temmuz 1943 Bir Ölüye Dair” (Uğurlu, 21).

¹³ “Saat 11.30’da Edirne’den Babaeski’ye gelindiğinde, asfaltın dönemecinde bir işçi arabaya yaklaşır; elindeki çiçek demetini uzatır. Demetin üzerindeki bantta, şunlar yazılıdır: ‘Biz işçiler, hatıran önünde saygıyla eğiliriz’ (Narlı, 21).

2.1.2. Orhan Kemal'in Edebî Hayatı ve Hikâye Anlayışı

Orhan Kemal, edebiyata tiyatro denemeleri ve şiirle başlar. Yeni Mecmua'da, Yedigün'de, duygu yoğunluğu yüksek şiirler yazar. O dönemde 'Raşit Kemali' imzasını kullanır. Yazarın şiirden kopmadığı yıllarda Kemal Bilbaşar gariban hayatını, yoksul köylüyü anlatmaktadır. Bu durumu Orhan Kemal şöyle anlatır: "...ben hikâyenin 'H'sini bilmezken Kemal Bilbaşar ünlü bir hikâyeciydi. Cevizli Bahçe'yi, Denizin Çağırışı'nı yayımlamıştı. Sonra Samim Kocagöz vardı. Bir Şehrin İki Kapısı'nı, Telli Kavak'ı çıkarmıştı" (Uğurlu, 2002: 18). Kemal'in yazarlığa başladığı döneme bakıldığında ne gibi etkilenmeler içinde olduğunu anlamak mümkündür. 1940-60 arası, edebiyatta gerçeklik algısı egemendir. Kendisinden önceki yazarlardan etkilenmemesi söz konusu değildir. Ancak o, diğerlerinden farklı konulara yönelmiştir. Değişen sosyal, ekonomik koşullar da yazarı farklı olmaya itmiştir, denilebilir. Toplum, kırsaldan şehir merkezlerine kaymıştır. Sanayileşen düzende işçi, işveren, emek vb. kavramlar insan yaşamına dâhil olmuştur¹⁴. Artık ailelerin hemen hemen her bireyi çalışmak zorundadır. Kırsaldan şehre taşınmaları sadece ekonomik değişimi doğurmamıştır. Sosyolojik bakımdan farklılaşmalar meydana gelmiştir. Kentlerin her anlamda hareketli dünyasına uymak oraya yeni gelenler için kolay olmamıştır. Kadın-erkek ilişkileri, aile yaşantıları kırsaldan gelmiş işçi aileler için en büyük farklılıklar olmuştur. Bu durumu Bingül "Kırsal kesimden kentsel kesimlere gelen kişiler, buradaki çalışma yaşamının gereksindiği nitelik ve eğitime sahip değillerdi" (Bingül, 2014: 300) ile açıklamaktadır. Düzene alışabilmek ve hayatlarını idame ettirebilmek için belki de kendi gibi olanlarla aynı mekânları paylaşmışlardır. Yaşayacakları mahalleri, kimlerle arkadaş olacaklarını buna göre belirlemişlerdir. Kemal'in bu konulara yönelişi, bir bakıma yaşadığı dönemin sonucudur.

Çünkü kapitalizmin hızla ilerlediği, kentli-köylü çıkmazında olanların arttığı yıllardır. O dönem insanları da fark edilmeyi beklediklerini hissettirirler. "Kent ve köy emekçilerini temsil eden bu kişiler; varlıkları, ekmek kavgaları, yaşadıkları olaylarla değiştirilmesi gereken bir düzenin bireyleri olduklarını vurgularlar" (Kurdakul, 2005:

¹⁴ "Orhan Kemal, kendini bu hızlı gelişme süreci içinde bulmuş, tabandaki insanların yaşadığı ortamda, onlarla aynı iş ve yaşam koşullarını paylaşırken emek-sermaye ilişkisinin somut sonuçlarını görmüştür" (Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı-4 Cumhuriyet Dönemi-2, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2005, S.154).

159). Bu bağlamda Kemal de tam olarak anlattığı kahramanlar gibi bir hayat sürmüştür. Çalışmak için gittiği İstanbul’da tıpkı kendisi gibi işçi olan arkadaşlarını tercih etmiştir. Dolayısıyla yazar olmadan önceden de okuduğu Sabahattin Ali¹⁵, Hüseyin Rahmi, Talip Apaydın; yabancılardan Gorki, Caldwell onun halkın ‘alt tabaka’ denilen kısmına yönelmesinde belirleyici olmuştur¹⁶. Bu belirleyicileri okuması yazarın, onları tam anlamıyla model aldığı anlamına gelmez. Nitekim kendisi de bununla ilgili “ Bunların arasında elbette etkisi altında kaldıklarım olmuştur. Ama bu da kesin olarak belirtmek isterim ki uzun sürmedi” (Öğütçü, 2012: 246-247). Kendisinden önceki sanatçılardan etkilenmesi ise ‘gerçekçilik’¹⁷ bağlamında olmuştur. Farklılığı ise sanayileşen toplumun hem etkilediği hem de etkilendiği insanların yaşamını anlatmasında ortaya çıkar. O, kent hayatındaki küçük insanları¹⁸ anlatır. Onların yoksul hayatlarını ele alır. Ekmek parası için çalışmanın ayıp olmadığını yaşantılar üzerinden dile getirir. Kendi hayatı da bu bağlamda eserleri için kaynak olmuştur. Kendi yaşamışlıklarından, deneyimlerinden yola çıkarak eserlerine küçük hayatları yansıtır. Yanlışlıklara¹⁹ karşı

¹⁵ “Bu bakımdan bizden Hüseyin Rahmi, Sabahattin Ali falan ilk okuduklarımız oldu. Batıdan da başta Gorki, sonra Fransız gerçekçileri, Rus, İtalyan, İngiliz daha sonraları da Amerikan hikâye ve romanlarını sevdim” (Işık Öğütçü, Zamana Karşı Orhan Kemal Eleştiriler Ve Röportajlar, Everest Yayınları, İstanbul, 2012, s.246-247).

¹⁶ Sadece bu yazarlar değil aile yaşamı da Orhan Kemal’i etkilemiştir. Kendisi konu hakkında şöyle söyler: “İlk zamanlar fabrika işçiliği, sonra aynı fabrikada kâtiplik, muhasebe memurluğu. Daha doğrusu, ekmeğin okuldan önce geldiğini görerek çalışmaya başladım...Elime ne geçirdimse okudum. Bilimsel kitaplardan felsefeye, sosyolojiye kadar ne buldumsa okudum. Sanıyorum annemden gelen bir ‘müspet bilimlere eğilim’den olacak, metafizikle bağlantım hemen hemen hiç olmadı...Hayata bakış, bazı sonuçlara varış, derken hapishane. Hapishane benim için bir çeşit üniversite oldu diyebilirim” (Uğurlu, 8).

¹⁷ Yazara göre “Gerçekçilik, içinde yaşadığı topluma yer yer ayna tutmaktan ibaret değil ki!...Asıl gerçekçilik, asıl yurtseverlik, içinde yaşadığı toplumun bozuk düzenini görmek, bozukluğun nereden geldiğine akıl erdirmek, sonra da bu bozuklukları ortadan kaldırmaya çalışmak. Buna engel olanlarla savaşmak!..” (Uğurlu, 44).

¹⁸ “Orhan Kemal hikâye ve romanlarında ağırlıklı olarak köyle şehir arasındaki bağları, şehirdeki insan manzaralarını ele almıştır” (Ali Emre, “Orhan Kemal’in Düşünce ve Edebiyatta Öncüleri ve İzleyicileri”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, 2014, s.160).

¹⁹ Tüccardan Hilmi Efendi 1938 yılı Şubatında bir gün Orhan Kemal’i Melegirmez Çarşısı’ndaki dükkânına çağırır. Ona bir öneride bulunur:

“-Seninle ortak iş yapacağız...”

“-Nasıl?..”

çıkışını kimi zaman çalıştığı işten ayrılışlarında görmek mümkündür. Eser kahramanlarını da bu doğrultuda insan onuruna yakışır davranırken bulmak, şaşırtıcı olmamaktadır. Dolayısıyla küçük insanların yoksul hayatlarını²⁰ anlatmayı âdeta görev²¹ edinmiş yazar, ekmek parası için çalışmanın ayıp olmadığını sık sık dile getirmiştir. Yoksulluğun ne olduğunu, insanda ne gibi etkiler bıraktığını Beyrut'ta yaşadığı yıllarda öğrenmeye başlar. Bulaşıkçılık yaparken, fabrikada geçici olarak çalışırken, işçi dünyasını yakından tanır. Adana'ya döndüğü vakit de hayatında herhangi bir değişim olmayınca zaman içinde emeğin, emekçinin farkına varır. Onların nerelerde nasıl yaşadığını²² görmeye, anlamaya başlar. Yeni insanlar, hayatlar tanınmasında bir eşik görevindeki kahvelerde artık bunlara daha fazla dikkat eder. Kişiler, konuşmalar onun ilgi odağına yerleşir ve sorunları olanları anlamaya ve anlatmaya çalışır. Yazarın çocukluğundaki yaşanmışlıklar da emekçi insanlara yönelmesinde etkili olmuştur²³. “Yazmak için yaşamak, duymak, halkı algılamak gerekir. Bir yazı adamı için çok gereklidir halkın içinde kalabilmek” (Uğurlu, 2002: 16) ifadeleri ile yazılarında nelere

“-Çok basit... Ben muhasebeye kalın bez, kalın iplik yazdıracağım, sen ambardan çuvallara ince bez, ince iplik doldurtacaksın...Üst yanına karışma, her hafta bana gel, temiz, tertemiz bir yüzlüğü al...” (Bezirci, 24) bu konuşmadan sonra Orhan Kemal durumu üstlerine anlatır fakat patronu işten çıkarır.

²⁰ “Peki kimlerle resim çektirmek istiyorsun?” dedim Orhan Kemal’e.

“İşçilerle, çöpçülerle, meyhanecilerle, kahvecilerle ve maçta.” (Muzaffer Buyrukçu, Arkadaş Anılarında Orhan Kemal, Ve Yayınevi, İstanbul, 2015, s.14).

²¹ “Elimden geldiği kadar bunu belirtmek mi istedim? Bilmiyorum!..Ama yurdumun insanların kalkınmasını, yükselmesini istiyordum. Bunun da köyden başlaması gerektiği kanısına vardım!..Ben, köydeki köylüyü yazmadım. Çok iyi bildiğim köylüyü yazdım” (Uğurlu, 45).

²² “Haftanın iki üç günü akşamları Adana Kebabevi’nde, Unkapanı’nda, aşçı Topla Mustafa’nın lokantasında, Aksaray’daki o pis, mikrop yuvası, bütün yeyinti ve içintileri sahte, müşterileri lümpen meyhanelerde, Atatürk Bulvarı’nda, Saraçhane’ye giderken sağdaki pırıl pırıl Günseli’de, Tepebaşı’ndaki tiyatrocuların, müzisyenlerin, yabancı artistlerin onurlandırıldıkları Ananiya’da, Beyoğlu’nda, İstiklâl Caddesi’nde, Otomatik’te, Gedikpaşa’nın ünlü Ermeni meyhanelerinde, Kumkapı’da Koço’da, Kır Agop’ta, Sirkeci’de İstanbul lokantasında...”(Buyrukçu, 43-44).

²³ “Babam, yerde yemek yemeye, haşlanmış taze asma yaprağıyla yenen batırık’lara, kısır’lara çok kızardı. Hele annemin ‘hizmetçi takımıyla’ senli benli oluşuna daha çok” (Uğurlu, 34).

önem verdiğini görmek mümkündür. Kemal’e göre yazarlar bu düşüncede olmalı ki yeni kuşaklara öncülük edebilsinler. “Gençliğin bir direnişi var. Sosyal problemleri önde gören insanca bir savaşı var. Bunu aktarmayan sanatçı, ya yanlış yerededir, ya başka taraftan yanadır. Cinsel sorunları tek başına işlemek bir şey halletmez. Toplumsal sorunların bütünü içerisinde, ama bir ayrımda yeri vardır cinsel sorunların. Ana amaç, kitlelere hitaptır. Halkın dertlerinin sanat içerisinde yer alması gerekir. ‘Ben değişik bir şey yaparım, bu olur’ demek yanlıştır. Halk, hikâyede kendine yarar bir şeyler bulmalıdır. Çünkü devamlı olarak bunu arar” (Uğurlu, 2002: 378). Yoksul işçi sınıfının gerçeklerini anlatan yazar bunun dışında herkesin evlerine çekildiği saatlerde sırtında yük taşıyanları, annesi ile sokak başlarında yer tutmuş çocukları, evdeki aç çocuklarına ekmek getirmeye çalışanları okur karşısına çıkarması onun edebi çizgisinin doğal sonucudur. Denilebilir ki, toplumun katmanlarını çıplak şekilde ortaya koyar. Fakat bu ortaya koyuş, olması istenen tipleri yaratma şeklinde değildir. Sadece olayları ortaya koyar ve sonrasını okuyucuya bırakır²⁴. Bu özelliği ile bazı çevrelerde “Sadece ekonomik temli çelişkiyi, fakirliği, sömürüyü ve bu çevredeki toplumsal sorunları işlemesi, kapitalist ilişkiler düzeninin yarattığı sorunlara dikkat çekmesi toplumcu gerçekçiliğe kapı aralamasına rağmen hikâyelerdeki bu çözümsüzlük yani yeni bir toplum kurma çabasının olmayışı Orhan Kemal’i toplumcu gerçekçi olarak kabul etmeyi zorlaştırmaktadır” (Başboğa, 2018: 489). Kahramanlar kendi yolunu kendi seçer. İyilik ya da kötülük olgusunu da en baştan belirlemez. Anlatılanların sonuçları, yaşanan toplumun algılarına, sosyo ekonomik durumuna, kültürel birikimine dayanır. Yazarın etkisi olmadan sonuca gidebilmelidir. Sadece yarattığı tipleri bir yere getirdikten sonra onları kendi dünyalarında serbest bırakır. Yazar realizmdeki²⁵ yol gösterme anlayışının tersini yaratır. Olayları sadece mekânları²⁶ ve kişileri ile anlatır,

²⁴ “Ezbere doğa kitabının kafasına kakılmasını değil, gerçeklerin açık anlatılmasını isteyen okuyucunun kendisi bir değişikliğin kaçınılmazlığına, gerekliliğine karar vermelidir”(Narlı, 22).

²⁵ “Gerçekçi roman, natüralist romanın aksine, insan tecrübesini yalnız tasvir etmekle kalmamış, aynı zamanda preskriptif (kuralcı) bir tavırla insana norm ve idealler göstermeyi de amaç edinmiştir” (Sevim Kantarcıoğlu, Edebiyat Akımları Platon’dan Derrida’ya, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.157-158).

²⁶ “Gerçekçi edebiyatçı da, natüralistler gibi, toplumun bütün katlarında yaşanan hayatı, sarayı, köşkü olduğu kadar kerhaneyi, güzeli olduğu kadar çirkini de önyargısız bir biçimde tasvir etmiştir” (Kantarcıoğlu, 157) ifadeleri ‘Aydınlık gerçekçilik’ diye belirlediği sanat görüşündeki Kemal’de de tarafsızlık boyutuyla görülmektedir.

gerisini okura bırakır²⁷. Okurun kararında da toplumun algıları, ekonomik yapıları, kültürel birikimleri muhakkak ki etkili olacaktır. Çünkü yazar, sadece sorunları gösterirken sayılan bu özellikleri de anlatmış olur. Kemal'e göre 'düşmüş insanı' kurtaracak olan yine insanın kendisidir. "Bir orospu, ihtiyacından dolayı orospuluk yapar. Ama bunların hepsi de yaptıkları şeyin kötü olduğunu bildiği için, yaptıklarını insanlardan saklarlar. Bir hırsıza 'hırsız', bir orospuya 'orospu' dendiği zaman kızması, yaptığı şeyi saklaması, onun, yani insanoğlunun özündeki iyilikten gelir" (Uğurlu, 2002: 42-43). Bu yüzden insanın yapması gereken en önemli şey, insanların özündeki iyiliği ortaya çıkarabilmektir. "Çünkü iyimserlik uydurma bir şey değildir. O, yaşamın içinde, insanların tabiatlarında vardır" (Aktaran: Uğurlu, 2002: 136).

Çeşitli sebeplerden hayatta yaşarken yok olmaya başlamış insanlar tüm farklılıklarına rağmen yazarın kahramanı olurlar. Bu durum onun 'özde iyilik'²⁸ vardır, görüşünün hem yansımaları hem de besin kaynağını oluşturur. Kim olduklarına, ait oldukları yerlere bakmaz; aynı emek dünyasında yaşadıkları yazar için önemlidir²⁹. Bu bakış açısına sahip olan yazarı bilimsel olmamakla, problemlere sonuçlar bulmayan kahramanlar yaratmadığı için eleştirilir³⁰. Oysaki Kemal için asıl olan; insanı idealize olmaktan çıkarıp sınıfsal farklar hakkında bilgili olarak anlatmaktır. Bu yolda onun işini kolaylaştıran bazı etkenler vardır: Diyalog kullanma, hayattan kesitler seçme, kahramanların gerçekçi olması bunlardan bazılarıdır. Kısa ifadelerle olayı aktarması da eserlerini, yaşamın doğallığına yaklaştırmaktadır. Günün sonunda elindeki son parasını dahi kaybeden Kemal'in kahramanları, yeni güne yeniden hayal³¹ kurarak başlar. Belki

²⁷ "Ezberle doğa kitabının kafasına takılmasını değil, gerçeklerin açık anlatılmasını isteyen okuyucunun kendisi bir değişikliğine kaçınılmazlığına, gerekliliğine karar vermelidir" (Narlı, 22).

²⁸ "...Kötü yol, düzensiz toplumların yarattığı bir kader çizgisidir. Bu yola itilenler alınlarındaki yazının gereği olarak bu yola düşmezler. Onları bu yola, iyi niyet ve çabalarına rağmen düşüren toplum düzensizliğidir" (Uğurlu, 172).

²⁹ "Her etnisiteden ve kültürden insan, iş ve toplum yaşamında bir araya geldiğinde, belirleyici olan onların sınıfsal çıkarlarıdır" (Mehmet Nuri Gültekin, Orhan Kemal'in Romanlarında Modernleşme, Birey ve Gündelik Hayat, Everest Yayınları, İstanbul, 2011, s.11).

³⁰ "Orhan Kemal'i, eserlerinde sınıfsal bilinç olmamakla, olumlu insan tipleri çizmemekle, bilimsel bir metot yoluyla gerçekliği derinden kavrayamamakla eleştirir" (Narlı, 22).

³¹ "Orhan Kemal, Kemal Tahir'in romanlarında bir karamsarlığın, bir sevgisizliğin hâkim olduğu görüşündedir. Bu yüzden onun romanlarının okunması Türk toplumuna fayda değil zarar verir: 'Kemal Tahir gibi insanların yalnız 'gavatlık, deyyusluk, pezevenklik' daha bilmem nelerini konu al, yaz da yaz! Romanı bitirip kapayınca, okuyanda şu

bu da doğal olanı doğal şekilde anlatmanın bir sonucudur. Yazar insanları bütüncül biçimde ele alır, değerlendirir. Konularını ve dolayısıyla kahramanlarını hayattan seçmesinin yanında samimi bir dil kullanması doğal olmasını kolaylaştırmıştır. O, olayları öğüt diliyle değil diyalog yöntemiyle anlatır. Dolayısıyla varılmak istenen noktaya okur kendi zihninde³² yarattığı tablolarla ulaşır. Sonuca okurun ulaşmasını sağlarken belki de tek şey, zengin olan kahramanların içindeki iyiliği neredeyse ortaya hiç çıkarmamasıdır. Aksine iyiliğin peşinden gidenler işçi sınıfındandır. Fakat yazar, bu durumlar ile yönlendirmeden uzak kalıp aslında herkesin gördüğü veya görebileceği olayları yazıya yansıtır. Yazarın ailesinden gelen muhalif tarzı kendi yaşamışlıkları ile onu daha eleştirel yapmıştır ve eleştiri oklarını da haddini bilmeyenleri yöneltmeyi öğretmiştir. İş yaşamı ve tek tip şeklinde çizilmiş işverenlerin mahkûmu olan sınıfın kişiliklerinden³³ ödün vermemesi de yazarın eserlerindeki önemli bir durumdur. Onlar, onurlu yaşamlarına devam edeceklerine inanırlar ve buna bağlı kalmaya çalışırlar. Sistem kendisini dışarıya atsa bile kişi, tutunacak yerler bulur.

Emek dünyasında bocalamalar içinde yaşayan, toplumsal normlar bakımından sıkıntılar çeken bireylerin kendilerini yine benzer durumlar yaşayanlar için mücadele etmeleri, yazarın hikâyelerinde en çok işlediği konudur. Ailesini, arkadaşlarını korumak ya da kurtarmak Kemal'in kahramanlarının en baş görevidir. Kahramanlar esasen yaşamın düzenine karşı gelir. Çünkü kötü olan odur. Tüm uğraşlar genel yapıyı düzeltmek³⁴ içindir. Kemal'in bu anlayışa uygun eserler vermesi kendi dönemindeki anlayışa da aslında ter düşmektedir. 1950'li³⁵ yıllarda kötücül insanlar eğilimi söz

etki kalsın: 'İşte bu yurdun köylüsü, kasabalısı, şehirlisi hepsi gavat hepsi deyyus, hepsi aşağılık küfürbazlar. Bunlarla hiçbir kurtuluşa gidilmez; bunlar adam olmazlar; hepsine gazyağı döküp yakmalı' (Narlı, 28).

³² "Yazarın seçtiği vaka dışı anlatıcı, şahısların iç dünyalarına pek girmez; onların davranış ve konuşmalarını gösterir. Okuyucu gözünün önünde cereyan eden olay ve konuşmalar aracılığı ile şahısları tanır" (Narlı, 28).

³³ "En ağır baskılar, en uzun açlıklar, en dayanılmaz koşullar içinde bile bırakılmayan, unutulmayan bir değer, sonuna kadar korunan bir onur direnişi vardır" (Bezirci, 74).

³⁴ "Emekçiler, sınıflarının temsilcisi olabilecek bilinçtedir oysa Orhan Kemal'de. Kitapla haşır neşir olanları da vardır içlerinde" (Necati Mert, Modern Öykünün Serüveni: 1940'tan Günümüze 1900'lü, 1910'lu Yıllarda Doğan, İlk Kitaplarını 1940'tan Sonra Yayınlayan Yazarlar, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı/46,47, Ankara, 2018, s.129).

konusudur. Yalnızlıkla boğuşan ve sonunda hayatına son veren tipler bu yıllardaki eserlerde işlenir. Fakat Orhan Kemal’de kurtarılacak insan ve onun da kurtaracağı bir düzenden bahsedilir. Toplumcu anlayışta insan hayatındaki bozulmaları, düzensizlikleri ortaya koyup çözüm üretmek, en temel noktadır. Özellikle ele alınanların somut olmasına, topluma ışık olmasına özen gösterilir. Yazarın da bu bağlamda özel³⁶ yaşamından yola çıkarak bizzat şahit olduğu olayları yazması okurun yönelimlerini etkilediği söylenebilir. Ayrıca yazar bireyleri dâhil oldukları tüm çevrelerle anlatmaya ayrıca önem vermiştir. Böylece kendi içindeki hareketlilikleri, çevresinin hangi koşullara sahip olduğunu okurun karşısına çıkartır. Onun için kişinin haklı ya da haksız olması önemli değildir. Daha önce belirtilmiş olan diyalog yöntemini burada devreye girdirir. Kahramanların olay akışında kullandıkları ifadeler, verdikleri tepkiler aracılığıyla konu hakkında bir çerçeve oluşturulmasını sağlar. Yazar, eserin dışında kalarak karar için herhangi bir somut etkiye bulunmaz. Kurtarıcı model yaratmaz. Bu sebeple klasik toplumcu gerçekçi anlayıştan ayrılır. Bir bakıma kullandığı üslup ile bazı alternatifler sunup seçim yapılmasını ister. Belki de bu tarzı, eserlerinin samimi olmasının yolunu açar. Kahramanlarının, olayların detaylı anlatımına gerek duyulmaz. “Ama şahıslar öyle yalın ve samimi konuşurlar ki, okuyucu, bu konuşmaların arkasındaki anlamı ayrıca bir izaha gerek kalmadan fark eder” (Narlı,2014: 27). Konuşmaları standart Türkçe kurallarına uymadan vermesi yazarın sanat anlayışındaki tutarlılığı ortaya koyar³⁷ fakat buna karşılık olarak çeşitli eleştirilere de maruz kalır. “Orhan Kemal: Nurullah Bey, Nurullah Beysiz anlamıyorsunuz bu işten. Yahut daha açıkçası anlıyorsunuz da anlamazdan geliyorsunuz. Ben halkımın konuşmasını veriyorum, halkı veriyorum; sözüyle yaşamasıyla, düşüncesiyle, kazancıyla, şusuyla

³⁵ “1950 kuşağı sanatçılarının, eserlerinde özellikle bireyi ön plana çıkardıkları görülür. Öteden beri ihmâl edilmiş, toplumun gölgesinde kalmış birey, bu dönem sanatçılarının hikâyelerinde tüm boyutlarıyla irdelenir ve asıl kahraman olarak kurgunun merkezine yerleştirilir. Bireyin bunalımı, yalnızlığı, yabancılaşması, karamsarlığı, hiçliği, anlamsızlığı, uyumsuzluğu, toplumdan kaçışı ve intiharı ana izlek olarak bu dönem hikâyelerinde sıklıkla işlenir” (Sinan Bakır, Orhan Kemal’in Hikâye Dünyası, Hece Yayınları, Ankara, 2018, s.34).

³⁶ “Çünkü bol ve zengin yaşantım vardı. Edebiyatımıza hiç girmemiş ‘Fabrika’yı gayet iyi biliyordum. İşçi hayatı yabancımdı değil. Konularımı buralardan alınca ve aldığım konuları da kendime has bir biçimde işleyip yayınlayınca, daha ben hapisteyken hikâyelerim üne kavuştu” (Bakır, 49).

³⁷ “Türk Buğra’dan sorabilir miyim? Öz dilini doğru dürüst konuşamayanlarla yurdumuz dolu iken, ezici çoğunluğu teşkil ederlerken, tiplerinizi niçin, öz dilini doğru dürüst konuşan azınlıktan seçer, yahut tipler uydurursunuz?” (Narlı, 26).

busuyla”. Nurullah Ataç: Olmaz efendim olmaz... Karagöz’le Hacivat konuşması gibi olmaz bu işler” (Narlı, 2014: 26).

Horlanmış, ezilmiş her insan, hayatının bazı dönemlerinde bunalıma girebilir. Hatta çıkış bulmakta çaresiz kalıp insan onurunu zedeleyen tavırlar içine girebilirler. Ama bunlar olurken bile bir gün insanca yaşama kavuşacaklarını hayal ederler. Kurgudaki diğer insanlarla sohbete başladıklarında kurtuluşun mümkün olacağına dair ipuçlarını verir. Yapılması gereken ekonomik durumun düzeltilmesidir. Çünkü yazara göre bir insan kötü, aşağılık yola sapmışsa bunu istediğinden değil parasız kaldığı içindir. Demek ki işsizlik, sorunun temel sebebidir. İşsiz, çaresiz, kimi zaman yalnız kalmış insanların hikâyelerini anlatması Kemal’in insanoğluna verdiği değerden kaynaklanmaktadır. Onların varlığını ve her zaman da olmaları gerektiğine inanışındandır. Öyle ki ‘kenar mahallelerin küçük insanlarını’ emek düzeninin merkezi olarak görür. Sermayenin işlemesi, büyümesi bu insanlara bağlıdır. Dolayısıyla bu insanların haklarını bilmeleri ve onlara korumaları gerektiğine inanır. Eserlerinde ideal tip yaratmamış olsa da işçilerin haklarına her zaman değinmiştir. Bu bağlamda “Gerçekçi romanda bulduğumuz sosyal tipler ise, romancının gelecekte gerçekleşmesini umduğu ideal toplum değerlerinin sembolleridir” (Kantarcıoğlu, 2009: 159) ifadeleri yazarın eserlerinde az da olsa yer bulmaktadır. Lokomotif görevi görmelerine rağmen merhametsizliğe uğramalarını anlatır. Bu ikircikli durumda Kemal, hayatın döngüsünü durdurmaktan kaçınılmasına inanır. Realist gözle kurguyu oluşturup yaşamın hareketliliğinde ilerlemeyi öngörür. Nitekim “Olumlu romancının; kendisi, yurdu ve dünyası hakkındaki görüşüdür. Memleketi ve umumiyetle insanlık üzerindeki düşüncesidir(...) Toplumcu romancı, siyasal buyrukları süsleyip, püsleyeceğine, yaşamın içine dalsın. Sanat yoluyla gördüğünü yansıtsın, gizleneni açığa vursun, gerçek nedenleri bulsun, toplumsal düzenin çarklarını, olayların karışıklığını, derin anlamlarını ve genel devinimini bulup gün ışığına çıkarsın” (Aktaran: Gürkan, 2014: 153) der Orhan Kemal. Sanatçı toplumun içinde olmalı düşüncesi yazarın, hikâye kurmada sıkıntı çekmemesinin nedenidir. İşçi sınıfının kadın-erkek üyeleri, kimsesiz çocuklar diye onu konu sıkıntısına düşürmemiştir. “Her tür konuyu işlemesi, sıradan olayları dahi hikâyeleştirmesi anlatılarındaki konu çeşitliliğini artırmıştır” (Bakır, 2018: 59). Fabrikalarda ucuz ücret karşılığında emek sarf edenler, köhne mahallelerde oturup renkli dünyalar hayal edenler Kemal’in; hayatın yansıması olarak kitle karşısına çıkar.

Gerçekliği ve geçerliliği olan durumları ele almış olur. Büyük kurgular kurmadan diyaloglarla kısa metinler oluşturur. Ana fikri betimlemelerle boğmadan merkeze alıp hikâyeyi kurar. Gerek mekan gerek insan tasvirlerine değinmeden insanın asıl problemine yer verir. Temele aldığı işsizliğin yarattığı tüm sonuçlara ayna tutar. Bir kişinin mutlu olurken nasıl olur da mutsuzluğa sürüklendiğini, girdaba girenlerin ne şekilde çıkış bulabileceğini doğal dinamizm içinde okura aktarır. Odak noktasına emek-iş kavramlarına koyarak yaşayan insanlar onun hikâyelerinin kahramanları olurlar. İnsanların her hareketini, durumunu olay çerçevesinde ele alan Kemal’de çocuklar da bunun büyük parçasını oluşturur. Ailesi tarafından terk edilmiş, evden kaçmış, çalışmak zorunda kalmış, tedavisi zor hastalıklara tutulmuş vb. durumdaki çocuklar hikâyelerinde başrol oynamıştır. Ona göre çocuk, yetişkin insanın küçük hâlidir. Çünkü yetişkinlerle bir arada yaşamaktadır. Sosyal ve ekonomik ortamların onlara da aynı derecede etkide bulunduğunu söyler. Genel olarak yazarın özel yaşamından izler bulunan eserleri dışında çocukların kahraman olduğu hikâyelerinde de bu izlerden bulmak mümkündür. Ailede mutlu olamama, korkuya, şiddete maruz kalma onun çocuk kahramanlarının başlarına gelen durumlardır. Nitekim bunların bazılarını bire bir olmasa da kendisi de yaşamıştır³⁸.

İşsiz kalmış bir babaya yardım etmek için devreye giren çocuklar bunun örneğidir. Bazen de yazarın bazı hikâyelerinde annesini/babasını kaybetmiş³⁹ çocuğun geride kalanı korumak adına çalışması da işlenmiştir. Bunlar kimi zaman bilek güçleri ile kimi zaman kötü sayılacak yollarla para kazanırlar. İşportacıda, sanayi atölyesinde zayıf bedenlerini çalıştırırlar. Büyük çıkmazlara girdiklerinde ya da etrafın yanlış yönlendirmesiyle hırsızlığa da bulaşan tipler anlatılır. Kemal’de ‘kötü insan’ terimi ekonomik⁴⁰ yapılardan dolayı doğar. Çocukların yaşadıkları hayatlar⁴¹ da bundan payını

³⁸ “Annem kapıyı açtı. Babam içeri bir gülle gibi daldı. Ayaklarında rugan çizimleri. Bir hınç yumağı gibi anneme saldırdı. Onu saçlarından yakalayıp...

...

Babam merdivenleri sarsa sarsa yukarı koştu. ‘Lamba!.. Lâmba!..’ diye bağırdı. Öküz gibi bakacağına bulsana öteki lâmbayı eşşeoğlu eşek!’ (Uğurlu, 37).

³⁹ “Evde erkeğin bulunmayışı, çocukların birer işçi olarak sokaklara inmesine neden olur” (Bakır, 181).

⁴⁰ “Yoksulluğun ve açlığın birçok hikâyede çirkin yüzüyle görüldüğü, karakterlerin eylemlerine yön verdiği ise doğrudur” (Bakır, 68).

alır. Yazarın da tek derdi aslında ekmek parası kazanmaktır. Hayatta kalabilmek, ailesine bakabilmek onun da sorunu olmuştur. Küçük yaşlardan başlayarak çalışan yazar, hayatı boyunca para kazanma mücadelesi vermiştir. Dolayısıyla zaman, kişiler, mekânlar değişse bile parasız kalmamak⁴² her şeyin çıkış noktası olur. Geçim derdindeki ailelerin hayat kaynağı olması gereken ‘çocuk’ bu parasızlığın çilesini⁴³ çekecek insan profiline oturtturulur. Bunlar annesine, babasına para kazandığı sürece yararlı olacağına inandırılan tiplerdir. Omuzlarına evin toparlanmasını, bir sonraki güne iyi başlayabilmenin sorumluluğu yüklenir⁴⁴. Çalıştığı yerde eziyete, sokakta fiziksel şiddete uğrarlar; mahallede küfürlere maruz kalırlar, kenar mahallelerin suç potansiyeline dâhil olurlar ve en son noktada cinsel istismara uğrarlar. Çocukların başına acımasız olaylar gelse bile yine de aileleri gözünde onlar mutluluk sebebi olamazlar. Sadece para kazanmaya çalışırlar. Kendilerini henüz tanıyamamış, okul çağında olup okula gidememiş, sağlığı kötüye giden çocukların suç işlemesine, yazarın kahramanları kader olarak bakarlar. Yazar için toplumu tehdit eden unsur, yine toplumun yaşadığı düzendir. Dolayısıyla bunun çocukları de etkilediğini söyler. Fakat asla çocukları suçlamaz. Çocuk her zaman masumdur⁴⁵ sadece bazı dönemlerde ‘kötü’ şeylere mecbur⁴⁶ kalır. Bu yüzden çocuk hesap sorulacak kişi olmamalıdır. Yavuzer de “Değişen değer yargıları, ahlak kurallarının yarattığı karmaşa, hızlı ve düzensiz kentleşme ve sanayileşme, göçler, ekonomik bunalımlar gibi sosyo-ekonomik kaynaklı nedenler de ergeni suça iten etkenler arasında sayılabilir” (Yavuzer, 2016: 30) ifadeleri ile çocuğun özde masum olduğunu destekler. Köyden kente göç, aile fertlerinin olumsuz yaşantıları, yakın çevrelerin tutumları çocukları etkileyebilecek durumlardır. Kemal’in

⁴¹ “Aç insan karnını doyurmak ister; kapitalist daha büyük kazanç peşindedir” (Kurdakul, 155).

⁴² “Açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalan bu karakterlerin tek bir amacının olduğu görülür: Hayatta kalabilmek için bir parça ekmek kazanmak” (Bakır, 72).

⁴³ “Bu çocukların omuzlarına büyük yükler yüklenmiş, kendilerinden beklenmeyecek olgunluklarla yaşam kavgasında hem kendilerine hem de ailelerine bakma mecburiyeti doğmuştur” (Bakır, 196).

⁴⁴ “Orhan Kemal öykülerindeki pek çok çocuk gibi mutluluğun simgesi, aşkın meyvesi değil bir ‘yük’tür. (Duygu Kuş, “Orhan Kemal’in Öykülerinde Suç ve Çocuk”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, 2014, s.334).

⁴⁵ “Öyküde dilenme eylemi suç görülmez” (Kuş, 334).

⁴⁶ “Çünkü kadınları ve çocukları savunmasız bırakan, onları kirli bir düzenin ortasına terk eden, yardımlaşma ve dayanışmadan uzak kalan bu toplumdur” (Bakır, 120).

hikâyelerinde işçi ücretleri ile zar zor geçinen aileleri sıkça görmek mümkündür. Olumsuz davranışlarla karşılaşmaları ve bunları kabul etme eğilimleri ekonomik çöküntüden kaynaklanır. İş ortamında kendisinden yaşça büyüklerle bir arada olmaları çocukları zorunlu büyümeye iter⁴⁷ ve ilk olarak konuşma biçimini buna göre şekillendirirler. Dolayısıyla sokak dilindeki argo ifadelerin çocukların ağızlarında olması bunun doğal sonucu olur. İfade kullanımının eser içeriğinin önüne geçirmeyen yazarda hayatın gerçek dilini hikâyelere taşıması yadırganacak bir durum olmaktan çıkar. Fakat bu noktada Kıbrıs'ın “Kısacası bir öykü ya da romanın asıl işlevi okuyucusuna estetik yaşantılar sunmak, böylece onlarda bir güzellik duygusunun uyanmasını sağlamak olmalıdır” (Kıbrıs, 2000: 124) görüşü Kemal'in dilsel özelliği ile kendisinin belirlediği çocuk edebiyatı ilkesine ters düştüğü görülür. Yazarın bağlı olduğu toplumcu, aydınlık gerçekçilik sanat anlayışı halkı ön plana aldığı için dilin de halkın benliğinden çıkması görüşü yazarda hâkimdir. Ayrıca yazarın eğitim birikimi, yaşadığı çevre, eserlerinde kullanacağı dili etkilemiştir. Kemal'in yoksul kesimleri kaleme aldığı düşünüldüğünde konuşma dilinin aynen yazıya aktarıldığı göze çarpar. Birtakım ağız özelliklerini kullanması da anlaşılabilirliği, içtenliği bozmaz. Aksine hikâyenin hayatın içinden olduğunu kanıtlar. Olumlu duran bu özelliği eleştiren kimi ifadeler de vardır. Yazarın aslında böyle dil kullanımı eksiklikler, şeklinde değerlendirilir. “Geçimini kalemle sağlamak zorunda kalmış bir yazar oluşu, Orhan Kemal'i çok ve hızlı üretmeye mecbur kılmış ve bu ‘hız’ ve ‘çok üretme’ mecburiyeti, öykülerini hem kurgu, hem de dil bakımından zaafa uğratmıştır. Bu bakımdan Orhan Kemal'in öykülerinde bir dil dağınıklığı, daha doğrusu işlenmemiş bir dil, gücünü yalnızca şive taklitlerinden alan bir öykü dili, bir kurgu gevşekliliği, bir savrukluğa göze çarpar” (Karaca, 2014: 321). Ayrıca yazarın kahramanlarının kendilerine has oldukları düşünüldüğünde bunların kalıcı⁴⁸ olmasını sağlar. Okurun zihninde kendine ait yer edinirler. Hepsi hayatın gerçek birer kesiti olur. Çocukları ‘çocuksu konuşma’ ile değil de küçük yetişkin gibi ortaya koyar. Kelimelerin telaffuzunda bazı kusurların çocuk dili

⁴⁷ “Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında mali açıdan büyük farklar varsa, çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu duygu, özellikle gençlik çağında en şiddetli derecesini bulur” (Haluk Yavuzer, Çocuk Ve Suç, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s.141).

⁴⁸ “Roman kahramanlarının, bir karakter olabilmeleri için tutum ve davranışları, konuşmaları, olaylar karşısındaki reaksiyonları hep kendine özgü olmalıdır” (Alemdar Yalçın, Siyasal Ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946-2000, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.57).

şeklinde verilmesi hikâyelerde sıklıkla görülür. Çektikleri acılar, olaylar karşısındaki tepkileri kendi koşullarının yarattığı dil ile açığa çıkar. Geçim için para kazanan çocuğun kelime seçimi onun hangi çıkmazda olduğunu da gösterir. Parçalanmış aileden geliyorsa, yoksulluğun en üst kısmındaysa acılar da bunlara paralel olur. Yazarın anlatımdaki özeni bu durumu okura hissettirmede etkili olur. Seçilen kelimelerin çocuğun çektiği ızdırabı göstermesindeki gücü ortaya koyulur. Olayların akışını kahramanlara ve bunlara ait bilgileri çıkarmayı da okura bırakır. Bilinmezlikleri olan yazarın eserlerinde anlatımın başarılı oluşunu Bakır “Anlatıcının; insanı ve hayatı bu denli gerçekçi ve başarılı verebilmesi, yazarın bütün ömrünü, hayatlarını hikâyeleştirdiği yoksul ve çaresiz insanların arasında geçirmesinden kaynaklanır” (Bakır, 2018: 215) sözleriyle anlatır. Bu başarıda konulara dâhil olmaması, o yaşam çevrelerini iyi biliyor oluşunun yanı sıra o insanların kendi dillerini kullanmasına fırsat vermesidir. Kısa cümlelerin varlığı, açık ifadelerin oluşu yazarın anlatımını güçlü kılar. Bir kelimenin okunduğu zaman görünenden başka anlamlar içermemesi⁴⁹ yazarın anlatımını güçlü kılar.

“Bütün neşesi uçtu gitti.”

“Babam...”dedi, “bir gece, sarhoştı gene, sopayla vurdu, sonra hastaneye kaldırmışlar, doktor bıçakla oyup çıkarmış...”

“Canın çok yandı mı?”

“Haberim olmadı ki, bayılmışım” (Sv, 59) gibi kısa cümlelerle bir olayın anlatılabileceği ortaya konulmuştur.

Temelde çocuk ‘masumdur’ görüşü vardır fakat suça bulaştıysa çocuk bunu öğrenmiştir⁵⁰, denilir. Evde mutsuz aile ortamında olması, baba tiplemesinin bir şekilde

⁴⁹ “Hikâyelerde sade, anlaşılır, somut ve sürükleyici bir dil kullanılır; çağrışım yüklü simgesel anlatımlara başvurulmaz” (Bakır 201).

⁵⁰ “Sutherland:

Suçluluk davranışı öğrenilmiştir.

Suçluluk davranışı, karşılıklı iletişim süreci içinde diğer insanlarla olan ilişkiler sonucu öğrenilir.

Suçluluk davranışının öğrenilmesi özellikle yakın gruplar içinde gerçekleşir” (Yavuzer, 134) ile suçluluğun öğrenilmişliği üzerinde durur.

suç işlemesi, çocuğun çevresinde model aldığı kişilerden etkilenmesini açık hale getirir. “Yalan amca, hep seni kandırıyor... Hem biliyor musun, içki de içer bu ha...” (P, 41) ile bir çocuğun yaşından büyük işler yapabileceğini görmek mümkün. Yazarın hikâyelerinde baba ya da herhangi bir yetişkin nasıl konuşuyorsa çocuk da konuşmasını ona benzetmeye çalışır.

“Yavrum... Nasıl kıyıp da vurdu sana. Elleri kırılacak!” demez mi, baston izi taşıyan butlarımın acısı diniverir” (KK, 64).

“Vay namussuz vay!”

“Gözlere hele gözlere...”

“Şeytan şerefsizim” (F, 8).

“Karşıdaki çocuk mu? Beni tutacaksın o bahaneyle değil mi?

“Vallahi tutmayacağım... Eğer tutarsam, anamın babamın ölü yüzünü göreyim...”

“Sen o palavraları git de dedene yuttur...” (P, 44).

Çocukların büyümüş gibi konuşmaları, yaşanmışlıkların boyutunu göstermek adına önemlidir. Ekonomik sıkıntıların aile içindeki manevi eksikliklerin çocuktaki yansımalarını ortaya koyar. Eserlerin genelinde bir çocuğun babasının ailede açtığı boşluğu nasıl doldurduğunu ve en başta mecbur kalma duygusunu anlatır. Henüz ortalama sekiz dokuz yaşlarında olan çocukların bir evin geçimini üstelenmesini ele alır.

“Sonra?”

“Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık. Babam da bir kadının peşine takılınca...”

“Okulu bıraktın. Sever miydin okulu?”

İçini çekti:

“Hem de nasıl!”

“Ne olmak isterdin?”

“Kaptan. Büyük denizlerde, dalgalı, korkunç denizlerde dolaşmak” (HÇ, 36).

Sorumluluk almaları ile yazar, zaman zaman iyi çocuk tipini oluşturur. Bozulmuş düzende kendilerinden olumlu bahsettirebilen çocuklar yaratmıştır. Bunlar; para kazanarak ailesini dar boğazdan kurtarır, kardeşlerine sahip çıkarak aileyi devam ettirir. Eserlerde yararlı işler yaparak ailesine, anne veya kardeşine sahip çıkan çocuklar söz konusu edilir. Ailesini koruyan bu çocuklar oysaki kendilerine kötülük yapmakta, eğitim vb. haklarından mahrum kalmaktadırlar.

Yazar, hikâyelerinde bir yandan faydalı olacağını düşünürken diğer yandan aslında kendisine uzun vadede bunların kötülük edeceğini göremeyenleri anlatır. Resmin büyük kısmında ‘iyi, hayırlı’ evlat olurken küçük ölçekte kişisel gelişimini sekteye uğratacak yaşamlar anlatılır.

Kendisine zarar verecek davranışlarda bulunanlara da sabırla, samimiyetle ve dürüst biçimde karşılık vermesi yaratılan iyi tiplerin en olumlu kısımlarını oluşturur.

“Yok yahu babam çıkmaz öyle şeylerden. Evde birbirimizi görmeyiz bile doğru dürüst... Takmış koluna yeni bir kadın, çekmiş gitmiş nereye gittiyse. Annem hep ağlıyor. Kardeşim dersin boğmacadan horoz gibi ötüyor. Gel de okulu düşün!”

Gözlerini koluyla sildi.

“Geçen yıl da böyle, tam yazılacaktım, hava. Yazılsaydım şimdi ikiye geçmiş olacaktım, Erol gibi!” (KKh, 63).

Çocuklar ailelerine yardım etmek için sağlıklı yaşamdan, hayallerini gerçekleştirmekten vazgeçerler. Çünkü o an için önemli olan, hayatta kalabilmektir⁵¹. Çocukların kendi istekleri ile bu mücadeleye başlaması dışında ailelerin⁵² de onları

⁵¹ “Hepsinin hayalleri vardır; ancak hayatta kalabilmeleri öncelikli olarak ekmek kazanmalarına bağlıdır” (Bakır, 177).

⁵² “Anne ve babanın eğitilmiş ve varlıklı bireyler olmamaları, çocuklarına iyi bir gelecek kuramamaları, onları sağlıklı bir şekilde yetiştirememeleri, maddi kaygılarla çocuklarını okul yerine sokağa ekmek kazanmaya göndermeleri toplumun devamını sağlayan çocuk unsurunun bozuk bir düzenin ortasında yapayalnız kalmasına neden olur” (Bakır, 176).

mecbur bıraktığı zamanlar vardır. Bilinçsiz ailede büyüyen çocukların bir işte çalışması dışında gideceği herhangi bir yol yoktur. Evde baba figürünün her türlü şiddetine maruz kalan çocuğun anneye sığınabilmesi de söz konusu değildir. Çünkü anne de en az baba kadar bilinçsizdir. Çocuklar için tek yol çalışmaktır. En azından ev ortamının dışında tek başlarına kalırlar ve kararlarını kendileri verirler. Fakat emek dünyasının kısı kacına takılırlar. Fazla iş, az ücret mantığında çalışmayı öğrenmek zorunda kalırlar. Dışarıdaki hayatın çok da parlak olmadığını anlarlar. Öyle ki bu yerler mecbur kalınmadığı sürece kimsenin isteyerek bulunacağı yerler değildir. İşverenler için çalışanların özel hayatları hiç önemli değildir. Onların yapması gereken şey, canları pahasına durmadan çalışmaktır. “Kusura bakmayın ağabeyciğim. Dersleri hazırlıyordum. Gece yarısına kadar çalışıp, sabahleyin de erkenden uyanmak fena yordu. İki gün aksattım. Dilber Hanım öksürük için bir ilaç yazdırdı ama nerdeee?” (EK, 11) işini aksatan yaklaşan on yaşındaki çocuğun her zaman gazete sattığı kişiden özür dilemesi iş hayatının zorluğunu göstermektedir. Bu yüzden yazarın, çocuklara⁵³ iş hayatının acımasızlığını okurlara göstermek için yer verdiği görülür. Ayrıca yazar, düzenin bozukluğu kavramını toplumun en küçük ferdi çocuklar aracılığıyla anlatır. Masum dünyalarını dışarıdaki hayatın kötü yüzleri ile doldururlar.

Karşılarına çıkan her eli tutacak⁵⁴ kadar saf ruhları vardır. Buna bağlı olarak farkına çok sonradan vardıkları sözlü tacizlere maruz kalırlar⁵⁵. Kötülüğü, çocuk bedeni üzerinden düşünenleri yaratan çarpık düzendir; temelinde de yoksulluk yatar. En küçük bireyleri dahi etkilemesi de sıkıntının büyüklüğünü göstermektedir. Yazar da süslü kelimeler kullanmadan yoksul çocukları anlatmaya çalışır. Kemal’in araştırmada kullanılan hikâyelerinin hemen hepsi benzer betimlemelerle başlar. Çocuklardaki

⁵³ “Zor geçinen ya da hayata boş vermiş küçük insan modeli uyarınca ayakta durmaya çalışır. Kadın sıkıntılı bir yaşamın sonucu olarak ya kocasına destek olmayı seçip iş dünyasında boğulur ya fazla konuşup şikayet eder. Bu bağlamda çocuk, savunmasızlığı ve masumluğuyla Orhan Kemal’in vermek istediği düşüncenin vazgeçilmez ögesidir” (Aslı Kantarcı, Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri, İstanbul, 2006, s.16).

⁵⁴ “Bütün bu konuların temeli, sosyal ve iktisadi problemlerin çetin olduğu bir toplumda saadetlerini sağlamak için bir hayat savaşı haline gelen insanların güven aramasıdır” (Bezirci, 128).

⁵⁵ Yazar, taciz düşüncesini hissettiren adamları ceza çeken tip olarak vermez. Çünkü yazarın sanat görüşünde çözüm bulmak yoktur, hayatı her yönüyle göstermek vardır. “Küçük çocukları istismar eden karakterleri eleştirme, ahlaki ders verme yoluna gitmez; sokakta yaşanan hayatı bir bütün olarak olduğu gibi gözlemler ve gözlemlerini objektif bir şekilde yansıtır” (Bakır, 152).

perişanlık, kimsesizlik, okur zihninde ekonomik sıkıntının derinliğini çizmiş olur. Kimisi kenar mahallelerde yaşayarak kimisi hastalığının ya da zayıf bedenlerinin şiddeti ile betimlenir.

‘Harika Çocuk’ hikâyesi: “Dönecektim ki kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvrır kıvrır saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...” (HÇ, 33).

‘Kitap Satmaya Dair’de: “Adam kitaplarını satmaya karar verdi. Bütün gece yatakta döndü durdu, bir türlü uyku tutmadı. ‘Kitap satmak!’ Müthiş bir gönül rahatsızlığı içinde, gecenin üçünü geçe dalabildi. Sabahleyin uyandığı zaman şakakları zonkluyordu. Gitti, elini yüzünü yıkadı...’Lakin kitap satmak!’ Şakaklarının zonklaması bir türlü geçmiyordu. Tuvalet girdi çıktı, üstünü giyindi, aynaya baktı, fakat kendini göremedi. ‘Kitap satmak!’ Saçlarını tararken tarak etine battı, canı yandı... Bununla beraber kitap satmak!” (KSD, 27).

‘Propagandacı’ hikâyesinde: “Abidin Paşa Caddesi üzerindeki küçük apartmanlardan birisinin duvarına sırtını dayamıştı. Başında, asaletini kaybetmiş, yer yer tüyü dökülmüş, basit bir melon şapka, kaldırımdan gelip geçenleri aşağıdan yukarıya, bir tilki gibi kolluyor, gözüne kestirdiğine gür ve tertemiz sesiyle, ‘Allah rızası için...’ diye başlıyordu” (P, 39).

‘İnci’nin Babası’nda: “İnci’nin babası günün birinde, çalıştığı fabrikadan ayrıldı. Bu, bir onur sorunu yüzünden olmuştu. Günlerce iş aradı, sarı sıcaklarda, kan ter içinde taban tepti. Resmi, yarı resmi, özel, bütün işyerlerine başvurdu” (İB, 33).

Verilen örneklerde yazarın hikâyeciliğin şekil kısmında Ömer Seyfettin (Ömer Seyfettin) çizgisinde kalıp sadelik içerisinde kısa betimlemeler yaptığı görülmektedir. Ayrıca bu kesitlerden sadece çocukların değil yetişkinlerin de çıkmazlarını benzer şekillerde anlattığı görülmektedir. Orhan Kemal’in kullandığı anlatım tarzında kendisini ön planda tutmadığı bilinmektedir. Çözümlemeyi okura bırakmaktadır. Fakat bu, hikâyelere benzer betimlemelerle başlamasını engellemiştir.

Anlatıma dâhil olmayan yazar, burada yönlendirme yapan konumundadır. Bunun okur için olumlu olabileceği üzerinde durulmalıdır. Özellikle hitap edeceği çocuk okurlar için somut haller yaratacaktır. “Yazarın eserde betimlediği karakterin inandırıcı, güvenilir, günlük yaşamdaki kadar gerçekçi ve çocukla aynı yaş düzeyinden olması gerekir” (Şimşek, 2016: 103). Dolayısıyla gerçekte gördüğü tiplerin kitaplara da yansıtıldığını görmesi çocukların olaylara daha duyarlı şekilde bakmasını sağlayacaktır. Ayrıca girişte verilen kısa bilgilerin kurgunun bütününde devam etmesi bir başka artı değerdir. Böylece konular boşlukta kalmaktan kurtulur. Bir bakıma sinyal vererek hikâyeye başlayan Kemal, kahramanlarının konuşmaları⁵⁶ ile dikkatleri çekmeye çalıştığı toplum hayatının zıtlıklarını anlatmış olur. Yazar; iyi-kötü kişiliğindeki insanları hayatın kendi işleyişindeki noktalarla anlatırken insanlığın evrensel boyutuna değinmiş olur. Onurlu duruşun ve mücadelenin, yardımseverliğin, iyi niyetin tüm insanlarda olması gereken özellikler olduğuna mesaj boyutunda değinir. Bazı hikâyelerde eşine, çocuklarına iyi davranan baba; aile ekonomisine katkı için çalışan kadın; ailesine yardımcı olmak için işçiliğe başlayan çocuk sözü edilen özellikleri örneklendirmektedir. Yazarın yerelden evrensele ulaşması 2. Meşrutiyet dönemi sanatçılarını okuduğu ve onlardan çıkarımlarda bulunduğu düşüncesini desteklemektedir. “Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Ömer Seyfettin gibi, yazarlar, daha çok, millî kültürden uzak, taklitçi, züppe, kozmopolit, yabancı hayranı, yozlaşmış, bilinçsiz batıcı tipleri ele alıp eleştirirken; öte yandan ideal özelliklere sahip örnek model kişiliğinde milliyetçi Türk tiplerine, tarihsel nitelikli millî kahramanlara da yer verirler” (Çetin, 2018: 107) Yalçın ve Aytaş da çocuk kitaplarının iç yapı özelliklerinde “Her toplumun ortak kültür değerleri vardır. Bu değerler çocukların şuur altına yerleşerek onlara olumlu davranışlar kazandıracak biçimde düzenlenmelidir” (Yalçın, A., Aytaş, G., 2014: 46) ilkesini koyarak bu konuya değinir.

⁵⁶ “Kurguda çatışmalar, okuyucunun taraf olmasını sağlayacak kadar sürdürülmelidir” (Tacettin Şimşek, Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı, Grafiker Yayınları Ankara, 2016, s.107) ifadesi Kemal’deki diyalog tekniği ile uygulama bulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Orhan Kemal'in hikâyelerinin çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelendiği bu çalışma da nitel model esas alınarak oluşturulmuştur. “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreci izlendiği araştırma” (Yıldırım ve Şimşek, 2008:s.39) şeklinde nitel araştırma tanımlanmıştır. Araştırılan durumlara göre farklı yapılara bürünen nitel araştırma yöntemi bu çalışmada doküman incelemesi olarak karşımıza çıkar. Doküman incelemesinde konuyla ilgili durumlar hakkında var olan metinlerin analizi söz konusudur. Çalışmanın başında belirlenen konuya göre ilgili dokümanlara ulaşarak karar vermek önemlidir. Bu bağlamda incelenen hikâyelerin doküman incelenmesine uygun olduğu düşünülmektedir.

3.2. ÇALIŞMA MATERYALLERİ

Materyal olarak Everest Yayınları'ndan ‘Elli Kuruş Çikolata’, (2017-3.bs.), ‘Farecik Uyku’, (2018- 1.bs.), ‘İnci'nin Maceraları’, (2017- 4.bs.) ve ‘Aslan Tomson ve Köpek Yavrusu’, (2018- 1.bs.) kitapları kullanılmıştır. Toplamda yazarın 4 hikâyeye kitabındaki 29 hikâyesi incelemeye alınmıştır.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışma, Orhan Kemal'in hikâyelerinin incelenmesi sonrasında Everest Yayınları'nın yazarın yeniden düzenledikleri dört hikâye kitabının yakın incelemeye alınması ile başlamıştır. Bu süreçte Orhan Kemal'in seçtiği konular, edebî yaşamı, çocuk edebiyatı ile ilgili literatür çalışmaları yapılmıştır. Alan taramalarında belirlenen durumlar birbiri ile ilişkili noktalarda birleştirilerek çalışmanın amacı doğrultusunda incelemeye dâhil edilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen veriler içerik analizine göre değerlendirilmiştir. Birbiri ile ilişkili olanları ortak noktada birleştirmek ve bunlar arasından anlamlı bir sonuç çıkararak elde edileni yorumlamak bu süreçte önemlidir. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013:s.259) şeklinde ifade edilir. Toplumcu gerçekçi sanat anlayışıyla hareket eden Orhan Kemal'in, hikâyeleri de bu bağlamda incelenmiştir.

Hikâyelerden çocukların asla çıkarılamayacağı gerçeği metin değerlendirmelerinde önemli nokta olmuştur. Dolayısıyla konuşma diline ait kavramların varlığı da bu değerlendirmede dikkat edilen husus olmuştur. Bu durumların hangi hikâyelerde ne kadar kullanıldıkları da ilgili bölümlerde verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. ELLİ KURUŞ ÇİKOLATA

a. Kitabın Künyesi: Kemal, O.(2017). Elli Kuruş Çikolata, İstanbul: Everest Yayınları.

b. Sayfa Sayısı: 92

c. Kitabın Boyutu: 14x18,5

ç. Kapak-Cilt: Amerikan Bristol cinsinde kapak kullanılmıştır. Ön ve arka kapak tasarımı Faruk Baydar’a aittir. Ön kapaktaki ‘Elli Kuruş’ adlı hikâyenin başkahramanın olduğu bir resim yer almıştır. Ön kapağın üstünde yazarın adı ve hemen altında kitabın adı yer almaktadır. Aynı kapağın sağ alt tarafında yayınevi amblemi bulunmaktadır. Arka kapakta herhangi bir resim kullanılmamıştır. Fakat yazarın hikâyelerinin neden resimli kitap hâline getirildiği kısaca anlatılmıştır. Sayfalar hikâyelerin akışına göre sayfa tasarımları Emir Tali ile illüstrasyon Oğuz Demir tarafından yapılmıştır. Ortalama her iki sayfaya bir resim yerleştirilmiştir. Yine olayların akışına, içeriğine göre çeşitli renk tonları kullanılmıştır. Resimler hikâye başlarında üst kısma yarım sayfaya denk gelecek şekilde oluşturulurken hikâyenin ileri bölümlerinde ayrı bir sayfa olarak düzenlenmiştir.

d. Kitabın İçerdiği Hikâyeler:

- Elli Kuruş
- Streptomycine
- Kitap Satmaya Dair
- Çikolata

- Sevinç
- Kırmızı Küpeler
- Nermin

4.1.1. Elli Kuruş

4.1.1.1. İ ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

T r: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri açıkça bellidir. Yazar, giriş bölümünü kısa bir tanıtımla başlatıp olaya geçer. Gelişme bölümünde betimlemeler, olayın detayları çok fazla yer tutmaz. Sonuçta ise okuyucunun da düşünmesini sağlayarak yazar tarafından dikte edilmiş durumlara rastlanmaz.

Konu: Beşinci sınıf öğrencisinin kardeşlerine bakmak, ailesini geçindirmek için okulu bırakma serüveni anlatılır.

Ana Fikir: Çocukların alıştırılması durumunda onların yaşayacağı travmalar kalıcı olacaktır.

Kişiler: 5.sınıftan ayrılmış ocuk ana karakterdir. Çocuğun annesi, haminnesi,   kardeşi ve sadece bir yerde bahsedilen babası ise yan karakterdir. Bunların hiçbirisinin isimleri verilmemiştir.

evre – Zaman: Olayın kahramanı sabahın erken saatlerinde sokakları ev ev dolaşarak gazete satar.

Değer: Sevgi, saygı

Dil- Anlatım: Hikâye on sayfadan oluşmaktadır. Sade, açık bir anlatımı vardır. Hayatın içinden olay anlattığı için günlük konuşmalara yer verilmiştir. Kalıplaşmış söz grupları kullanılmıştır.

“ Anneme sordum, canı sıkkın, dedi. Haminnem ateş püskürdü.” (EK,10)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Baba tarafından terk edilmiş küçük bir çocuğun ailesinin geçim yükünü omuzlamasını yazar bu hikâyede anlatmıştır. Eser, yoksulluk içinde yaşamaya çalışanların acılarının yansıtılmasından oluşmuştur. Çocuk her şeyin bir karşılığı olduğuna inanmış ve buna göre yaşamıştır. Dolayısıyla beş kuruşa gazete satarken kendisine yardım eden adama, bunun yerine ne isteyeceğini sorması bu yüzdendir. Babalarının kendilerini terk edip gitmesiyle ortaya çıkan sorunların çocuktaki umudu kırmadığı görülmektedir. Bir gün yarıda bıraktığı okula devam edeceğine, büyüyüp meslek sahibi olacağına inanır. Kendisi aşağı yukarı 10 yaşlarındadır fakat çektiği sıkıntı onu daha büyük kılmıştır. Yazar, çocuk kahramanlarını da büyümüş gibi konuşturur. Aslında sokaklarda kalan, çalışan çocuk işçilerin genel bir konuşma tarzını yansıtmış olur. Onun kahramanları, en saf duygularını bile yetişkin insan cümleleri ile karşı tarafa aktarırlar. Yaşadıkları çevreler, ilişki kurdukları insanlar hayatlarının şekillenmesinde etkili olmuştur.

“Beş yüz otuz kuruş be ağabeyciğim!” (EK, 11) cümlesindeki ‘be’ ifadesinin sıradan bir konuşma tarzında yer aldığını göstermektedir. Hem okulunu yarıda bırakması hem de çalışıyor olması çocuk kahramanın bu tarz konuşmasını doğal kılmıştır. Orhan Kemal'in halkı halk ile anlatmış olması kahramanlarının da doğal hâliyle ortaya konulmasını zorunlu kılar. Bu durum okuyucunun kendisinden bir şeyler bulmasında etkili olmuştur. Yakın çevresini somut biçimde bir yerlerde görüyor olması, eserin canlılığını sağlamaktadır. Yoksulluğu, yalnızlığı anlatırken kullanılan dil idealize edilmiş şekilde olsaydı eserin inandırıcılığını tartışılır kılardı. Yazarın seçtiği konuya uygun anlatım belirlemesi onun önemli özelliğidir.

Tablo 1. Elli Kuruş Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Anneme sordum, canı çıksın, dedi (s.10)	60

Değerlendirme:

Toplumu anlatmayı amaç edinmiş yazarın toplumun dinamiklerini çok açık şekilde verdiğini söylemek mümkündür. İçinde bulundukları koşulları umutla daha iyi geleceğe taşımaya çalışanların durumlarını da ortaya koyar. Gazete satan isimsiz kahramanında da göstermeye çalıştığı tam olarak budur. Yoksulluğun kader olmadığını, bir yerden çıkış olabileceğine inanan küçük yüreği anlatır. Okuluna devam edememesi, hastalıkla boğuşması içindeki hayal gücünü kırmamıştır. Ancak bunlar olurken geldiği ortamı unutmayacak olan insan modeli de yaratılmıştır. İşçi çocuğun günün birinde yetkin hâle geldiğinde kendisi gibi olanlara yardım eli uzatacağını kendi konuşmasında bulmak mümkündür⁵⁷. İnsanlığın vurdumduymaz, bencil olmamasını da aşılacaktır, denilebilir. Yazarın da hayatı boyunca çalışmak zorunda kalışı onun bu çevreleri iyi tanımasını sağlamıştır. Dolayısıyla bir insanın hangi şartlarda çalışmaya başlayabileceğini bilmektedir. Bir süre yurt dışında bulunduğu yıllarda, aile geçimine katkıda bulunmak için çalışması da onun ve kahramanlarının ortak yanlarını gösterir. Kendisi de okulunu yarıda bırakmıştır. Onunki her ne kadar da ekonomik kaynaklı olmasa da sonuç itibarıyla eğitim süreci eksiktir. Fakat kendini geliştirmek adına durmadan farklı şeyler okumuş olması onu, anlattığı insanlara bir adım daha yaklaştırmıştır. Her kötü anın bir gün son bulacağına inanmıştır. Geçim sıkıntısının içinde boğulup kalmamış, yaşamaya her daim devam etmiştir. Tıpkı ‘Elli Kuruş’ un kahramanı gibidir. Onlar için asıl önemli olan her şeye, herkese inat hayatta var olabilmektir. Ailesini terk etmiş bir babanın evladı olarak ona benzemek istememesi kendisini hayata tutundurma nedeni olarak gösterilebilir. Çünkü o; annesinin, hamannesinin çalışmasına razı olmaz. Kendisini de bir şeyler yapmak zorunda hisseder. Yazar bu şekilde yardım etmeyi öğrenmiş bir insan yaratır.

⁵⁷ “Doktor olacağım ağabey!” dedi. “Bizim mahalledeki kör, topal, inmeli, sızılıları tedavi edeceğim, hem de parasız!”(EK, 13) .

4.1.2. Streptomycine

4.1.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümü anlaşılır olan bir hikâyedir. Giriş bölümünde kahraman ile okurun tanışması soru cevap yoluyla olmuştur. Gelişme kısmında diyaloglar oldukça fazladır. Sonuç bölümünde olay okurun zihninde başka şekillerde de tamamlanmaya açıktır.

Konu: Hasta bir gencin ilaç almak için Verem Savaş Derneği'ne gidip işini halledememesi ile başlayan, sonrasında annesinin bu işi yapmasını anlatan bir hikâyedir. Fakat günün sonunda ilacı almayı başarmış anne, kendisinin ve evin ihtiyaçları için ilacı satmak zorunda kalmıştır.

Ana Fikir: Yoksulluk hastalık dâhil hiçbir şey dinlememektedir.

Kişiler: Hasta genç ve annesi ön plandakiler olup Verem Savaş Derneği'ndeki görevli memur ile kadının alışveriş yaptığı kasap yan karakterlerdir.

Çevre - Zaman: Olay, sabah saatlerinde Verem Savaş Derneği, kasap ve alışveriş dönüşü bir mağaza vitrini önünde gerçekleşir.

Değer: Sorumluluk bilinci

Dil – Anlatım: On sayfadan oluşan öykünün bazı kısımlarında aşağılayıcı ifadeler kullanılmıştır.

“Oğlunu kapıda karşıladı:

‘Sünepeeee’, dedi, sünepe” (St, 20)

“Senin gibi aptalları öyle aldatıp sepetlerler.” (St, 21)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yazar bu hikâyesinde, tüberküloz hastası olan bir genç ile annesinin ekonomik çıkmazdaki durumunu anlatır. İlaçlarını Verem Savaş Derneği'nden alamayan bir çocuğun öyküsüdür. Orhan Kemal'in sürekli vurguladığı düzen bozukluğu sorununu bu hikâyede açıkça görmek mümkündür. Geçim zorluğu yaşayan annenin hasta oğluna bile acımayarak ondan yardım istemeye çalışması yoksulluğun boyutunu ortaya koyar. Bu

hikâyenin önemli bir özelliği, kahramanının çocuk olmamasıdır. O, yirmi beş yaşındaki genç bir kahramandır. Burada dikkat edilmesi gereken şey, yaşın kaç olduğu değil yaşanan ekonomik sıkıntılardır. Toplumsal konulardaki yetkili kurumların işleri yürütmedeki yetersizliğinden dem vurulur. Hakkını savunmak için mücadele eden gencin yılgınlığa düşmesi konu edinilir. Hastalığının düzelmeyeceğine inanmaya başlar. Evde annesinin kendisini horlamasına dahi ses çıkarmamaktadır. Oğlunun bir türlü alamadığı ilaçları, annesi almaya gider. İnatla mücadele edip reçetede yazanı alır. Fakat bunu almak için görevli kişiye; yeter ki yapılmak istensin her şeyin yoluna koyulduğunu, herkes gibi kendilerinin de ülkesini seven, ortak kimlikte buluştuklarını anlatır durur. Yaratılan anne tipinde yaşamsal hak için âdeta çıkarıcı tavırlar sergilenmiştir. Küçük insanın hayatta kalabilmek için elindeki imkânları zorlamasındaki haklı payı, anlaşılabilir yapmıştır. İnsanın karnını doyurması, her yolu geçerli kılmaktadır. Genç kahramanın annesi de güç bela alabildiği ilacı Verem Savaştan ayrılınca karşısına ilk çıkan hastaya satar. Oğlunun yatağa düşmüş olması annenin aç olduğu hissini ötelememiştir. Yazarın her insanın özünde iyi olduğu savı bu hikâyede hissedilir. Çünkü anne, insanın temel ihtiyacı gereği yemek almak için elindeki imkânları önem sırasına koymuştur. “On beş gramlık Streptomycine’i Verem Dispanseri’nin önünde bir hastaya yarı fiyatına satan kadın sanki on yaş gençleşmişti. Kabına sığamıyor, çevik adımlarla, bir tüy kadar hafif uçuyordu” da bir insanın açlıktan kurtulmak için lazım olan ilacı bile satabileceğini anlatmaktadır. (St, 23) Temel ihtiyaçların giderilmemesi insanoğlunu onaylanması mümkün olmayacak işlere yönlendirir. Tam da burada insanı ‘düzenin bozukluğu’ bozar, ifadesi kullanılmalıdır.

Tablo 2. Streptomycine Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Bas, hadi yallah... (s. 20) *Sünepee, dedi, sünepe! (s. 20) *Senin gibi aptalları öyle aldatıp sepetlerler (s. 21)	56

Değerlendirme:

Yazarın kendi yaşantısında da açlıkla sınındığı zamanlar vardır⁵⁸. İlk gençlik yıllarından başlayarak ömrünün son anına kadar bununla hep bir mücadele içinde olmuştur. Orhan Kemal'in edebi hayatındaki dönüm noktası olan Nazım Hikmet ile hapisane yıllarında sanat üzerine çalışmaları onun topluma yönelişini hızlandırmıştır. Gördüklerini anlatacak yolu seçmesini kolaylaştırmıştır. Dünya edebiyatından yaptığı okumalar da bu süreçte yazara yön vermiştir. Sorgulama, mukayese yeteneğini güçlü kılmıştır. Ütopik olmaktan değil gerçekçi olmaktan yana bir yazarlık seçmiştir. “Ne hikâyeden haberim vardı, hele ne de gözü yaşlı, sulu romandan. Bana Fransız, İtalyan, Rus hikâye ve romancılarının kitaplarını buldurdu. Okudum. Gerçekten de ben düzyazı adamıydım. Bu suretle realist yolu kendime seçtim” (Öğütçü, 2014: 29). Yazar kısa hikâyelerinde derinliği fazla olan konuları işleyerek zoru başarmıştır⁵⁹. Olay örgüsünü geniş tutmaz. Ancak okurlar bahsedilenlerin önünü, arkasını doldurabilir. Okuyucu tek bir kıvılcımı görür ve onu kendi düşünce dünyasında büyütür. Kendi yaşamlarına göre düzenler. Realistliğini salt görünürlük olarak değil vicdan ekseninde değerlendirilmiştir. Sadece sorunları değil bunun arka planını hissettirmeye çalışmaktadır. Ortada olanın nicelikten çok nitelik açısından değerli olduğunu göstermektedir. Etkisinin fazla olmasında da yazarın küçük insanları halkın içinden seçmiş olması yatar. Hayali şeyleri dile getirmek onun kurgusunda yer almamaktadır. Bu noktada çocuk eserinde olması gereken gerçeklik ile kurgunun varlığı yazarın hikâyesinde hissedilmektedir.

Önemli görevlerde bulunanların bunu layıkıyla yerine getirmemesi de ayrı bir noktadır. Karşısındakine değer vermemesi veya adamına göre muamele etmesi de üzerinde durulması gereken ayrı bir husustur. “Masaya vuran kâtip, ‘Yahu ne laf anlamaz adamsın be!’ diye bağırdı. ‘Bu hafta hiç kimseye ilaç yok, bu hafta için ayrılan

⁵⁸ “Ey açlık! Seni midemde, iliklerimde, kanımın yuvarlarında duydum. Ve sen, benim iyi, benim şefik ve rahim olan soyum, insan soyu, sen ebedi tokluğu fethedeceksin!” (Işık Öğütçü, Orhan Kemal Sessizlerin Sesi, Everest Yayınları, İstanbul, 2014, s.17).

⁵⁹ “Hasta, anormal, deli tipleri işlemek kolaydır da, normal hiçbir göze batacak özelliği olmayan insanları yazmak zordur” (Öğütçü, 75).

miktar bitti, diyoruz. Hem ne zannediyorsun? İlacı alıp vurdun mu şıp diye geçecek mi? Ya alır götürür; ya da...” (St, 20) Üslubun içinde bulunulan duruma uygun olmaması da insan değerini düşüren etkidir. Tüberkülozla mücadele için kurulan bir kurumun bununla ilgilenmemesi toplumsal bozukluğun işaretlerindendir. Acı çeken çocuğuna yardım eden annenin günün sonunda farklılaşması da bu bozukluklardan birisidir. Bir bakıma işler halledilene kadar menfaatin ön planda olduğu söylenebilir. Ekonomik açıdan yetersiz durumdaki insanların kendilerinden daha iyi şartlardakine özenmelerini yazarın sıkça ele aldığı görülür. Yirmi beş yaşındaki hasta gencin annesi de zenginliğe özenmesinde ortaya koymuştur. “Birden dikkatini çeken bir vitrinin önünde durdu. Pırıl pırıl gaz ocakları, boy boy, renk renk,, çeşit çeşit bardaklar, su bardakları, bira, likör kadehleri; sonra fincanlar, fincanlar...” (St, 25)

4.1.3. Kitap Satmaya Dair

4.1.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Yazar giriş, gelişme ve sonuç bölümünde kısa tasvirler, cümleler kullanarak hikâyeyi oluşturmuştur.

Konu: Evini geçindirmek için son çare olarak kitaplarını satmak zorunda kalan bir babanın çaresizliği anlatılmıştır.

Ana Fikir: Ailelerdeki sorunların temelinde geçim sıkıntısı yatmaktadır.

Kişiler: İşsiz bir baba, kocasını seven fakat parasızlıktan dert yanan bir kadın ve babasından ekmek, yemek isteyen kız çocuğu hikâyenin karakterleridir.

Çevre – Zaman: Olay evde sabah başlayıp akşam yine aynı yerde devam eder. Kitaplarını satmaya karar veren adam, dışarıya çıktığında eski arkadaşıyla karşılaşır. Gecenin ilerlemiş saatinde evine döndüğünde ise sıkıntıya sabah kaldığı yerden devam eder.

Değer: Aile sevgisi

Dil - Anlatım: Hikâye on iki sayfadan oluşmuştur. Kalıplaşmış ifadelerin varlığı konuşma dilinin öyküye hâkim olduğunu göstermektedir.

“Annesi kızına ters ters baktı. Kız sustu. Lakin niçin? Karnı açtı işte kitap karın doyurmazdı ki.” (KSD, 28)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Kitap okumaya küçük yaşlarda babasının yönlendirmesiyle başlayan Kemal’in bu kazanımı eserlerine de konu olmuştur. Yazar, ‘Kitap Satmaya Dair’ hikâyesinde okumaya gönül vermiş bir babanın ekmek parası mücadelesinde izlediği yolu göstermektedir. Aile fertlerinin yaşamsal sıkıntı içinde olduğu bir dönemde, evlerindeki kitapları satabileceğinden bahseder. İşsiz kalan bir babanın, evde kendisini bekleyen ailesinin ihtiyaçlarını karşılayamaması onu yalan söylemeye sürükler. Yakın çevresinden utanmaya başlar. Başkalarına karşı mahcup olacağını düşünüp durumunu gizlemeye çalışır. Karısının bu dönemde bir işe girip çalışmak istemesine de asla olumlu bakmaz. Öyle ki bir akşam eve geldiğinde karısını evde bulamayınca kendisini suçlar. Karısının kendisini beğenmeyeceğini, kızının da sevmeyeceğini düşünür. “Beni sevmiyorsunuz, ne sen, ne annen... Sevmiyorsunuz beni, bana yalan söylüyorsunuz, yalan...” (KSD, 35) Yazar, dağılmış bir ailenin son fotoğrafından çok süreci değerlendirme fırsatını yaratır. Anlatımının sade ve açık oluşu olayın da günlük hayattan oluşu ile birleşince okuyucunun yorulmasını engeller. Böylece yazının mesajı doğrudan insanoğlunun yaşamı ile verilmiş olur. Orhan Kemal’in ilk söylenecek özelliği insanı toplumundan ayrı tutmadan ele almasıdır. Yaşanılan coğrafyaya, kültüre uygun yaşam sergileyen bireyi eserlerine böyle yansıtır. Onu yeryüzünde tek bir varlık olarak görmez. Grup içindeki duruşu ve grubun onu nasıl etkilediğini anlatır. Sosyal çevrenin normları neyi isterse onu yapmaya çalışır. Düzene uyum sağlamaktadır. Kişilerden beklenen davranış kalıplarının olağanüstü durumlardan nasıl etkilendiğini ifade etmektedir. Yazar, öyle ki bir insan cinsiyetçi kalıplara dahi bağlı olmak durumundadır. Bunu işsiz kalan bir adamda ete kemiğe büründürmüştür. Ona göre erkek dediğin evine ekmek getirmesi gereken kişidir. Eğer yapamıyorsa kendisi vasıfsızdır. Dışlanmış bir ruh hâline bürünür. Hiç kimsenin kendisine değer vermeyeceğine inanır. En basit

biçimde cinsiyetçi tavırlara sığınıp kötü durumda olduğuna inanır. “Erkek ha? Bu da erkek güya... Evin erkeği... Sevmese de haklı!..” (KSD, 35)

Tablo 3. Kitap Satmaya Dair Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	-	80

Değerlendirme:

Hikâyenin kesin bir sona kavuşturulmamış olması ‘umut’ kavramının yitirilmeden hikâyenin değerlendirilmesini sağlamıştır denilebilir. Çünkü yazarda umut dolu insanların varlığı açıkça hissedilir. Yazar, yanlış fark edip kendince çözüm bulan okur yaratmış olur. Zaten Kemal’de problem çözme anlayışı yoktur. Sorunu ortaya koyar ve gider. Böylece hayal jimnastiği yaptırır. Bu hikâyede çocuk kahramanın kişiliğinde, ekonominin çökmüş hâlinin aile bağlarını nasıl zedelenebileceği anlatılır. Böyle bir durum olduğunda asıl önemli olanın para kazanmak olacağı açıkça dile getirilmiştir. İnsanî duyguların, birlikte yaşayabilmenin değer kaybettiği ortaya konulur. Bir çocuğun babasına güveninin azalması, sevgisinin sallantıya düşmesi ve bunun da gizlice yapılıyor olması aile için büyük sıkıntılardır. Ayrıca eşini, evladına karşı korumak zorunda kalan, ‘baba’ kavramını zedelememek için anneye de düşen görevler olmuştur. Kocasının kitap satmak zorunda kalmasını olumlu karşılayan anne bunun için sabırlı olmaya çalışmıştır. “Mutlaka almadılar. Kahrolsunlar... Sanki neden böyle bu insanlar? Onlara ne yaptık? Koca koca konakları var, çiftlikleri, otomobilleri... Lakin, neden bırakmıyor gidip çalışsın fabrikada? Kıskanıyor mu?” (KSD, 33)

4.1.4. Çikolata

4.1.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş kısmında olayın mekânı ile beraber kahramanlar tanıtılır. Gelişmede ise yan karakterlerden de bahsedilerek olayın akışı başlatılmıştır. Sonuç bölümüne gelindiğinde de yoksulluğun bir çocukta yarattığı güçlü etkinin son bulması anlatılmıştır.

Konu: Babası yoğurtçu olan bir kız çocuğunun arkadaşı ve arkadaşının kardeşi ile şeker dükkânı önünde yaşadıklarıdır.

Ana Fikir: Çocuklar başta olmak üzere kimse, ailesinin ekonomik durumundan ötürü dışlanmamalıdır.

Kişiler: Yoğurtçunun kızı, kızın arkadaşı ve onun kardeşi olayın merkezinde olan karakterlerdir.

Çevre – Zaman: Çocukların evlerinin bulunduğu caddenin kaldırımları ve şeker dükkânının önü konuşmaların geçtiği yerdir. Belirli bir zaman verilmemiştir ancak anlatımdan yola çıkılarak olayın gündüz vakitlerinde gerçekleştiği söylenebilir.

Değer: Saygı, hoşgörü

Dil – Anlatım: Hikâye on dört sayfadan oluşmuştur. Çocuk yaşlarına rağmen büyük sözler konuşmaları karakterlerin en belirgin özelliğidir. Bunun yanı sıra hakaret sayılacak kelimelere de öyküde yer verilmiştir.

“Bu kız, bu yoğurtçunun pis kızı da...” (Ç, 41)

“Çikolata alacağız! Deseler, ‘Bana ne? Der. Alsalar, aptal aptal bakar.’” (Ç, 42)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yazar, çocukların zengin fakir ikilemini anlattığı eserinde her bireyin temel haklardan aslında eşit oranda yararlanamadığını ortaya koyar. Ayrıca bu durumun küçüklerin zihinlerde nasıl şekillendiğine de değinmiştir. Orhan Kemal’in küçük insanların sıradan hayatlarını anlatması da bu açıdan önemlidir. Çünkü o, hayatın kendisi olan durumlarını tüm farklılıkları ile konu edinir. Sınıf ayrımının çocukların

iliklerine kadar yerleşerek sosyal ilişkilerine olan etkilerine de yer vermesi konularını⁶⁰ renklendirmiştir. Kemal, olayların yaşanılabilirlik düzeyleri gereği eserlerine beklenmedik sonlar eklememiştir. Bu bağlamda eserlerini her insanın başına gelebilecek durumlarla bitirmiştir. Gerçekten tek farkı olayların umutlu taraflarını anlatmasıdır. Hayatın acımasız koşullarında günü bitirmek adına başka şeyler düşünmeden yaşayan insan; her şeye, herkese inat daha heyecanlı olmuştur. Sürprizli sonlarının olmayışı onun can alıcı oluşunu etkilememiştir. “Bu hikâyeleri çarpıcı kılan unsurların başında karakterlerin doğal konuşma biçimi, gerçekçilik, inandırıcılık, olay örgüsünün kurguya ustaca dönüşümü ve seçilen trajik konular gelir” (Bakır, 2018: 58). Bu hikâyede de şekerçi dükkânının önündeki çocukları, beklenen bir son ile okuyucu karşısına çıkartır. Gruplara ayrılmışlığın canlı örnekleri olarak onları anlatır.

Tablo 4. Çikolata Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Bu kız, bu yoğurtçunun pis kızı da... (s. 41) *Alsalar, aptal aptal bakar. (s. 42) *Sus, dedi kardeşine. Biz onun gibi şey değiliz! (s. 45) *Oğlan, “Erkeksen söyle,” dedi. (s. 45) *Oğlan: “Enayi,” dedi. (s. 48) “Enayi” kıpkırmızı kesildi: (s. 48) “Enayi sizin gibi olur!” (s. 48) *Görülüp “Çingene” denmesinden korkuyordu. (s. 51)	104

⁶⁰ “Her tür konuyu işlemesi, sıradan olayları dahi hikâyeleştirmesi anlatılarındaki konu çeşitliliğini arttırmıştır” (Bakır, 59).

Değerlendirme:

Yazarın en belirgin özelliği ‘diyalog’ kullanımı burada kendisini fazlasıyla göstermiştir. Bu yöntemin kullanılması çalışmanın diğer hikâyelerinde olduğu gibi çocuk kahramanların üsluplarını ortaya koymuştur. Bu üslup ile kişilerin; bağlı olduğu kültürü⁶¹, ekonomik gücü ve bunların ötesinde hayal dünyaları anlatılır. Kahramanlarının yaşam şartları ve bunların anlatılma şekli dikkate alındığında gerçekçiliğin tam yansıtıldığı görülür. Oğuzkan’ın “de. Özellikleri iyi anlatan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuya yer vermeyen kişiler (şahıslar, kahramanlar)” (Oğuzkan,2013: 109) maddesi çocuk hikâyelerinin gerekliliklerinden biridir ve Orhan Kemal’in buna uyduğu söylenebilir.

Hikâyenin varlıklı aileden olan çocuk ile yoksul olanın konuşma içeriklerini doğal seyrinde vermese yazarın diyalog yönteminin sonuçlarından biri olabilir. Hikâyede bir konunun dile getirilmesinde sınır koyulmaması çocuk edebiyatındaki kimi otoritelere⁶² göre olması gerektir.

4.1.5. Sevinç

4.1.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Yazar bu hikâyede de giriş, gelişme ve sonuç bölümleri kullanmıştır.

Konu: Boğaz’da bir vapurda jimnastik hareketler yaparak para kazanan bir kız çocuğunun vapurdaki yolcularla olan konuşmalarıdır. Bu konuşmalarda sarhoş babanın kızının gözünü nasıl kör ettiği yer almaktadır. Cambazlık yaparak geçimini sağlayan ailenin yaşam koşulları, kız çocuğunun ağzından anlatılmıştır.

Ana Fikir: Şartlar ne olursa olsun aileler çocuklarını çalıştırmamalıdır.

⁶¹ “Çikolata alacağız!” deseler, “Bana ne?” der. Alsalar, aptal aptal bakar. Verseler, kendilerine bir şey kalmaz, vermeseler... Babaları tozlu sakallarının tıraşlı sabahlarında çokluk lafını ettiği gibi ‘imrendirmek günahı’(Ç, 42).

⁶² “Çocuk kitabı kullanma kılavuzu değildir, ahlak bilgisi kitabı hiç değildir. (Nas, 96)

Kişiler: Vapurdaki kız çocuğu, ondan iki ve yedi yaş büyüğü olan Nevin ile Nesrin çocuk karakterlerdir. Fakat Nevin ve Nesrin hikâyede sadece kısa cümleler içinde yer almaktadır. Olayın merkezindeki erkek yolcu da ana kahraman gibi isimsizdir.

Çevre - Zaman: Olay, Kasımpaşa'ya giden Haliç vapurunda günün erken saatlerinde gerçekleşmiştir.

Değer: Sağlıklı yaşam

Dil- Anlatım: İçten, samimi bir dil kullanılmıştır. Araştırmadaki diğer hikâyelerde olduğu gibi burada da anlamı bilinmeyen kelime nerdeyse yok gibidir. Kaba sözler ise göze çarpan önemli bir unsurdur. “Bırak şu aptalı! dedi” (Sv, 59)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

İşportacı, işçi, hasta vb. özellikteki çocukları anlatan O. Kemal bu sefer cambaz bir çocuğu okuyucuya tanıtır. Yazarın, adeta aile mesleği olan cambazlıkla uğraşan bir çocuk kahramanı vardır. O, çeşitli gösteriler yaparak vapurda para kazanmaya çalışır. Yoksul ve bilinçsiz bir ailenin sebep olduğu sonuçlar anlatılır. Bu aile ki çocuğunun bir gözünü kaybetmesine neden olmuştur. Çocuğun bu kaybı anne ve baba rolünün çocuk üzerindeki etkilerini göstermesi adına önemlidir. Hikâyede evlatlarının çalışmasına üzülen bakan baba yerine onlara daha çok zorluk çıkaran birini bulmak mümkündür ve bu kişi isteyerek veya istemeyerek çocuğunun bir gözünü kaybetmesine sebep olur. Tek gözü ile vapurlarda kalabalıklar arasında cambazlık yaparak hem kendisi hem ailesi için para kazanır. Çalıştığı koşullar bir yetişkine göre olabilir fakat parasını harcamayı hayal ettiği şeyler çocuğa göredir. Yazarın diğer hikâyelerindeki kahramanları gibi küçük kız da karşılığı yapılmadan hiçbir şey olamayacağına inanmaktadır. Toplumda kendisi gibi değersiz olduğuna inananlara kimsenin yardım etmeyeceğini düşünür. Acı içinde yaşamak zorunda kalması onu, aile üyelerine karşı mesafeli durdurur. “Babam sarhoşun biri, annem de... Hadi tosla yirmi beşliği!” (Sv, 57).

Organından biri eksik olmasını yaşamın önünde engel olarak görmez ve hayal kurmaya devam eder. Dolayısıyla kurtuluşu da kaçmakta aramaz. Sadece kazanmış olduğu parayı, doyasıya yemek ister. Bunu da yaşamakta olduğu kötü durumun kazancı şeklinde görür. “Bırak şu aptalı!” dedi.

“Bütün parasını babasına kaptırır, üstelik dayak da yer!”

“Sen...”

“Ben de yerim ama, sinemama giderim, gazozumu içerim, karnımı da bir güzel doyururum ya!” (Sv, 59). Sosyal çevrenin insanlar üzerinde etkili olduğu bir gerçektir. Eğer muhatabınız ‘çocuk’ ise bu daha da etkili bir hâle bürünür. Çünkü o, alıcıları açık bir insandır. Gördüğü, duyduğu şeyleri unutmaz. Farkında olsun ya da olmasın bunları kaydeder. Bir an geldiğinde de uygulamaya başlar. Sadece davranışları değil duyguları da unutmazlar. Kendilerine kimin nasıl davrandıkları hafızalarından silinmez. Böylece iyi veya kötü sayılabilecek kalıcı izleri taşırlar. Bazen bunu tek bir davranışta birleştirirler. Nitekim yazarın küçük kahramanı da hastanedeki iyi kalpli kızın verdiği süt ile doktorun verdiği çikolatayı unutmaz⁶³.

Tablo 5. Sevinç Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Hadi tosla yirmi beşliği! (s. 57)	61

Değerlendirme:

Okulun çocukların hayatına girdiği dönemlerden bugüne, çocukların ailelerine bağımlılığının arttığı bilinmektedir. “Okul, çocukları toplumun diğer kısımlarından ayırtmış ve çocukların yetişkinliğe geçiş sürecini de geciktirmiştir. Dolayısıyla çocuklar ekonomik yönden ailelerine bağımlı olmak zorunda kalmaktadırlar” (Karaca,2013: 20)

Yetişkin sınıftan çıkmaları, kendilerini bir bakıma tek hissetmeleri bu süreçte görülen durumlardan olmuştur. Belirli bir yaşa kadar okula devam etmeleri bunu pekiştirmiştir. Öncesinde tıpkı büyükmüş gibi algılanmaları ve ona göre

⁶³ “Güzel bir abla süt verdi bana, bedavadan. Doktor da kocaman bir çikolata getirmişti” (Sv, 59).

şekillendirilmeleri algısını değiştiren okul, çocuk dünyasında yeni bir sayfa açmıştır. Fakat bu hikâyede kahramanın okulu hakkında bilgi verilmemekle beraber para kazanıyor oluşu aileye olan bağımlılığı azaltmıştır denilebilir. Kendi kazancını özgürce harcama isteği yukarıda bahsedilen yeni durumun aksine olmuştur. Orhan Kemal'in gerçek hayattakileri anlatması çocuk edebiyatının temelinde, çocuk kavramının nereden nereye geldiğini göstermesinde engelleyici bir unsur olmuştur.

4.1.6. Kırmızı Kúpeler

4.1.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirgin şekilde kullanılmıştır.

Konu: Beş yaşındaki kızın anne, baba, babaanne ve hala ile büyük bir evdeki hayat ele alınmıştır. Ailenin hizmetlerine yardımcı olan on iki on üç yaşındaki Elmas adlı kız çocuğu ile evin küçük kızının arkadaşlığı konunun odak noktasıdır. Çocuk, babasından şiddet gördükçe şefkat görmek, geceden sabaha kadar da olsa rahat bir nefes almak için evin hizmetlisi Elmas'a sığınır.

Ana Fikir: Bir çocuğu en iyi kendisi gibi başka bir çocuk anlar.

Kişiler: Anne ve babasından sevgi, ilgi, şefkat görmeyen beş yaşındaki kız çocuğu ile daha çok babaannenin hizmetini gören on iki on üç yaşındaki kız olayın iki ana karakteridir. Anne, baba, hala, babaanne ise yan karakterlerdir.

Çevre - Zaman: Kalabalık ev ortamında diyaloglar günün her saatinde geçer. Sadece aile içi her türlü şiddetten kaçan kız çocuğunun Elmas'a sığınması gece yarısı olur.

Değer: Sevgi, empati

Dil- Anlatım: Küçük kızın ailedeki diğer kişilere ilişkin olumsuz düşünceleri anlaşılır bir dille aktarılmıştır.

“Babaannem tutturmuştu:

Bu kör olasıca kız bakkalın, manavın, sebzececinin çıraklarıyla konuşuyor. Bunun saçlarını dibinden kesip cascavlak etmeden olmayacak. Onu cascavlak edip oğlana döndüreyim de hiç kimse yüzüne bakmasın!” (KK, 69)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Çocuğun çocuktan medet umduğu bir hikâyedir. Çocuk baba şiddetinin olduğu kasvetli bir evde yaşamaktadır. Sebebinin hiçbir zaman bilemediği gerginliklerin içinde kalmıştır. “Eve kim bilir neyin öfkesiyle gelen babam, dışarıda alamadığı hıncını benden almak istercesine beni dövdüğü zaman ne annem, ne babaannem, ne de halalarımın okşaması...” (KK, 64). Orhan Kemal, bunun gibi o evde baskının başka türlüüne maruz kalan küçük bir kızı daha anlatır. Babasından dayak yediği günlerde sığınacak bir liman olarak o küçük kızın yanına gider. “Elmas Abla’nın tavan arasındaki yatağı üzerine yan yana oturduğumuz zaman, ya da beni kolları arasına alıp ’Yavrum... nasıl da kıyıp vurdu sana. Elleri kırılınca!’ demez mi, baston izi taşıyan butlarımın acısı diniverir, kendimi hemencecik onun yumuşak, kar beyazlığı içinde kaybederdim” (KK, 64-65). Elmas, babaannenin hizmetinde çalışır. Ezilip itilen bir işçidir aslında. Küçük yüreğini sıkı emirler altında yaşamaktadır⁶⁴. Bu yüzden, dayanın sızısını dindirmeye çalışırken belki de bir dost bulmuş gibi hisseder. Kendileri çocuk bile olsa başlarındaki dertler onları büyütmiştir. İki mağdur çocuk olarak birbirlerine destek çıkarlar. Elmas eziyet gördüğü yetmiyormuş gibi evin küçük bireyini de koruma sorumluluğunu da üstlenir. Onun varlığı, beş yaşındaki çocuğun güvencesi olur. Aralarında bir bağ kurulmuştur. Elmas, küçük çocuğa arkadaş, dost ve belki de anne olmuştur. Fakat bir gün, evdeki baskılara dayanamadığına kesin kanaat getirdiğinde uzaklaşmaya karar verir. Tavan arasındaki yatağında hayalini kurduğu yere gidecektir. Yazar burada

⁶⁴ “Kız, gözü çıkasın!” diye başlardı. Mutfığa, kilere, merdiven altındaki çamaşırlığın köşesine kısırtıp kısırtıp etini büküttüğünü, büküttüğü yeri de morarttığını Elmas Abla kaç sefer anlatmış, ağlamıştı” (KK, 67).

çocuğun en nihayetinde yine çocuksu düşüncelerde olduğunu göstermiştir⁶⁵. Çünkü aklından geçenler büyük birinin yapmak isteyeceği şeyler değildir.

“Bilmiyorum. Bilmiyorum ama...el kapısı değil mi? Başımı alıp giderdim işte...”

Babaannemden pek yıldığını biliyordum.

“Ormana kaçırdım.”

“Ya seni kurtlar paralarsa?” (KK, 67) ifadeleri birtakım şeylerin dayattığı yaşam tarzı ne olursa olsun insanın yaşı gereği doğal olarak ortaya çıkan davranışları göstermektedir. En sonunda düşündüğünü yapar ve evden gider. Geriye sadece tek arkadaşı olan, evin küçüğüne, bıraktığı kırmızı küpeleri kalır.

Tablo 6. Kırmızı Küpeler Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Elleri kırılınca! (s. 64) *Kız, gözü çıkınca! (s. 67) *Bu kör olasıca kız bakkalın, manavın, sebzezinin çıraklarıyla konuşuyor. (s. 69) * Kız Elmas, gözlerinin ışığı sönesice, ne cehennemdesin? (s. 72) *Git bak şu türemeyesiceye! (s. 72)	84

⁶⁵ “Önümüze çıkan ormanın kalın bedenli ağaçları arasından hızla uzaklaşır, daha ötelerdeki deniz kıyısına inebilirdik. Deniz kıyısındaysa yığınla sandal, deniz motoru, hatta zaman zaman limana da demirleyen üç bacalı vapurlar vardı” (KK, 68).

Değerlendirme:

Elmas'ın, okul durumu bilinmemektedir. Sadece bir ailenin yanında hizmet görmektedir. Bu durumun çocuk algısının genel bağlamında yüzyıllar öncesinde de var olduğu söylenebilir. Çocukluk algısına dair yeterli bilginin, farkındalığın olmadığı dönemlerde özellikle kız çocuklarının evde iş yapmaları dışında eğitim almadıkları bilinen bir gerçektir. Yetişkinlerin isteklerini yerine getirmede onlara yardımcı olan çocuklar yaşadıkları evde her hangi bir değer görmemiştir. Orhan Kemal de kahramanı Elmas'ı bu bağlamda ele almıştır. Dolayısıyla her insanın biricik ve özel olması gerekliliği bu hikâyede yer bulamamıştır.

4.1.7. Nermin

4.1.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Kurgu giriş, gelişme, sonuç bölümü şeklinde oluşturulmuştur.

Konu: Evinin geçimini sağlamak için iş arayıp bulamayan bir adam ve günün sonunda evine ekonomik katkı sağlamak isteyen kadının küçük dünyaları anlatılır.

Ana Fikir: İnsanların umutlarının para kazanmak için nasıl yok olduğunu gösterir.

Kişiler: İşsiz bir eş ve ona yardım etmeye çalışan kadın ana karakter olup küçük kız çocuğu da diğer kahramandır.

Çevre - Zaman: Eşler arasındaki konuşmalarla başlayan olay, akşam saatlerinde evlerinin küçük odasında otururken ilerler.

Değer: Saygı, güven

Dil – Anlatım: on sayfadan oluşan hikâyenin yardımcı karakteri olan kız çocuğunun konuşması eserin önemli noktasıdır. Çünkü yazar kahramanlarını çocuklardan seçtiği durumlarda bile çocuksu tarzda konuşturmamıştır. Fakat burada küçük kızın yaş grubuna uygun 'çocuksu' şekilde cümleler kurduğunu görmek mümkündür.

“Döndü, kızı. Babasını hatırlatan tatlı, ela gözleriyle gülüyordu. Yatağından aldı. Öptü.

Baba ditti? diye sordu.” (N, 74)

Değişen ekonomik durumun ifadelerdeki yansımaları da ayrıca önemlidir.

“Asık yüzlü mahalle bakkalından da çekinmiyordu artık. Çalışıyordu. Borçlarını ödeyecekti. Bir sabah geçerken, ‘Çalışıyorum. Borçlarımı tamamen ödeyeceğim!’ dedi. Kocamın istediklerini vermemişsin, ver!” (N, 80)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Hikâye işsiz bir adamın çaresizliği ile başlar. Evde karısı ve çocuğu ondan ekmek beklerken adamın çaresizliği gün geçtikçe artmaktadır. Bu yüzden kadın da iş aramaya karar verir ve komşu kızının bulduğu triko çorap atölyesinde işe başlar. Bu duruma şaşırarak tepki veren adamın üzüntüsü zihninde ayıp kavramını oluşturur. “Karısını çalıştırmak zorunda kalmanın azabıyla büsbütün kahrolarak, gözlerini hep o değişmez noktaya dikti. ‘Karısını çalıştırmak!’ ayıpların en büyüğüydü onca.” (N, 76) İç seslerin hâkim olduğu hikâyede şiddet, kavga yer almasa bile mutsuzluğun hâkim olduğu bir ortam söz konusudur. Ebeveynlerin çalışma zorunluluğu eserin çocuk kahramanında manevi eksiklik yaratmıştır denilebilir. Bunu hikâyenin genelinde görmek mümkün değilse de alışılmış kalıp ifadelerin kullanımı durumun olabilirliğini arttırmaktadır. Nitekim “Kızı ‘Anneee!..’ diye uyandığı zaman, yanında babasını buldu.” (N, 77) cümlesinde de görmek mümkündür.

Tablo 7. Nermin Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	-	76

Değerlendirme:

Sevgi içinde neşe ile büyümesi gerekirken annesinden ve babasından kısa süreli ayrılan çocuk yoksulluk yaşamaktadır. Denilebilir ki Orhan Kemal'in bu hikâyesinde aile fertleri umut dolu olamamıştır. Bu da çocuk edebiyatı eseri bakımından bu hikâyeyi etkin kılmamıştır.

4.1.8. Çocuk

4.1.8.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç biçimi bu hikâyede de görülmektedir.

Konu: İstiklâl Caddesi'nde kartpostal satan çocuğun bir adam tarafından cinsel istismara uğramasıdır.

Ana Fikir: Çocukları çalıştırmak, onları buna mecbur bırakmak çocuğun bedenini kötülöklere açık hâle getirmektedir.

Kişiler: Kartpostal satan çocuk, kendisini yakın bir aile dostu şeklinde tanıtan bir adam olayın iki ana karakteridir.

Çevre – Zaman: Çocuğun geç saatlere kadar kartpostal satması İstanbul'un hareketli İstiklal Caddesi'nde olur.

Değer: Güven

Dil- Anlatım: Yazarın alışılmış açık anlatımının yanı sıra yazarın, bu hikâyede çok net olmamakla birlikte kapalı bir anlatım kullandığı görölmektedir. Çocuk istismarının kelimelerin arasına sıkıştırılarak anlatıldığı söylenebilir.

“Çocuk, ‘Peki ama niçin?’ diye bağırdı.

“Çok güzelsin de onun için!”

Ve yanağını okşamak için uzandı. (Çc, 92). Bunun çocukta yarattığı şok durum onun kelimelerine yansımıştır.

“İri ela gözleri ve kıpkırmızı yanaklarıyla bir öfke çığlığı gibi baktı adama. Önceki beş lirayla, sonraki on lirayı kaptı, suratına fırlattı:

‘Alçak!’ (Çc, 92)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

İşçi sınıfının, açların, kimsesizlerin hikâyelerini anlatan Orhan Kemal çocuk istismarına da değinmekten geri kalmaz. Bu hikâyedeki kahraman; sokakların, caddelerin, varoş mekânların insanlarından biridir. O, duvar diplerini kendisine mesken edininip kartpostal satarak para kazanır. “İstiklâl Caddesi’ndeki kocaman apartmanlardan birinin köşesine dayamıştı sırtını” (Çc, 83). Çünkü annesi işte çok yoruluyordur, ona yardım etmesi gerekmektedir. Çocuk için önemli olan; para kazanmak, evine ekmek götürmektir. Baba yoksa bir evde çocuk çalışır. Yazar da bunu hikâyelerinin ortak konusu yapar. Eksikliklerini kapatmaya çalışmaktadır. Kartpostal satan çocukta da bunu görmek mümkündür. “Çocuğun dersi vardı hâlbuki. Birkaç kartpostal satabilse, hemen kırıntı kırarak, cetvel tahtası, çizgisiz kâğıt, tralink” (Çc, 84). Çocukların ekonomik kaynaklı sorunları vardır buna bir de farklı emelleri için onlara yaklaşan insanlar eklenir. İyi niyetlerle onlara yaklaşıp kullanmaya çalışırlar.

“Çocuk, ‘Peki ama, niçin?’ diye bağırırdı.

“Çok güzelsin de onun için!”

“Ve yanağını okşamak için uzandı.

“Çocuk anlamıştı, her şeyi anlamıştı. Artık şüphesi kalmamıştı, İri ela gözleri ve kıpkırmızı yanaklarıyla bir öfke çılgılığı gibi baktı adama. Önceki beş lirayla, sonraki on lirayı kaptı, suratına fırlattı:

Alçak!” (Çc, 92).

Kızgın ifadelerden anlaşılıyor ki çocuk her şeyin farkındadır. Fakat elinden gelen sadece sessiz çılgınlık atmaktır. Tek anladığı insanların çıkarı olmadan kimseye yardım etmeyeceğidir.

Tablo 8. Çocuk Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Önceki beş lirayla sonraki on lirayı kaptı, suratına fırlattı: “Alçak!” (s. 92)	79

Değerlendirme:

Orhan Kemal’in hikâyelerindeki çocuk kahramanlar hem çalışıp hem okurlar. Bu, onların mücadeleci ruhunun doğal sonucudur. Yazar; kişilerin yaşı kaç olursa olsun kimse karşısında ezilmemesini, birileri tarafından kullanılmamasını savunur. Ayrıca insan olmalarından kaynaklanan yaşama sevincini hak ettiklerini vurgular. “Bütün bu konuların temeli, sosyal ve iktisadi problemlerin çetin olduğu bir toplumda saadetlerini sağlamak için bir hayat savaşı hâline gelen insanların güven aramasıdır” (Bezirci, 2006: 128). Yazar, edebî anlayışındaki somutluk imgesini, eserlerinde ayrıntılı biçimde kullanmıştır. Toplumsal düzenin insanlarda nasıl şekil bulduğunu süslemeden anlatır. Küçük insanları da bu bağlamda daha çok mercek altına alır. Çünkü hayat kendisini dar gelirli gruplarda daha çok hissettirir⁶⁶. Dolayısıyla kahramanları da bu doğrultu şekillenmiştir. Ders başarısı yüksek, cebindeki parası ise az olan çocuğun işportacılıktaki çabası bunun canlı örneğidir. “Acımasına acıyordu annesine. Annesine acıdığı için okumak istiyordu ya. Hiç olmazsa ortayı bitirse. Öğretmen, ‘Okul!’ diyordu, ‘mutlaka oku, sonuna kadar!’ Haluk bile bir gün, ‘Ah,’ demişti, ‘karnem seninki gibi olsa!’” (Çc, 85) cümleleri ile çocuğun eğitimde sorun yaşadığı şeyin para olduğu ortaya konulmuştur. Ancak sadaka verilen kişi olmayı da asla kabul etmez. “Fazladan bırakılan

⁶⁶ “Sanatçının halkın somut koşullarına karşı kayıtsız kalması gerektiğine inanır...Gerçek yaşamın sınıfsal ilişkiler olmadan var olamayacağına inandığından, kendi tavrını hep, yoksullardan, işçilerden, köylülerden yana koyar” (Mehmet Nuri Güntekin, Orhan Kemal’in Romanlarında Modernleşme, Birey ve Gündelik Hayat, Everest Yayınları, İstanbul, 2011, s.10).

yüz kuruş fenasına gidiyordu. Hakkı değildi ki. Namussuzluk, yahut hırsızlık gibi geldi. Keşke vermeseydi. Adam geri dönmüştü” (Çc, 90). Yazar bu şekilde, insanın onurlu duruşunu çocuğa yüklemiştir. Zorlu yaşam da buna engel olamaz. Aksine o günlerde daha çok değerli hâle gelir. Çocuk saflığında annesine kıyamayacağını⁶⁷ anlayıp ona yardım etmeye karar vermesi, çocuğu sokaklara sevk eder. Hem annesini kırmamış olacak hem de kendi eğitimini kolaylaştıracaktır. Böylece tek amacı olan eğitime, bir adım daha yaklaşacaktır. Bu süreçte kahraman kazanmaya devam ederken başına gelmesi muhtemel felaketten kurutulur. Kurtulur ama bir gerçeği öğrenir. Toplumdaki yoksullara, muhtaçlara bunların dışındakiler gönülden geldiğince yardım etmezler⁶⁸. Para kazanırken hep bir çıkar peşinde olanların ele alınması da bunu desteklemektedir.

“Bozuğunuz yok muydu?”

“Yok.”

“Bozduralım öyleyse, durun.”

“İstemez, istemez hepsi senin olsun!”

“Benim mi? Niçin?”

Adam fısıldadı:

“Çok güzelsin de...” (Çc, 89-90). Bundan sömürünün sadece işveren-işçi arasında kalmadığı anlaşılabilir. Sıradan insanlar arasında bile ast-üst pozisyonu olduğu görülmektedir. Gücü yeten yetene biçimde bu hayatı yaşamaktadır. Gerçeğin iz düşümü olarak okurun karşısına çıkması hayat kesitlerini daha vurucu yapmaktadır⁶⁹.

⁶⁷ “Annesi, ‘Ölüyorum,’ diyordu, ‘Bana acı oğlum,’ diyordu, ‘Bırak okulu da yardım et bana,’ diyordu (Çc, 85).

⁶⁸ “Çıkış yolu bulamayan bu insanlara karşı sosyal çevre oldukça acımasızdır. Yardımlaşma ve dayanışma yoktur; herkes başının çaresine bakmak zorundadır” (Bakır, 99).

⁶⁹ “Ayrıca olumlu tipin romanda ileri ve gerçek romanda bulunması da şart. Ama yakınımızdaki örnekleri gibi ‘insanüstü yaratık’ mışçasına sunulmasını da kabul edemiyorum. O da etli kemikli, seven, nefret eden bir yaratık olmalı” (Işık Ögütçü, Zamana Karşı Orhan Kemal Eleştiriler ve Röportajlar, Everest Yayınları, İstanbul, 2012, s.128).

4.2. FARECİK – UYKU

a. Kitabın Künyesi: Kemal, O. (2018). Farecik-Uyku, İstanbul: Everest Yayınları.

b. Sayfa Sayısı: 96

Kitabın Boyutu: 14x18,5

c. Kapak ve Cilt: Amerikan Bristol cinsinde kapak hazırlanmıştır. ‘Farecik’ hikâyesinin başkahramanı ön kapakta yer almaktadır. Yazarın ismi ön kapağın üst kısmında hemen altında kitabın adı bulunmaktadır. Ön kapağın sağ alt tarafında yayinevi amblemi bulunmaktadır. Kapak tasarımı Emir Tali’ye aittir. Arka kapakta yazarın hikâyelerinin neden yeniden düzenlendiği anlatılmıştır. Sayfa tasarımı Muzaffer Aysu’ya, illüstrasyon ise Oğuz Demir’e aittir. Her hikâyenin başında ilgili hikâyenin ana kahramanının resmi yarım sayfada kullanılmıştır. Bu kitapta da ortalama her iki sayfaya bir resimleme yapılmıştır. Anlatılan olayların etkililik derecesine uygun tonlamalar kullanılmıştır.

ç. Kitabın İçerdiği Hikâyeler:

- Farecik
- Uyku
- Propagandacı
- Küçük Kovboylar
- Küçük Kâhya
- İncir Çekirdeği
- Kuduz

4.2.1. Farecik

4.2.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Konu: Birtakım çocukların sokakta fare yakalamaya çalışırken etraflarındaki büyüklerin de işin sonunu düşünmeden onları desteklemesi merkeze yerleştirilmiştir. Bu duruma engel olmak isteyen Jilet Nuri'nin de çaresizce olaya boyun eğişi anlatılmıştır.

Ana Fikir: Her canlının türüne uygun ortamlarda ve şekillerde yaşama hakkı vardır.

Kişiler: Jilet Nuri, İmparator Vilhelm'e benzeyen iri yapılı bir adam, mahallenin çocukları, kırmızı sakallı adam ve onun arkadaşları olayın kahramanlarıdır.

Çevre – Zaman: Sokak ortasında kapana sıkıştırılan farenin hikâyesi zamanı belli olmayan bir dilimde geçmektedir.

Değer: Adalet

Dil- Anlatım: Eser on sayfadan oluşmaktadır. Yazarın araştırmaya dâhil edilen her hikâyesinde görülme bile bu hikâyesinde argo sözlere yer verdiği tespit edilmiştir.

“Oğlum deme bana. Bak başlarım babanın boyundan!” (F, 15)

Çocukların fareye sert müdahalelerde bulunmasına ses çıkarmayıp aksine kızgınlığı arttırmaları ifadelerle ortaya koyulmuştur.

“Aman dikkat edin kaçmasın hınzır!” (F, 13)

“Çünkü adam saçmalamaya başlamıştı:

Öldürmeyelim. Kuyruğunu kesip salıverelim” (F, 2)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Uzun bir süre çocuk, yetişkinlerin birer prototipi olarak algılanmıştır. Onlar, büyüklerin bedenlen küçük hâli olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden çocukların duygu, düşünce yapıları önemli görülmemiştir. Onlardan, gördüklerini ve duyduklarını taklit edercesine uygulamaları beklenirdi. Kendisini ifade etmeleri söz konusu bile değildi. Kalıp yargılara uygun davranmak zorunda bırakılmışlardır. Büyükler neye inanıyorsa

nasıl hareket ediyorsa çocuklar da aynısını yapacaktı. ‘Farecik’ hikâyesinde de bunu görmek mümkündür. Yazar burada insanoğlunun iyi ya da kötü olmasının ne gibi sonuçlar doğurduğunu anlatmıştır. Ruhunda kötülük besleyen davranışları da kötüdür ve etrafına da yansıtır.

“Öldürmeyelim. Kuyruğunu kesip salıverelim!”

“O niye?”

“Kesik kuyrukla arkadaşlarına gider. Arkadaşları başından geçenleri sorarlar. Anlatır. Anlatınca fare milleti insanlardan, tabii insanların kilerlerinden uzaklaşırlar. Uzaklaşınca da kilelerimiz farelerden kurtulur!” (F, 12). İyi olana da bir mesaj verir. Her zaman güçlü durabilmelerini, vazgeçmemelerini vurgular. Dik durup yoluna devam etmelerinden bahseder. “Jilet Nuri bir şeyler demek, fareciği kurtarmak için can atıyordu ama cesareti yetmiyordu. Ama içten içe, hayvancağızın kaçıp kurtulmasını da diliyordu” (F, 11). Orhan Kemal böylece insanların, sosyal çevrenin büyüüne kapılıp sürüklenmemelerini vurgulamıştır. “Koca koca adamlar çocukları, torunları yaşındaki kızlı oğlanlı çocuklarla sevinç içinde kapana yaklaştılar” (F,8) ifadesiyle çocukların olayın içine nasıl çekildiği anlatılmıştır. Bir bakıma “İnsanın maddiyat için zalimleşmesinin hayvanlar üzerinden anlatıldığı hikâyelerden biri ‘Farecik’ hikâyesidir” (Başboğa, 2018: 487).

Tablo 9. Farecik Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Aman dikkat edin, kaçmasın namussuz... (s. 8) *Vay namussuz vay! (s. 8) *Şeytan şerefsizim. (s. 8) *Şuna bak şuna. Ayı gibi	70

	şişmiş! (s. 8) *Canı cehenneme! (s. 12) *Oğlum deme bana. Bak başlarım babanın boyundan! (s. 15)	
--	--	--

Değerlendirme:

Bireylerin iç dünyalarını bir bakıma yansıtan bu hikâye, çocukların etraflarındaki durumları daha dikkatli gözlemlmelerine imkân verebilir. Sokaklarda her gün karşılaşabilecekleri senaryoların örneğini sunmuş olur. Kendisine saygı duymayanların başkalarına saygı duyması söz konusu dahi olamaz. Birlikte hareket ettiklerine, arkadaş dediklerine, sahip çıkmak yerine kötülük bile yapabilirler.

“Vur ha, kaçıyor ha!”

“Kessene önünü oğlum!”

“Oğlum deme bana. Bak başlarım babanın boyundan!” (F, 15) konuşmasında arkadaşlığın tek kelime ile yok olabileceği anlaşılabılır. Öfkesini herkesten, her şeyden çıkaranların yarattığı sonuçlara değinir. Bireysel çıkarlarına ters düşen bir durumda olayı farklı açılardan değerlendirmeyip tek pencereden bakanları anlatır. Kendisine zararı olan ne varsa onlardan kurtulmanın gerekliliğine inananlardan bahseder. “Nasıl da bir kin içindeydiler. Bir canlıyı öldürmek, bir canlıyı artık yaşamaz, yani soluk alamaz, karnını doyurmak için kafasını çalıştıramaz hâle getireceklerdi. Onlar bunu, onlardan çok daha güçlü biri yapsa, hemen yaygaraya başlarlar. Anayasadan, kanunlardan dem vurur, yaşamalarını engellemeye kalkanlara veryansın girişirlerdi...” (F, 11).

Farecik hikâyesi, çocuklardaki evrensel ölçekli özelliklerin istenilen düzeyde olmadığını hayvana verilen zarar üzerinden anlatmaktadır. Onlardaki doğa, hayvan sevgisini geliştirmek çocuk edebiyatının belirlenmiş ilkelerinin arasında yer alır. Yaşam alanlarını korumak, çevreye saygılı olmak bir çocuk eserinin önemle üzerinde durması gereken durumlardır. Bu hikâye kendi arzuları için çocukları kullanan büyükleri

anlatması bakımından çocuk eserlerindeki yukarıda bahsedilen durumları işaret etmiş olur.

4.2.2. Uyku

4.2.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bu hikâyede de ana çerçeve olmuştur.

Konu: Madeni eşya fabrikasında çalışan en büyüğü on altı yaşında olan yirmiden fazla çocuğun zor hayatları ele alınmıştır. Birbirlerine yardım etmek istemeleri, ustabaşına güvenip akşam olunca yine kendilerini pres makinelerinin başında bulmaları zor hayatlarının ortak noktasını teşkil eder.

Ana Fikir: Çocuklar, şartlar neyi gerektirirse gerektirsin yaşlarından büyük sorumluluklara mecbur bırakılmamalıdır.

Kişiler: Sami ve annesi, Şuayip Usta, Danyal Usta, Baba Feryat, Celal Usta, Ustabaşı, Nuri, Haydar, Celalettin olayın geniş kadrosunda yer alır.

Çevre- Zaman: Çocuklar fabrikada gece yarısına kadar çalışırlar. Koridorlar, tuvaletler çalışmaktan yorgun düşen bedenlere ev sahipliği yapar. Kahramanlardan Sami, diğerlerinden farklı olarak paydos zamanlarında evine gider. Olayın en zor kısımları ise fabrikada, cumartesi günleri çalışmanın devam etmesiyle geçer.

Değer: Fiziki güvenlik, sevgi

Dil- Anlatım: Hikâye yirmi iki sayfadan oluşmaktadır. Fabrika işçisi çocuklar, bulundukları ortamın konuşma şekline uyum sağlamışlardır. Büyükler gibi konuşup tepki verirler.

“Amma da zayıf ha’ diye fısıldıyorlar. Bu his gittikçe büyüyordu. Tam bu sırada, yanındaki presin işçisi çocuk Nuri, ‘Bak hele Sami,’ dedi, ‘amma da zayıfsın ha!’ Sami sarsıldı. ‘Ne zayıfı yahu,’ dedi, ‘sen zayıf değil misin?’ ‘Ben gene de senden etliyim oğlum...’ diye, kabaran bir hindi azametiyle, yan yan baktı” (U, 26)

Çocuk Nuri’ye, çocuk Hadi’ye Sami’yi göstererek bir şeyler fısıldıyordu. Bir ara, ‘Allahını seversen bak,’ dedi, ‘hortlağa benzemiyor mu?’ (U, 26)

Olay akışında çocukların inandırıcılığı sağlamak adına yeminler vermeleri de önemli bir husustur.

“Ustaaa, ustaaa! Vallahi söyleyeceğim, billahi söyleyeceğim. Namussuzum söylemezsem” (U, 26)

Yazar, kötü bir şey söylerken bile kahramanlarına süslü denilebilecek ifadeler kullanarak karamsarlığı azaltmaya çalışmaktadır denilebilir.

“Ustabaşı, çocuk Haydar’ı omuzundan sarstı. ‘Dalgacılar! Paşa babanızın evinde sanıyorsunuz kendinizi... Çek elini bakayım” (U, 29)

Yaşanılanların kahramanları halktan insanlar olduğu için çeşitli kalıp sözlere rastlamak da mümkündür. Dolayısıyla bu hikâyede argo dâhil kalıplaşmış kelimelere yer verilmiştir.

“Yarın, eğer bizzat İş Dairesi’ne gidip her şeyi bir bir ihbar etmezsem, nah, nah, bunları-bıyıklarını gösterdi- kazıtırım” (U, 32-33)

“Adam sen de... diye aklından geçirdi, ‘varsın iki dirhem uyusun fukaralar...’” (U, 36)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yoksulluk, insanları ucuz iş gücüne razı eder. Yeni ekonomik düzende çocuklar da bu gruba eklenir. Maddi zorlukların ortadan kalkması için bir aile tüm üyeleri ile çalışmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte herhangi bir güvence istemeden bunu kabul ederler. Günü kurtarmak, eve ekmek götürmek, karın doyurmak her şeyin önünde gelir. Sosyo ekonomik yapının değişmesi farklı alanların doğmasına neden olmuş ve çekim alanına birçok insanı almıştır. Yazar da hikâyelerini bu alana yaslamıştır⁷⁰. Düzenin farklılaşmasının, yaşamın zorlaşmasının çocukların ruhunu öldüremediğini burada görmek mümkündür. Bedenen yorulular da özlerindeki çocukluğu gün yüzüne çıkardıkları görülür. “Atölyenin makine gürültüsü yüklü ağır havasında kaynaşıyorlardı: Muslukların fışkıran suyunda el yüz yıkayanlar, sıra bekleyenler, tuvalete girip çıkanlar, fırsattan istifade kovalamaca oynayanlar...” (U, 17). Paraya ihtiyaçlarının olması onları, fabrikalarda çalışmaya sürüklemiştir. Ayrıca buna da mecbur olduklarının farkında olmaları, patronların bu durumdan istifade etmelerine sebep olur. “Halbuki ustabaşı,

⁷⁰ “Anlattığı alt tabakanın bir mensubu olması, bu hikâyelerdeki gerçekçiliği ve inandırıcılığı artırır” (Bakır, 96-97).

tornalardan birinin üstüne sıçradı, düdüğü öttürdü, işçiyi topladı. Nutuk söyler gibi, ‘Bana bakın!’ diye bağırdı, ‘öğleden sonra iş var... Sabaha kadar çalışacağız belki de... İsteyen gidebilir; kalan çift yevmiye alacak...’ (U,18) ile paranın ikna gücü gösterilmiştir.

Tablo 10. Uyku Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Birey ve Toplum	* “Allahını seversen bak,” dedi, “hortlağa benzemiyor mu?” (s. 25) * “Haydi,” dedi, “getir kolunu... Erkeksen getir de ölçelim... Kiminki kalınmış...” (s. 26) *Namussuzum söylemezsem. (s. 26) * “Dalgacılar! Paşa babanızın evinde sanıyorsunuz kendinizi...” (s. 29) * “Fazla patırtı etme!” dedi. (s. 32) * “Ne halt olursan ol” (s. 32) *Çocuğun sidik bulaşmamış yerlerinden tutarak kaldırdı, kış üstü oturttu. (s. 32)	216

Değerlendirme:

Çocukların ruhsal sağlığının korunması, çocuk edebiyatının önem verdiği noktadır. Fiziksel açıdan da korunmaları gerektiğine vurgu yapılır. Ancak, Orhan Kemal'in hikâyelerinde buna özen gösterilmez aksine tüm açıklığı ile anlatılır. Ceza verilmesi, dayak atılması, susturulmaya çalışılması yazarın işlediği temel unsurlardır. “Fakat ustalar rahat vermez ki... İki de birde kontrole gelirler. Çocuklar kaçar, ustalar kovalar. Yakalanan evvela dayak yer, sonra da ceza” (U, 22).

Açlığın, yoksulluğun zirve yaptığı bazı hayatlarda insanlar, asgari düzeyden de kötü şekilde yaşamaya razı olurlar⁷¹. Üst düzeyde yaşamak bir yana onlar için temel ihtiyaçları karşılamak bile bir mucizedir. Eğer bireyin eline para geçiyorsa yaşam kalitesinin ölçüsüne bakmaz. Hikâyenin kahramanı Sami de küçük yaşına, bedenine rağmen çalışmaya muhtaç olduğu için daha ötesini düşünmez. Bu konuda kendisini uyaran annesinin sözleri il Sami daha dikkatli, sabırlı davranır. Evsiz kalmaktansa parasız kalmayı ya da düşük ücrete çalışmayı kabul ederler. “Annesi, aman oğlum Sami, sakın borç etme... Aybaşında taksitimizi ödeyemezsek evimizden atarlar bizi...” (U,21). Aynı kaderi paylaşan çocuklar bir arada kaldıktan sonra birbirlerine öteki olmaya başlarlar. Dolayısıyla yazar; hikâyenin kahramanlarının kendi aralarındaki birbirlerine ait olumsuz konuşmaları göstermektedir⁷². Oysaki hepsi benzer özelliklere sahiptir. Yetişkinlerin dahi anlayışsız olduğu bir ortamda çocukların agresif tavırlarda olması yadırganmamalıdır. İş ahlakına, kurallarına aykırı biçimde işçi çalıştırmak bu olayları hızlandırır. Ayrıca bunun dışında yazar; acıma, üzülmeye, koruma duygularını köreltmüş patronların büründüğü görüntüyü ortaya koyar. İş yapılınsın, fabrika çalışsın da gerisi önemli değildir. Kim hastaymış kim yorgunmuş bunlar hiç kayda değer değildir. Her insan onların nazarında ‘para’ ya denk gelir.

“Ne var yahu, ne var be, ne olmuş yahu. Şimdi ustalar gelir diyoruz yahu, ceza yiyeceğiz be, ohooo...”

Onu dinleyen yoktu. Çok geçmeden ustabaşı geldi, ilkin kalabalığa çıkıştı:

⁷¹ “İri bir maden kömürü parçasını başının altına alıp yorgun vücudunu toprağa bıraktı, hemen uyudu...” (U, 23).

⁷² “Çocuk Nuri’ye, çocuk Hadi’ye Sami’yi göstererek bir şeyler fısıldıyordu. Bir ara, ‘Allahını seversen bak,’ dedi, ‘hortlağa benzemiyor mu?’” (U, 25).

“Dağlın tembeller! Dalga geçmeye fırsat kollarsınız! Haydi, herkes makinesine!” (U, 28).

Patronlar, dünyaya yoksul gelenlerin ölüme kadar öyle kalacaklarına onları inandırırılar. Verdikleri ücretlere şükretmelerini vurgularlar.

“Dalgacılar! Paşa babanızın evinde sanıyorsunuz kendinizi... Çek elini bakayım...” (U, 29).

Yazar, yaşama sebeplerini namus kavramı ile birleştiren insanların çalışma hayatlarındaki sıkıntılarını anlatır. Kemal; dürüst, namuslu olmak ya da olmamak işçilerin çalışma şekilleri ile ilişkili olmayacağını gösterir.

“Celal Usta kıpkırmızı kesildi. Günlerden beri dolmuştu zaten, boşandı:

Doğru konuş, dedi, doğru konuş, bak... Biz bu dünyada namus için yaşıyoruz. Buraya namuslu adam lazım da ne oluyor? Biz namussuz muyuz?” (U, 32). Aslında bu hikâye, büyüklerin çıkar çatışmalarının küçük sınıflara etkisinin bir tür yansımasıdır. Dolayısıyla yazar hem sosyo-ekonomik yapıyı hem de çocuk ruhunu bu hikâyede birleştirmiştir denilebilir.

Kimi çocuk ailesine bakıyor, kim çocuk da kendi karnını doyuruyor ama hepsi günün sonunda çalışmak zorunda kalıyor. İş ortamının zorluğu çocuklarda bitkinlik, isteksizlik yaratmaktadır. Çocukluğun neşesini, ruhsal ve fiziksel hafifliğini yaşayamayan çocuklar bu hikâyede anlatılmıştır. Bu şekilde çocukların kendilerinden daha büyük sorumluluklar yüklendiği görülmüştür. Bu olumsuzluklara rağmen hikâyenin çocukları, her bitişte ‘belki’ umudu ile bir sonraki güne devam etmişlerdir. Bu da “Çocuk fiziksel olsun, psikolojik olsun her daim yenilenen bir varlık.” (Karaosmanoğlu, 2018: 13) görüşünü desteklemektedir.

4.2.3. Propagandacı

4.2.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümü bu hikâyede de varlığını korumuştur.

Konu: Dilenci bir çocuk ile kalaycı çırağının birbirlerine üstünlük kurmaya çalışırken aslında farkında olmadan zorbalıkla isteklerini karşılamaları ele alınmıştır.

Ana Fikir: Sokakta yaşamak zorunda kalan çocukların para kazanmak adına her şeyi yapabilmeleri mümkün kılınmıştır.

Kişiler: Arapgirli dilenci çocuk ile dokuz-on yaşlarındaki kalaycı çırağı olan topal çocuk ana karakterlerdir. Hikâyede, caddeden geçerken dilenciye para vermeye çalışan, onlarla konuşan yaşlı bir adamdan da bahsedilmiştir.

Çevre- Zaman: İki çocuk arasındaki olay, Abidin Paşa Caddesi'nde günün kesin olarak belirtilmemiş bir diliminde gerçekleşir.

Değer: Dürüstlük, saygı

Dil- Anlatım: Hikâye toplam on sayfadan oluşmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen diğer hikâyelerinde olduğu gibi burada da çocukların yaşlarından büyük sözler kullanıldığı görülmektedir.

“Arapgirli çok öfkeleni. Oğlum gitsene burdan... Allah rızası için amca, çoluğunun çocuğunun...” (P, 41)

“Derim derim... Keyfimin kâhyası mısın?” (P, 36)

“Bak hele kardeş, dedi, beri gel hele...” (P, 42)

“Vallahi tutmayacağım... Eğer tutarsam, anamın babamın ölü yüzünü göreyim...” (P, 44)

“Parayı alıp da gitmezsen, gözün kör olsun mu?” (P, 45)

“Sen git de bu laflarını dedene yuttur...” (P, 46)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yazar bu hikâyede caddelerin, duvar köşelerinin çocuklarından birini daha anlatmıştır. Yazar eserinde, kalabalıklar arasında tek başına yaşam mücadelesi verenlerin dünyalarını ele almıştır. Çocukların iç dünyalarının somutlaşmış halini konu edinmiştir. Kimilerinin gerçekten yardıma muhtaç olduğunu, kimilerinin ise toplumun vicdanını sömürmeye çalıştığını bu hikâyede bulmak mümkündür. “O, bu parayı alınca, anında içliğinin cebine yerleştiriyor, sonra yumru yumru bacaklarını düzeltiyor, tekrar av bekliyordu” (P, 40). “Beriki, ‘Haydi,’ dedi, ‘yekinme, gel bakalım... Verme amca, verme... Onun anası babası var, yalandan dileniyor, zengin onlar... Bizim yakın komşumuz” (P, 41). Böylece yazar; insanlardaki güven durumunu, yaşadıkları ikilemleri ortaya koymuş olur. Bu da Orhan Kemal'in toplumcu sanat anlayışının doğal bir sonucudur.

Ayrıca çocukların gerçeğe yalan arasında bocalayabileceğini, yaşadıkları çevrenin etkisinde kalabileceklerini vurgular. Duygu sömürsü yapmanın toplumda yer bulabildiğini dile getirir. Para kazanmak için iyi niyetli insanların nasıl kandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Bunu yaparken de kahramanlarını konunun içeriğine uygun şekilde konuşturur. Aslında bu durum, onların doğal konuşma hâlidir.

“Sen o palavraları git de dedene yuttur...”

“Vallahi para vereceğim sana, beri gel!” (P, 44) ifadelerindeki kelime seçimi yaşları küçük insanların büyük fikir dünyasını yansıtır. Çünkü hayat onlara bunu dayatmıştır. Sokaklarda var olabilmek bazı kurallara uymayı zorunlu kılar. Gün içerisinde muhatap oldukları kişileri kendilerine yardım etmeye ikna edebilmek onların dilinden anlamayı gerektirmektedir.

Tablo 11. Propagandacı Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Ne?” dedi, “Defol burdan mı?” (s. 40) * “Vallahi tutmayacağım... Eğer tutarsam, anamın babamın ölü yüzünü göreyim...” (s. 44) * “Parayı alıp da gitmezsen, gözün kör olsun mu?” (s. 45) * “Vallahi kör olursun, billahi olursun...” (s. 46) * “Sen git de bu lafları dedene yuttur...” (s. 46) *Çırak, “Vallaha giderim,” dedi. “Eğer gitmezsem iki gözüm kör olsun, senin gibi olayım!..” (s. 46) * “Allah iki gözümü kör etsin ki...” (s. 46)	77

Değerlendirme:

Çocuksu söylemlerin yerine çocuk dilinin kullanılması gerekir. Çünkü anlatılacak çocuk, nihayetinde bir bireydir. Dolayısıyla yapmacık ifadeler eserlerde yer almamalıdır. Sadece onların dilini olduğu gibi aktarmak önemlidir. Toplumdaki yerini, ilişki içindeki çevrelerini göz önünde bulundurmak çocukları anlatırken daha doğru olur. Çocuk da olsa onun yaşadığı kalabalık bir çevre vardır. İnsani ihtiyaçlar gereği girilen her etkileşim, çocuğu bir adım daha büyüklere yaklaştırır. Küçük yaşından beklenmeyecek sözler kullanma durumuna bile gelirler. Bir bakıma yaşadıkları zor hayat bunları zorunlu kılar. Çocuk artık bir şekilde büyümeye mecburdur. “Yolda yürürken ağaçlara tekme sallıyor, kedileri taşıyor, portakal kabuklarına şut atıyor” (P, 40) ile bir çocuğun şiddete yönelişinin ipuçları verilmektedir. “Boşversene. Çocuk mu kandırıyorsun, yalancı...” (P, 42). Dolayısıyla yaşam koşulları çocukları büyümeye sürüklemiştir. Masumiyetin yok olduğu veya çok yıprandığı olayların yaşandığına vurgu yapılır. Bir çocuğun hangi şartlarda insanları aldatmaya yöneldiğini göstermektedir. Belki de insanların durup düşünmelerini istemektedir.

Hayallerin, masum oyunların yerine ‘taş, sopa vb.’ çirkinliklerin çocuklara egemen olmaya başladığına değinir.

“Tekrar mevziine çekildi ve bombardımana başladı.

‘Altı olsun...’

‘Bir kamış sormuğu kulağının dibinden kurşun gibi geçti” (P, 45).

Hikâyenin çocuk kahramanlarının yemin vererek⁷³, birbirlerini tehdit ederek konuştukları görülür⁷⁴. Bu da bir bakıma gelişimsel olarak çocuk olsalar da erken yaşta büyüdüklerini göstermektedir. İnsana yakışacak tavırların yerine zarar vermiş ya da verebilecek bir tarzın anlatımı göze çarpar. Kargaşanın, kavganın olduğu bir ortamdan çocukların kendilerini bir ölçüde koruyarak çıkması da dikkate değerdir. Yazar; korunaklı, idealize edilmiş bir çocuk yaşantısından ziyade bunu anlatarak hayatta güçlü kalılabileceğini göstermiştir. “Hikâyelerdeki çocukların birçoğu ailelerine bakmakla

⁷³ “Parayı alıp da gitmezsen, gözün kör olsun mu?” (P, 45).

⁷⁴ “Vallahi tutmayacağım...Eğer tutarsam, anamın babamın ölü yüzünü göreyim...” (P, 44).

yükümlüdür; bu yüzden de acımasız sokak düzeninde ‘ekmek kavgası’ndan çocukluklarını yaşamaya fırsat bulamazlar; yaşamak zorunda kaldıkları hayat onları olgunlaştırmıştır” (Bakır, 2018: 138).

4.2.4. Küçük Kovboylar

4.2.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Mahalleden arkadaş olan çocukların çevrelerinden etkilenerek kurup oynadıkları hayallerle dolu oyun serüvenleri anlatılmıştır.

Ana Fikir: Çocuklara rahat, sakin ortamlar sunulduğunda onların hayal dünyalarının daima çalışacağı unutulmamalıdır.

Kişiler: Yassı (elektrikçinin oğlu), Çatafkafa, uzun boylu bir adam, kız çocuğu, Tuğrul Abi

Çevre- Zaman: Hikâye soğuk, rüzgarlı bir havada mahallede geçmektedir. Çocukların oyununu mahalleden gelip geçenler de görmektedir.

Değer: Özgürlük

Dil- Anlatım: On iki sayfadan oluşan hikâyede, argo ve kaba konuşmalar görülmektedir. Bu tarz sözcük seçimlerine, incelemeye alınan diğer eserlerine göre daha az yer verdiği söylenebilir.

“Yassı, pembe konağın köşesinde gizli: Ne var be?” (KKv, 52)

“Kız’sa uzatıyor: Çocuklaaar! Hoooooop? (KKv, 56)

“Yassı yapıştırıyor. Yuuuuh!

Ve çocukların yaylım ateşi: Okula git okula!

Anana söyle, seni yeniden doğursun!” (KKv, 56)

“Hooop, derler, kazık kadar adam. Bir karış çocuklara uymuş. Yuh ki yuh!” (KKv, 56)

“Ne olmuş kulaklarıma?

Daha ne olacak yelken mübarekler, yelken!” (KKv, 58)

“Haydi bakalım al voltanı!

Kazık gibi dikilmesene be!” (KKv,59)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Toplumsal yozlaşmayı, yabancılaşmayı göstermesi açısından önemlidir. Diğer hikâyelerinde farklı olarak yazar, burada çocukların salt hayal dünyalarına yer vermiştir. Yoksulluk anlatılmış olsa bile genel itibariyle umutlu olmanın bir hikâyesidir.

“Yassı’nın Vil Boney’liğindeki sihir bozulmuştur. Elektrikçinin oğlu Yassı Yunus’tur. Lanet olsun, hiç de istemiyordu Yunus’luğunu hatırlamayı” (KKv, 54).

Cahilliğin, batıl inanışların toplumdaki yansımalarını burada bulmak mümkündür. “Belki de gece uyurken cinler alıp Amerika’ya götürmüşlerdir” (KKv, 51).

Yazarın süsten, kapalı anlatımdan, yoğun betimlemelerden uzak üslubu; hikâyenin bir diğer önemli özelliğidir. Olayın genel çerçeveler içinde çocukların anlayabileceği sadelikle anlatılması dikkate değerdir. Çocuk kitaplarındaki ‘plan’ kavramı da bunu gerektirmektedir⁷⁵. Gerçekteki iyi-kötü ikilemini bu anlatım ile ortaya koymaktadır.

Orhan Kemal hayal kurmanın, yaşamın özellikle çocuk için ne kadar önemli olduğunu gösterir.

“Elinde boyaları dökülmüş teneke bir tabanca” (KKv, 50).

“Alsana voltanı be!” (KKv, 59).

⁷⁵ “Anlatılan olaylar sürekli çocuğun ilgisini canlı tutacak biçimde yerleştirilmeli, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalı, ölçülü, rahat bir anlatım tercih edilmelidir” (Yalçın, Aytaş, 47).

Tablo 12. Küçük Kovboylar Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Birey ve Toplum	* Kız'sa azıtıyor: “Çocuklaaar!” “Hoooooop?” (s. 54) * Yassı yapıştırıyor: “Yuuuuh!” (s. 56) * “Anana söyle, seni yeniden doğursun!” (s. 56) * “Kazık kadar adam. Bir karış çocuklara uymuş. Yuh ki yuh!” (s. 56) * “Kazık gibi dikilmesene be!” (s. 59) * “Alsana voltanı be!” (s. 59)	41

Değerlendirme:

Yaşanmış ya da yaşanabilecek olayları anlatan yazarın, çocuk kahramanlarında da bunu göz önünde bulundurduğu söylenmelidir. İnandırıcı, kalıcı bir anlatımı da böyle sağlar. Yaşam ile bağı olan üslup, Orhan Kemal'i samimi dil sahibi yapar. Okuyucunun kendisinden, yakın çevresinden izler bulabileceği bir anlatımı hazırlar. Edebiyatın umutlu kalabilme duygusu yaratacağı düşünülürse yazarın eserleri buna örnek olur. “Çocuk kitaplarında konuların ele alınışında onların güvenlerini artırıcı, geleceğe ümitle bakmalarını sağlayıcı, insan ve tabiat sevgisi gibi değerleri pekiştirici inançlara yer

verilmelidir” (Yalçın, Aytaş, 2014: 46) ile çocuk edebiyatının konu kavramı kendisini göstermiştir. “Küçük Kovboylar” ile yazar yoksullukla birlikte hayali, umudu temele alarak her çocuğun ayrı birer birey olduğunu göstermiştir.

4.2.5. Küçük Kâhya

4.2.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmaktadır.

Konu: Hamal bir babanın çalışmak zorunda kalmış küçük çocuğunun yaşamı anlatılır. Yazar dolmuş durağındaki görevli kişinin yanında olan, o olmadığında da onun işini yürüten bu çocuğun, erken yaşta nasıl büyüdüğünü okuyucuya aktarır.

Ana Fikir: Aileler sorumluluklarını bilip çocuklarının yanında oldukça çocuklarının kendilerinden utanmadıkları ortaya çıkar.

Kişiler: Küçük Kâhya, hamal baba, hasta kardeş, huysuz bir anne, çocuğa yardımcı olmaya çalışan adam ve çocuğun okuldan zengin arkadaşı Erol

Çevre-Zaman: Dolmuş durakları, sokaklar ve okul bahçesi gün içinde kahramanın yer aldığı çevreler olmuştur.

Değer: Fiziki güvenlik, sevgi

Dil- Anlatım: On sayfadan oluşan hikâyede, iş ortamının doğal akışındaki konuşmalar ve bir çocukta görülmemesi gereken ‘büyük sözlere’ yer verilmiştir.

“Aksaray-Beyazıt, Aksaray- Beyazıt!

“Aksaray bir, Aksaray bir, Aksaray bir!” (KKh, 61)

“İçini çekti.

Yok yahu babam çıkmaz öyle şeylerden. Evde birbirimizi görmeyiz bile doğru dürüst... Takmış koluna yeni bir kadın, çekmiş gitmiş nereye gittiyse. Annem hep ağlıyor. Kardeşim dersin boğmacadan horoz gibi ötüyor. Gel de okulu düşün!” (KKh, 63)

Ana fikrin çocukların ebeveynlerinden utanmamaları ve ebeveynlerin de onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri şeklinde belirlenmesinde, Orhan Kemal'in, kahramanının ve onun babasının dünyasından uzunca bahsetmesi etkili olmuştur.

“Erol’a öyle içerliyorum ki, senin baban hamal diyor. Hamal, evet, ne var? Kötü mü hamallık? Hiç de bile” (KKh, 65)

“İçini çekti.

Yok yahu babam çıkmaz öyle şeylerden. Evde birbirimizi görmeyiz bile doğru dürüst... Takmış koluna yeni bir kadın, çekmiş gitmiş nereye gittiyse. Annem hep ağlıyor. Kardeşim dersin boğmacadan horoz gibi ötüyor. Gel de okulu düşün!” (KKh, 63)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Hikâye işsizliğin, hayatın her anında sorun yaratabileceğini gösterir. Okumayıp da bir şekilde yoluna devam edenlerin ortak noktasının karın doyurabilme olduğu söylenir. Burada konuların gizli perdesi olan ‘aile sorunlarına’ da değinilir. Ailede huzurlu, mutlu olmayan çocuğun dışı vurumu anlatılır. Güven duygusunun gelişmemesi var olan yoksullukla birleşince karamsar bir dünya yaratır. Bu şekilde geçinmeye çalışırken okuluna devam etmeyi hedefleyen bir çocuğun hikâyesini ortaya koymuş olur. “Evet, biliyordum, çeyrek çok bir şey değildi ama olsun. Parası hiç eksilmemeli, tam tersi, çoğalmalıydı. Çoğalmalıydı ki, geçen olduğu gibi ayaz almasındı okuldan. Geçen yıl parası yetişmediğinden okulun pullu, fotoğraflı kâğıtlarını tamamlayamamış, girememiş” (KKh, 62). Aile fertlerinin kişisel hayatının yönü de bu süreci etkilemektedir. Öyle ki, babasının başka kadınla gitmesi olayın kahramanını merkeze yerleştirir. Kahraman, isteyerek ya da istemeyerek ağır sorumluluk altına girer.

“Kâhyalığı bıraktım. Annem okula yazdıracaktı, olmadı.

“Para mı yetişmedi?

“Yok canım... Babam...

“Okula girmene razı mı olmadı?

İçini çekti.

“Yok yahu babam çakmaz öyle şeylerden. Evde birbirimizi görmeyiz bile doğru dürüst... Takmış koluna yeni bir kadın, çekmiş gitmiş nereye gittiye” (KKh, 63).

Çocuk, taviz vermek istemese bile buna mecbur kalışını da aynı sorumlulukla kabullenir. Kimseyi tam anlamıyla da suçlamaz. İnsanları köktenci biçimde kötülemekten kaçınır. Olumsuzluğu değil olumlu yanları bulmaya çalışır. Durumlara göre değerlendirme yapılması gerekliliğine değinir. Para kazanılan işin içeriğinin değil bireysel yaşamın tutarlılığına ışık tutar. “Hamal, evet, ne var? Kötü mü hamallık? Hiç de bile. Kötü alışkanlıkları olmasa... Dünyanın parasını kazanır. Ama benim babam gibi kötü alışkanlıkları oldu mu, bırak” (KKh, 65). Yazar, insanların özellikle çocukların incitilmemesini vurgular. Olaylardan sorumlu olmasa bile sonrasında çocukların sorunları yüklendiğini söyler. Memnuniyetsizliğe karşın mecburiyetin etkisini ortaya koyar. Sınıf farklılığından da desteğini alır⁷⁶. Babasının kendilerine yaşattıklarını genelleyen bir anne, sağlıklı olmayan ailenin göstergesidir. Her babanın kötü olduğunu çocuğuna yansıtır ve çocuğun yaşama dair kötü anılar biriktirmesine neden olur. Ezilmişliğin, horlanmışlığın, parasızlığın bedel ödenecek şeyler olmadığını ön plana çıkarır. Bunların her insanın yaşaması mümkün durumlar olduğunu vurgulamaktadır. Fakat hikâyede en ağır bedel ödeyen, çocuk kahramandır. Kıyaslamalarla, üzüntülerle, çalışmalarla sürdürülen hayat telaşının faydalı olmayacağı işaret edilir.

⁷⁶ “Fiyakacının biri. Sınıflarının takımında sağ iç oynuyormuş. Ben ya? Mahallede bez topla oynarken başını döndürdüm oğlanın. Bir çalım, bir çalım daha...” (KKh, 65).

Tablo 13. Küçük Kâhya Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Birey ve Toplum	*Erol'un babası bize mikroplar diyormuş. Mikrop kendi asıl. (s. 66) * “Demek bu yıl da okul gitti güme?” (s. 67) * “Ne haber, kâhya bozuntusu?” (s. 69)	59

Değerlendirme:

Yaşamı sorgulayan, zevkli hale getiren, ondan yeni şeyler yaratabilmeyi sağlayan edebiyatın çocuklar için de aynı özellikleri olduğu unutulmamalıdır. İnsanlık paydasında her çocuğun eşit şartlarda yaşam sürebilmelerini, zihin dünyalarının beslenebilmelerini mümkün kılmak çocuk edebiyatının önemli noktalarıdır. “Çocuğun his ve fikir dünyasının yeşermesi, itinalı bir bakım ister.” (Bilkan, 2018: 30) Orhan Kemal’in, yaşamın kesitlerini sunarken çocuk edebiyatının yukarıda sözü edilen noktalarından hareket etmediği söylenebilir. Ancak yazarın, çocuk edebiyatı alanında bir yazar olmadığı düşünüldüğünde bu durum yadsınmamalıdır.

4.2.6. İncir Çekirdeği

4.2.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Konu: Yoksul bir ailenin kendi geleceklerini oğullarının okulunu bitirip doktor olmasına nasıl bağladıklarıdır. Evlerinde kısıtlı imkânlarla dondurma hazırlayarak satan karı kocanın çocuklarının bir gün başarılı olup kendilerini kurtarma hayalinin aslından onları ayakta tutan güç olduğuna da değinilir.

Ana Fikir: İyi bir gelecek aileden çocuğa aktarılan, ona sunulan bir durumdur. Çocuk, ailesine kurtarıcı olarak gitmez.

Kişiler: Yaşlı, hasta karı koca, İstanbul’da Tıp Fakültesinde okuyan oğulları, dondurma satarken mahalleden geçen çocuklar, annenin kendisiyle sürekli kıyasladığı fabrikada çalışan kâtibin karısı Zerrin

Çevre-Zaman: Aile, umut dolu düşüncelere evlerinin küçük odasında akşam vakitlerinde dalar.

Değer: Rahat yaşam

Dil- Anlatım: Bu hikâyede çocuk kahraman görünürde değildir. Dolayısıyla konuşmalar da çocuk ağzından değildir. Anne babanın hayata ve geleceğe dair sözleri ön plandadır. Araştırmadaki diğer hikâyeler gibi bunda da halk arasında kullanılan ifadelerle sıklıkla yer verilmiştir.

“Şu oğlan, diyordu, ah şu oğlan bir kere kendini kurtarıp eli ekmek tutsa!” (İÇ, 74)

“Baba kızılıyordu karısının bu sorularına. Boş boş konuşma. Bizim oğlumuz yazacak!” (İÇ, 75)

“Şimdiye kadar damlayla gözleri açan göz doktorunu ne gördüm, ne de işittim. Adam bas bas bağırmaya başlayacak, mahalleye karşı rezil edecekti” (İÇ,76)

“Bakıyorlardı ama doğru da söylüyordu galiba. Gerçekten de, o kadar yıl çeşitli okullarda dirsek çürütmüş, kafa patlatmıştı” (İÇ, 78)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Çocuk kahramanların merkezde olmadığı bir hikâyedir. Aile içi şiddetlerin, düzensiz yaşamın aksine çocuğu için yaşayan annenin-babanın öyküsüdür. Aile, küçük paralara çalışarak evini, çocuğunu geçindirir. Yoksulluk aslında hikâyenin yine ana eksenindedir. Yazarın ekonomik sıkıntılar çekmiş olması; yoksulluğu, yoksulları iyi bilmesi sonucunu doğurur. Dolayısıyla bunu da eserlerine yansıtmaktan geri durmamıştır. Fakat bu sefer çeşitli farklılıklar vardır. Aile, çocuğunun iyi bir gelecek için mücadele etmesini ister. Ondan herhangi bir şey beklemeyip sadece okuması için uğraşırlar. Tek istekleri onun başarılı şekilde okulunu bitirmesidir. Oğullarının doktor olması ile fakirlikten kurtulacaklarını düşünürler. Her dertlerine deva bulacaklarına inanırlar. Evladına kötü muamele yapmadıkları için makul düzeyde aile tablosu oluştururlarken çocuğunun hayatını şekillendirmeye çalışmaları onların olumsuz yanlarını göstermektedir. Ailenin evladı için var gücüyle çalışması karşılığında ondan bir karşılık beklentisine girmesi bu sürecin doğal sonucu olur. Doktor parasıyla mutluluğa, refaha ulaşacakları düşüncesinin ifadeleri bunu desteklemektedir.

“Ben mi?”

“Oğlunu, değil mi? Doktor anası olacağını, hı?”

Kadın güldü.

“Onu ben değil, sen düşünüyorsun. Doktor babası olacaksın diye koltuklarına karpuz sığmıyor tümünden!” (İÇ, 79).

“Doğru,” dedi, “sığmıyor ki sığmıyor... Memleketin en lüks kahvesinde bacak bacak üstüne atıp dosta düşmana karşı çay içmek... Haa?” (İÇ, 80).

Kocasına, ailesine yardım edebilmek için evlere temizliğe giden anne, doktor olacak oğlunun geleceğine dair büyük umutlar içine girer. “Kadın için, doktorlar elbette fabrika kâtiplerinden büyüktü ya, asıl önemli olan, doktor oğlunun misafirleri: Tabii onlar masada, çatal bıçakla yerler yemeklerini, değil mi?” (İÇ, 81).

Tablo 14. İncir Çekirdeği Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Ne çıkarımı var? Şu akılsıza bakın hele...” (s. 7)	59

Değerlendirme:

Hikâyenin merkezinde çocuk kahramanın olmaması bu eserin çocuk edebiyatı eseri olamayacağı anlamına gelmemelidir. Çocuk edebiyatının ana noktalarından biri, gerçekçi olmaktır. “Gördükleri durumlarla ilgili kendi hayatlarında karşılaşmaları hâlinde, bu olaylara nasıl tepki verebileceklerini önceden kestirebilmeleri, hata yapma ihtimallerini zayıflatmakta, onlara hayatla ilgili deneyimler kazandırmaktadır” (Yalçın, Aytaş, 2014: 162). Bu nedenledir ki yazarın söz konusu hikâyesi anne baba ekseninde çocuğa dokunmaktadır.

4.2.7. Kuduz

4.2.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Eşler arasındaki çatışmanın çocuğa hangi boyutta yansıdığı ve buna bağlı olarak annenin iç hesaplaşma yapmasının doğal süreci anlatılmıştır.

Ana Fikir: Ani kararlarla harekete geçmek insanı yanlışlara sürükleyebilir.

Kişiler: Oğluna çok kızan bir anne, anneyi sorgulayan, onun tersine bir karakter olan baba, olayın çıkış noktası olan bir kedi, doktor

Çevre- Zaman: Olay, ortalama yaşam standartına sahip ailenin akşam saatlerinde evlerinde gerçekleşmektedir.

Değer: Saygı

Dil- Anlatım: Hikâye on bir sayfadan oluşmaktadır. Yazarın alışılmış diyalog kullanımı göze çok çarpmamakla beraber hikâye genelinde ilk iki sayfada anne –baba, dördüncü sayfada özelinde de anne – çocuk konuşmalarını görmek mümkündür. Çocuğun düşüncelerinden ziyade ebeveynin iç dünyaları okura aktarılır.

“Evladı için derisini yüzdürmekten çekinmeyen anaların yaşadığı bir dünyada demek böyleleri de vardı? Hem de karısıydı bu. Böyle kayıtsız, taş kalpli bir kadını ne diye almıştı sanki?” (K, 90)

“Ya vaktinde doktora götürmeleri lazım da, birbirlerine gösterdikleri boş kaprisler yüzünden ihmal ediyorlarsa? Ya tedavisi imkânsızlaşırsa?” (K, 95)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Hikâyede, aile bireyleri arasındaki anlaşmazlıkların çocuklar üzerinde doğurduğu sonuçlar ele alınır. Yaşanmışlıkların çocuk edebiyatında önemli yeri olduğu söylenebilir. Fakat buradaki yaşanmışlığın, çocukların yaşantısında olumsuz sonuçlar doğurabilecek tutum ve davranışlardan oluşmaması gerekmektedir. Herhangi bir konuda annelerin ve babaların farklı düşünseler bile çocukları karşısında inatlaşmamaları gerekmektedir. Yazar bu hikâyesinde evlerinde besledikleri kedinin, oğullarına zarar vermiş bir ailenin zor zamanlarını ele alır. Sinirle söylenmiş sözlerin, gösterilmiş tepkilerin nasıl bir seyir izlediğini ortaya koyar. Kedi tırmalaması ile yüzünde yara oluşan çocuk kahraman, annesiyle babası arasındaki kavganın sebebi olur. Aile, çocuklarına acısalar bile birbirlerine mesafeli davranırlar.

“Kadın hınçla etmeyeceğim, cevabını verdi. Bir gün bir pençede gözünü kör ederse görürsün...”

“Etsin!” (K, 88).

Yüzündeki yaranın acısını çeken çocuk, bir yandan da annesini sinirlendirmekten kaçınır. Çünkü kendisini sorumlu tutar. Annesi mutlu olsun diye kedi yarasından sonra hasta olup olmayacağını bilmeyerek odasında oyun oynar. “Yüzünde tentürdiyot lekesiyle, oğlan yastıkları uç uça dizerek trencilik oynuyordu. Ne kuduz, ne bir şey. Annesinin odaya girişini duymadı bile. Bütün yastıkları uç uça dizmişti. Başa geçti. Lokomotif gibi fişladı. Sonra ötmeye başladı. Lokomotif gibi, ‘Küf küf küf, küt küf küf!!!’ diye tam hareket ederken, annesini gördü. Bak anneciğim, trencilik oyuyorum kendi kendime. Hiç yaramazlık etmiyorum. Bundan sonra hep kendi kendime oynayacağım. Sarman’ı ellemeyeceğim” (K, 88-89).

Anne, sırf inadı uğruna oğlunun kuduz olma ihtimalini düşünmemesinin üzüntüsünü uzunca bir süre yaşar. “Kadın cevap vermedi. Kuduz mikrobu ne zaman faaliyete geçerdi acaba? Hemen mi? Yoksa bir zaman sonra mı?” (K, 89). İlk bakışta annelikten yoksun katı yürekli bir kadın gibi görünmesi onu kötü karakter yapmaz. Bu da Orhan Kemal’in kötü insan yoktur, düşüncesinin küçük bir örneği olabilir. “Hangi koşullar içinde yaşarsa yaşasın, ne kadar kötü kişi olursa olsun, her zaman, içinin bir yerinde bir ‘iyi insan’ yanı vardır” (Öğütçü, 2012: 192). Annesinin üzülmelerini, en sonunda babasının ona iyi davranmamasına bağlar. Hatta intikam duygusuna kapılır. “Seni hep ağlatıyor. Sevmiyorum ben o adamı. Ben seni seviyorum. Sus anneciğim, ağlama! Nasıl olsa büyüyeceğim. O ihtiyarlayacak. O zaman gösteririm ona ben! (K, 89-90). Yazar böylece bir çocuğun aile içinde neler yaşayabileceğini, düşünebileceğini göstermeye çalışmaktadır.

Tablo 15. Kuduz Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*O ihtiyarlayacak. O zaman gösteririm ona ben! (s. 90)	111

Değerlendirme:

Çocuklara karşı tutarlı davranışlarda bulunulması gerektiğini ilkelerinden biri kabul eden çocuk edebiyatına göre ‘Kuduz’ hikâyesi bu bağlamda başarı sergileyememiştir. Hikâyenin kahramanı, kendi aralarında anlaşılamayan anne ve baba arasında kalarak duygusal açıdan zorlanmalar yaşamıştır. Kahraman, kendi bedeni ile ilgili bir durum için bile sağlıklı düşünememektedir. Ebeveynlerden hangisi yanında ise ona göre pozisyon almaktadır. Dolayısıyla çocuk zihnindeki aile ve buna bağlı bir takım kavramların sağlıklı olamayacağı söylenebilir. Çocuk edebiyatı penceresinden bakıldığında olumlu bütüncül bir kişilik oluşturmada sorun teşkil eden bu hikâye çocuk edebiyatı noktasında yeterlilik gösterememiştir.

4.3. İNCİ’NİN MACERALARI

- a. Kitabın Künyesi: Kemal, O. (2017). İnci’nin Maceraları, İstanbul: Everest Yayınları.
- b. Sayfa Sayısı: 101
- c. Kitabın Boyutu: 14x18,5
- ç. Kapak ve Cilt: Amerikan Bristol cins kapakla hazırlanmıştır. Kapak tasarımı Faruk Baydar’ a aittir. Ön kapakta kitabın dört hikâyesinin ana kahramanı adına bir kız çocuğu resmi kullanılmıştır. Yazarın adı yine ön kapağın üstünde yazarın adı ve altında kitabın adı yer almaktadır. Aynı kapağın sağ alt tarafında da yayınevinin amblemi vardır. Arka kapakta resim kullanılmamıştır ancak yazarın kitabının neden resimlendiğini anlatan kısa bir yazı kullanılmıştır. Sayfa tasarımı Yavuz Karakaş’a aittir. İllüstrasyon yine Oğuz Demir’ e aittir. Resimlerde olayların ilerleyiş biçimine göre tonlamalar kullanılmıştır.
- d. Kitabın İçerdiği Hikâyeler:
 - İnci’nin Maceraları-1
 - İnci’nin Maceraları-2
 - İnci’nin Maceraları-3 ‘İnci’nin Babası’
 - İnci’nin Maceraları-4 ‘Düşman’
 - Yeni Arkadaş
 - Bir Öksüz Kız
 - Çocuk Ali

4.3.1. İnci'nin Maceraları – 1

4.3.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Konu: İnci'nin parasızlıktan kendisine kıyafet alamayan babasının gizlice başka işler çevirip tekrara ceza almasından korkup farklı düşüncelere dalmasıdır. Bir yandan bunu düşünürken diğer yandan en yakın arkadaşı Berrin'in babası ile kıyaslamaya başlar. İnci'nin babası, kendisine arkadaşı ile görüşmemesini ve aile olarak da görüşmeyeceklerini söyler. Çünkü ona göre insanlar maddi imkânlarına denk olanlarla görüşmelidir. Bu kaos ortamında İnci de suçu kendisinde görüp düzeltmeye çalışır.

Ana Fikir: Çocuklar hiçbir zaman arkadaşlarının yanında aşağılanmamalı, değersizleştirilmemelidir.

Kişiler: Anne, baba, İnci, İnci ve arkadaşı Berrin, babaanne (Sadece isim olarak değinilmiştir.), İnci'nin sokakta karşılaştığı polis

Çevre-Zaman: İncilerin evinin bulunduğu sokak, ev içi, Berrin ile İnci'nin karşılaştığı apartman merdivenleri ve İnci'nin annesiyle konuşmalarının yoğunlukta geçtiği mutfak olayın mekânlarıdır. Hikâye kahramanı İnci, annesi ile babasının sohbetlerine gece yarısı kulak misafiri olur. Babasının başına gelebilecek kötü işlere karşı onu korumak için evden çıkıp gitmeleri de sabah saatlerinde gerçekleşir.

Değer: Aile sevgisi, saygı

Dil- Anlatım: On iki sayfadan oluşan hikâyede, İnci'nin babası ile diyaloglarında baba karakterinin kibar, sevecen ve anlayışlı olmadığı açıkça gösterilmiştir. Bu yöntemi kullanan yazar, karakter tahlillerini de kolaylaştırmaktadır.

“Hiiiç.

Nasıl hiç?

Basbayağı hiç.

Sen ne ukalaymışsın be!” (İM-1, 8)

“Babası, üst katta oturan doktorun kızı Berrin'i kastederek, ‘Bana bak !’ dedi, ‘bir daha o şımarık kızla oynamayacaksın, anladın mı?’

Berrin’le mi?

Ne haltsa.

...

Sen fakir çocuğusun, kendine fakir arkadaşlar bul” (İM-1, 11) ifadelerindeki kelime seçimi ile üslubun aile içinde dahi uygun olmasına vurgu yapılmıştır.

Annesinin İnci’ye yemek hazırlayacağı sırada kullandığı kelime ağız özelliği kabul edilebilir. “Tabii ya. Ben kızkoma neler pişireceğim” (İM-1, 15)

Orhan Kemal öyküde, soru cümlelerini fazla kullanmıştır. Ana karakter İnci soru sorarak ailesindeki durumdan sorumlu olmadığını aksine iyi bir çocuk olduğunu ortaya koymaktadır.

“Pis çocuklar gibi çıkıp da niye anneciğimi üzeyim? Değil mi? Ben yaramaz, terbiyesi çocuk değilim ki” (İM-1, 15)

“Anneciğim şimdi bana izin verir, ben de babaannemlere gider orada oynarım. Burda kalıp anneciğimi üzmektense. Değil mi anneciğim?” (İM-1, 16)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yoksulluğun, aile bireyleri arasında adeta kalıtsal olduğunu gösteren bir hikâyedir. Altı yaşındaki İnci, en yakınındaki arkadaşından farklı olduğunu babasının davranışları ile anlamaya başlar. İnci, hayatının büyük kısmını cezaevinde geçirmiş bir babanın kızıdır. Bu yüzden annesinin değerli inci tanesi olmuştur. Babasının gelişini dört gözle beklediği hâlde o gün geldiğinde buna sevinememiştir. Çünkü babası onun elinden annesini almıştır. Artık annesine sarılan sadece İnci değildir. “Babası geldikten sonra, ayrı yatağa atılan İnci, geceleri yorganın altında eski günleri, annesiyle koyun koyuna yattıkları günleri, annesinin onu öptüğü, sevdiği, masallar söylediği günleri düşünüp düşünüp, keşke ölsem de ‘İncim İncim’ diye ağlasa, diye aklından geçirmişti” (İM-1, 10). “Yazar, çocukları kendi düşünceleri ve bakış açıları doğrultusunda yönlendirecek ve çocukların ruh dünyalarında olumsuz etki yapacak konuların seçilmemesi konusunda özenli davranmalıdır” (Yalçın, Aytaş, 2014: 46) ile çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken özelliklerden birine değinilmiştir. Orhan Kemal ise buna uymamıştır.

Çocukların annesi ile babası arasındaki ilişki durumuna gizliden şahit olmaları, onları duygusal dalgalanmaya sevk eder:

“Gece yarısına doğruydı. Annesi o adamla mırıl mırıl konuşuyordu. İnci kulak kabarttı. Bir ara öpüşmesinler mi? Gözlerinden yağmur gibi yaşlar dökerek yumruklarını dişledi, sonra uyudu kaldı. Rüyasında yılanlar, fare sürüleri, padişahın kızını kelebek yapan korkunç yüzlü büyücü kadını gördü. Sabahleyin ter içinde uyandı” (İM-1, 10).

Sade, anlaşılır bir dil⁷⁷ kullanması yazarı çekici kılsa da konusunun bir parçasında çocuk hikâyesine uygunluk gösterememiştir. Orhan Kemal’in kahramanlarının çarpıcı özellikleri, toplumun ekonomik durumlarını yansıtmaktadır. O, herkesin kendi yerini bilip ona göre davrandığını vurgular. Kast sistemi gibi sınıflar arasındaki geçişin mümkün olmadığını ve tam tersinin hayal bile edilemediğini ortaya koymaktadır. Hikâyedeki ‘baba’ karakteri bunun somut hâlidir. Çocuğunu kendi ekonomik durumlarına uygun arkadaş seçmeye mecbur bırakır. Eğer aksi bir durum olursa bu arkadaşlığın süremeyeceğini düşünür. Belki de eğitimsizliği onu bu yola sevk etmiştir.

“Berin’le mi?

“Ne haltsa.”

“.....”

“Sen fakir çocuğusun, kendine fakir arkadaşlar bul” (İM-1, 11).

Tablo 16. İnci’nin Maceraları 1 Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Berrin’le mi?” “Ne haltsa.” (s. 11)	78

⁷⁷ “Yazarın sözcük seçiminde referans aldığı kitle halktır; sokak dilini olduğu gibi yansıtmaya isteği bütün hikâyelerine yansır” (Bakır, 207).

Değerlendirme:

Babasının engelleyici tavrına kızıp ondan nefret eder hâle gelmesi yazarın, çocuklara karşı daha dikkatli davranılması gerektiğine inandığını gösterir. Çocuk edebiyatında göz önünde bulundurulması istenen ruh ve beden sağlığının önemine bu hikâyede böylece yer verilmiştir. Ayrıca olayların anlatımında kullanılan dilin, kişilerin sosyal çevrelerine uygunluğu da önem arz etmektedir. Yazarın üslubu da bu noktada olumlu bir çizgidedir. O, kahramanlarını yaşam sürdürdükleri sosyo ekonomik yapıya göre konuşturur. Çocuk kahraman seçmesi de onu engellemez. Onlar da birer büyük gibi konuşur. Sadece konuşulan şeyler daha ‘çocuksu’ özellikler gösterir. Halkı, halkın dili ile anlatan Kemal’in bu duruşu genel çerçevede etkili olurken çocuk özelinde çok da etkili olmayabilir. Yazarın yaşlarına uygun kelime seçimi yapmaması, argo ifadeleri kullanması eserlerini çocuk edebiyatı açısından sorunlu kılar. Fakat gerçek yaşamı ele alması bu durumu olumlu yöne çevirmektedir. Nitekim bahsedilen her çocuk yaşamın bir gerçeğidir. Bu da hikâyenin çocuk edebiyatı eserleri bağlamında ele alınmasını sağlayabilir.

4.3.2. İncinin Maceraları – 2

4.3.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur. ,

Konu: İnci’nin annesi, babası, dayısı ve halası ile oturdukları apartman dairesindeki macerası anlatılır. Bu macerada İnci’ye arkadaşlık eden ise İnci’nin kedisidir. Yavru kedilere ve onların annesi Sürmeli’ye yardım edeceğini ailesine söylemeye çalışan İnci’yi, aile fertlerinden hiçbiri dinlemez. Buna çok üzülen kahraman, mutfak penceresinin önüne gelen Sürmeli ile yeniden mutlu eder.

Ana Fikir: Sevgi ve şevkatle kucaklanan her şey bir gün bunun değerini anlar.

Kişiler: İnci, Anne - baba, hala, dayı, evdeki kedi Sürmeli

Çevre-Zaman: Geniş aile olarak yaşadıkları apartman dairesi ve bahçesi, mutfak, üst kat merdivenleri olayın mekânlarıdır.

Değer: Sevgi

Dil-Anlatım: Hikâye toplamda on dört sayfadır. İnci'nin olayı anlatırken karşılaştığı tepkiler kaba bir üslup kullanıldığını göstermektedir.

“Babası tekrar gazetesine dalmıştı.

Anneleri çok yiyecek yesin ki, yavrulara süt olsun değil mi, değil mi babacığım? Öyle değil mi baba? Ha? Öyle değil mi be baba?

Babası gazeteyi hırsla indirdi.

Eee! Kafa patlattın amma!” (İM-2, 23)

“İnci, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Yarın öbür gün dünyada Allah seni cayır cayır yakacak!” (İM-2, 26)

Sadece İnci'ye karşı değil İnci'nin halasının kedi için söylediği sözler de üslubun şeklini ortaya koymaktadır.

“Ev halkı bitişik karşı komşular toplandılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

Hala, ‘Gözü kör olsun böyle ananın’, dedi” (İM-2, 31)

Hikâyede rol model kavramı görülmektedir. İnci'nin kediyi severken kullandığı kelimeler kendi annesinin birer yansımasıdır.

“Miyav ya, tontonum benim. Yavrum benim.

Annesinin küçük kardeşine söylediklerini tekrarlıyordu.

Şeker Sürmelim benim. Sana acımiyorlar, mama vermiyorlar sana” (İM-2, 30)

Etkileşimin yoğun olduğu kalabalık ortamlarda dilsel etkilenmelerin kaçınılmaz olacağını bu hikâyede görmek mümkündür.

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Orhan Kemal ekonomik sorunlar kadar geleneksel yaşamı da konu edinen bir yazardır. O, eserlerinde toplumun geniş aile tablosunu çizer. Bir evde üç kuşak yaşamının ne demek olduğunu, zorluklarını ele alır. Evde kimin sözünün geçtiğini, geçmesi gerektiğini ortaya koyar. Her durumda ne olursa olsun yaşanılanlardan ilk etkilenenin çocuklar olduğunu hatırlatır.

İncinin Maceraları-2, aile fertleri arasında gitgeller yaşayıp dengesi bozulmuş bir çocuğun hikâyesidir. İnci'nin Maceraları -1'in serisindeki bu hikâyede İnci; annesi dâhil babası, dayısı, halası tarafından önemsenmez ve kimsenin kendisini dinlemediğini fark eder. Öyle ki ellerindeki uğraşları bırakıp İnci ile ilgilenmezler. Oysaki İnci sadece çocuk yüreğindeki sevincini paylaşmak ister. Kedileri doğum yapmıştır ve İnci de bunu ailesiyle paylaşmak ister. Fakat kimisi ona bağırır, kimisi yalan yanlış biçimde anlatılanları dinler. İnci, geniş ailesinde kendisi için küçük bir dünya yaratmak ister. Oysa ne annesi ne babası ne de diğerleri İnci'yi mutlu edemez. Hepsi kendi dünyalarında yaşamaya devam eder. Üstelik kullandıkları dili de değiştirmezler. “Babası gazeteyi hırsıyla indirdi. Eee! Kafa patlattın amma!” (İM-2, 23). Sanki karşılarında yetişkin bir birey var gibi davranırlar. Ancak bu, çocuk hikâyeleri açısından sakıncalı durum olsa bile yazarın tutarlı kurgusunun en büyük göstergesidir. Anlattıklarında hayatın gerçeklerini ortaya koyar. Kahramanlarını da buna göre şekillendirir. Kendisinin de kahramanları gibi o hayattan gelmiş olması işini kolaylaştırıp bunu etkileyici kılar. Var olanı bozmadan aktarır. Kalabalıkta yalnızlığı yaşayan İnci'nin hayatındaki durum da böyledir. Toplum normlarının, algısının ağır bastığı bir düzende yaşamının sonuçlarını gösterir. Kahramanı İnci de bir an gelir ve bu sonuçlara dâhil olur. “Kabahat hep o pis halamda. Allah onun dilini yakar inşallah. Kendileri doğursun da görelim. Yataklardan çıkmazlar, hem de bir tanecik doğururlar” (İM-2, 30). Olaylara tıpkı çevresindeki büyükler gibi tepki verir. Bir bakıma çocuk masumluğunu kaybetmeye başlar. Ne görürse ne duyarsa onları tekrarlar. “Annesinin, küçük kardeşine söylediklerini tekrarlıyordu. Şeker Sürmelim benim, Sana acıymıyorlar, mama vermiyorlar sana” (İM-2, 30). Sözlü iletişimdeki bu durumun O.Kemal'in üslubunun bir neticesi olduğu söylenebilir⁷⁸. Büyükleri ile beraber yaşayan çocuğun, bir şekilde onlardan etkileneceği gerçeğini anlatır.

⁷⁸ “Hikâyelerde kullanılan dilin en önemli özelliği günlük hayatta rastlanabilecek türden doğal olmasıdır” (Bakır, 200).

Tablo 17. İnci'nin Maceraları 2 Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	*Annesi öfkелendi, “Kes artık be!” (s. 20) * “Eee! Kafa patlattın amma!” (s. 23) *İnci ona ters ters baktıktan sonra usullacık, “Pis,” dedi. (s. 23) * “Yarın öbür dünyada Allah seni cayır cayır yakacak!” (s. 26) * “Bir daha,” dedi, “yukarıya adım attığını duyarsam kırarım kemiklerini senin!” (s. 26) *Hala, “Gözü kör olsun böyle ananın,” dedi. (s. 31) * “Allah onu cehennemde yakar inşallah!” (s. 32)	101

Değerlendirme:

Yazar, hayatın ikilemini gözler önüne serer. Sosyal statüsü, yaşı, cinsiyeti ne olursa olsun tüm insanların içlerindeki ötekiyi ortaya çıkartır. Kaybolmuş insanların yeniden doğuşunu, doğmasına giden yolu eserlerinde işler⁷⁹. Eserde birbirine saygı duymayan aile bireylerinin kendilerine benzettikleri İnci'nin mücadelesi açıkça görülmektedir. En belirgin gösterge de kullanılan dildir. Dolayısıyla İnci de ailesinin konuşma tarzını örnek almak zorunda kalmıştır, tıpkı onlar gibi diyaloglar kurmuştur. Ev halkından hiçbirine benzemek istemese bile günün birinde babasına sığınıp halasının konuşmasını taklit eder. “Hep bu kadının yüzünden, dedi. Allah onu cehennemde yakar inşallah!” (İM-2, 32). Bahsedilen bu durum da yaşamın doğallığının Orhan Kemal'in eserinde yer edindiğini gösterir.

Edebiyatın, tüm yaş gruplarında insanlara hayal kurdurmayı, umutlu olabilmeyi aşılması gerekir. “Güzel bir düzyazı (nesir) veya şiir okumanın kazandırdığı yaşantılarla bir insan kısa zamanda bugünkü tasalarından kurtulma imkânı bulur ve sonra da bu tasaların karşısına daha güçlü, daha dinlenmiş halde çıkmanın yollarını öğrenir” (Oğuzkan, 2013: 6). Fakat Kemal'in çocuk kahramanı İnci, bunun kötü bir örneğini oluşturur. Bu yüzden denilebilir ki hayal gücünü zenginleştirmede hikâye yetersiz kalmıştır.

⁷⁹ “Kısacası Orhan Kemal realist bir muharrirdir ve eserlerinde meseleleri bütün çıplaklığı ile ortaya dökmekten çekinmeyen cesur bir hikâyecidir” (Öğütçü, 121).

4.3.3. İnci'nin Maceraları – 3 'İnci'nin Babası'

4.3.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Konu: İşsiz kalan bir adamın karısı ve bir çocuğu ile Orta Anadolu'da bir şehre göç etmesiyle başlayan hikâye kızları İnci'nin yeni ortama uyum süreci ile devam eder. Tanıştığı her yeni arkadaşıyla kendi durumları üzerine konuşmalar yapar. Her çocuk kendi ailesinin yaşam şekillerinden izler taşıyan cümleler kurar ve bu durum İnci'nin daha çok mücadele etmesine neden olur. Günün birinde tekrar işsiz kalan babasının arkasından yeni bir şehir yolculuğuna başlar.

Ana Fikir: İnsanlar özellikle büyükler birtakım kararlar alırken kendilerine bağlı herkesi düşünmek zorundadır.

Kişiler: Anne, Baba, İnci ve küçük kız kardeşi, avukat, İnci'nin mahalledeki yeni arkadaşları

Çevre-Zaman: Orta Anadolu'da taşındıkları yeni evleri, muhtemelen ilk yaşadıkları şehir İstanbul fakat kesin olarak söylenememiş, baba karakterinin iş bulmak için gittiği avukatlık bürosu olayın geçtiği yerlerdir. Hikâyede sınırları belirlenmiş bir zaman dilimi yoktur. Günün her vakti ortalama olarak olayla geçmektedir.

Değer: Saygı

Dil- Anlatım: Toplamda on sayfadan oluşan hikâyede, İnci'nin yeni arkadaşları ile yaptığı konuşmalar sosyal statüleri hakkında bilgi vermektedir.

“Benim babam annemi alıp gelmez ki.

Tabii kardeş, biz modern memlekette geldik. Bizim memlekette adamlar karılarını kollarına bile takarlar.

Gavurlar gibi.

Niye gavurlar gibi olsun. Biz gavur muyuz?

Hemen de alınır. Size gavur diyen var mı?” (İB, 38-39)

Çocuklar arasındaki diyalogların yanı sıra İnci'nin babasına işe alınmadığını dile getiren avukat da kendi tarzını ortaya koymaktadır.

“Küçük bir harfin, mesela ‘s’ yerine ‘ş’ yazılmış olmasının büyük bir kusur, büyük bir bilgisizlik, kendi gibi avukata kâtip olmaya kalkışan biri için ‘büyük bir yanlış’ sayılacağını anlatmak istiyordu.

Birdenbire, ‘Şimdilik işime yaramazsınız’, dedi” (İB, 43)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

İnci’nin macerası, babasının işsiz kalması ve doğurduğu sonuçlarla devam eder. Yıllarca çalıştığı işinden ayrılan bir baba çareyi karısının bileziklerini satarak küçük bir şehre taşınmada bulur. Aile olarak tüm alışkanlıklarından vazgeçmek zorunda kalırlar. Ortaya çıkan sonuçlardan da en çok İnci etkilenir. Doğup büyüdüğü çevreden başka bir yere gitmek ona ağır gelir.

“Beriki, omuz silkti.

Benim babam annemi alıp gelmez ki.”

“Tabii kardeş, biz modern memleketten geldik. Bizim memlekette adamlar karılarını kollarına bile takarlar.”

“Gavurlar gibi.

“Niye gavurlar gibi olsun. Biz gavur muyuz?” (İB, 38-39). İnci’nin çevresinin değişmesi sadece ekonomik açıdan önem arz etmez; aynı zamanda kültürel çatışmanın varlığını da ortaya koyar. Kentli-köylü ayrımının gerçekliğini gösterir.

İnci’nin çocuk dünyasında babasının işsiz kalıp başka bir yere göçmeleri çok da kabul görmez. Yaşadığı her olayı buna bağlamaya başlar.

“Para kazanırdı babam, getirir anneme verirdi. O zaman annem de kucağına alırdı beni, babam da. Şimdi ne alıyor, ne o. Kardeşimi bile. Ne gecesi belli, ne gündüzü, cıyak cıyak ağlar.”

“Eskiden ağlamaz mıydı?”

“Ağlardı, ama böyle değil.”

“Niye?”

“Eee. Babam işten çıktı, paramız kalmadı, yemek pişiremiyor annem” (İB, 39).

Yazarın kahramanları çocuk da olsa ev geçindirmenin ne demek olduğunu bilir. Hangi şartlarda para kazanıldığının farkındadır. Dolayısıyla ailede birlik olmanın, zor zamanda birbirine destek olmanın bilincindedirler.

“Benim babam öyle akıllı ki. Eskiden bizim nelerimiz vardı. Annem bileziğini sattı da onun parasıyla geldik buraya” (İB, 38).

Tablo 18. İnci’nin Maceraları 3 / İnci’nin Babası Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Birey ve Toplum	* “Gözün kör olsun ilahi!” (s. 35) * “Gavurlar gibi.” (s. 3)	91

Değerlendirme:

Orhan Kemal bu hikâyede sadece ekonomik sıkıntıları değil toplumda kabul görmüş birtakım yanlışları da çocuklar aracılığıyla anlatmıştır. İnci’nin yeni ortamda arkadaş olmaya çalıştığı çocuklarla kurmuş olduğu diyaloglar da bunun göstergeleridir. Çocukların zihinlerini, algılarını ortaya koyar⁸⁰. Bunların arasında cinselliğe bakış da yer alır. Öyle ki kadın bir avukatın yanında çalışan babasını düşündüğünde bile farklı duygulara kapılır. “Çocuk edebiyatı eserlerinde, yaşadığımız dünyayı sevmeyi, onun güzelliklerinden yararlanmayı, eksik yönlerini tamamlamayı sağlayıcı duyguların

⁸⁰ “Bizim memlekette adamlar karılarını kollarına bile takarlar.”

“Gavurlar gibi.”

“Niye gavurlar gibi olsun. Biz gavur muyuz?” (İB, 38-39).

kazandırılmasına özen gösterilmelidir” (Yalçın, Aytaş, 2014: 50) ifadeleri ile yazarın çocuk zihnindeki eksiklik olan ‘kadın-erkek’ ilişkisini anlatması arasında uyum sağlanmıştır. Ayrıca “Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir” (Yalçın, Aytaş, 2014: 46) de bunu desteklemektedir. Sonuç itibarıyla Orhan Kemal, gerçekte karşılığı olmayan hiçbir durumu anlatmamıştır. Kahraman sayısının azlığı, kurgunun sadeliği, konunun gerçeğe bağlantılı olması hikâyenin çocuk edebiyatına uygunluğunu desteklemektedir.

4.3.4. İnci’nin Maceraları – 4 ‘Düşman’

4.3.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Konu: İnci’nin mahalledeki arkadaşlarıyla oynadığı aslında kendilerine zarar verebilecek olan bir savaş oyununu anlatır.

Ana Fikir: İnsanın kendisine yapılmasını istemediği davranışları başkalarına da asla yapmaması gerekmektedir.

Kişiler: İnci, İnci’nin annesi, sokaktan geçen sekiz yaşındaki kız çocuğu ve onun annesi, İnci’nin arkadaşı Ender ve Onur

Çevre- Zaman: Olay İncilerin evinin ön tarafında yaşanmıştır. Zaman kavramı belirgin değildir.

Değer: Saygı, empati

Dil- Anlatım: İnsanları incitecek kaba sözlere on üç sayfalık bu hikâyede oldukça yer verilmiştir.

“Tam bu sırada sokağın başında bir sülükçü göründü:

Sülüüüük!

Başta İnci, üçü birer kapının içinde mevzi aldılar.

Solooooook!

Siliiiiiiik!

Salaaaaak!” (D, 53)

Savaş oyunu oynamaları İnci ve arkadaşlarında acımasız bir üslup yaratmıştır denilebilir.

“Hepimiz her taraftan çevirelim, kardeşini de öldürelim.

Kafasına bir kurşun.

Ayağına da, ayağına da.

Sonra kardeşinin de kafasına.

Gözlerini de oyalım.

Parmaklarını da kiralım.

Karnına bir tekem, gebersin” (D, 53)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Çocuk dünyasının karmaşıklığını, büyüklerden etkilenişlerini gösteren bir hikâyedir. İnci’nin mahalle arkadaşları ile oynadığı oyun aracılığıyla duygular anlatılır. “Çocuk edebiyatı metinleri şiddet öğeleri içermemelidir” (Yalçın, Aytaş, 2014: 51). Ancak yazar buna dikkat etmez. Sokakta olan biteni tüm açıklığı ile anlatır. Eğlence amaçlı olsa bile çocukların kavga edercesine, başkalarına zarar verecek oyunları tercih etmesi mahalle yaşamının aynası olur. “Şimdi gene geçecekler. Cephane yığıp bekleyelim, Geçerlerken bir bombardıman...” (D, 47). Şiddet ögesinin çocuk eserlerinin her hangi bir noktasında olmaması gerekir. Okurların yaş grupları, eğitim seviyeleri vb. eserlerde dikkate alınması gereken durumlardır⁸¹. Uzun cümlelerin olmaması ise bilinmeyen kelimelerden kaynaklanan sorunları bir ölçüde giderebilmekte, anlaşılabilirliği arttırmaktadır.

Oğuzkan’ın sınıflandırmasındaki ‘duygusal hikâye ve romanlar’ bölümüne bu hikâye örnek verilebilir. “Bazı hikâye ve romanlar, çocukların iç dünyalarında duygusal izlenimler uyandırma amacını güder. Bu tür eserlerde olaylar, kişilerin davranışları ve tüm insan ilişkileri çocuklarda sevgi, acıma, kızgınlık veya tikslenme vb. duyguları uyandıracak biçimde işlenir; içli ve duygulu bir dil kullanılır” (Oğuzkan,2013: 104). Çünkü yazar İnci’nin kalbindeki duyguları olduğu gibi ortaya koymuştur. Öyle ki olayların akışına göre kimi zaman korkar, kimi zaman sinirlenir.

“Kafasına bir kurşun.”

⁸¹ “Çocuğun günlük hayatında kullanmadığı kelimeler yer almamalıdır” (Yalçın, Aytaş, 47).

“Ayağına da, ayağına da.”

“Sonra kardeşinin de kafasına.”

“Gözlerini de oyalım.”

“Parmaklarını da kiralım.”

“Karnına bir tekme, gebersin” (D, 53).

İnci hırsla içeri girdi:

“Efendim annecim!”

“Gir içeri bakım.”

“Ben burada kapının önünde oynuyorum. Hiç kimseyle kavga etmiyorum. Üstümü başımı kirletmiyorum” (D, 55).

Tablo 19. İnci'nin Maceraları 4 / Düşman Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Gözlerini de oyalım.” (s. 53) * “Parmaklarını da kiralım.” (s. 53) * “Karnına bir tekme, gebersin.” (s. 53) * “Solooooook!” (s. 53) * “Siiiiiiiiik!” (s. 53) * “Salaaaaak!” (s. 53)	49

Değerlendirme:

Yazarın söz konusu hikâyesi ve incelenen diğer üç kitaptaki hikâyeleri resimlerle desteklenmiş ve çocuklardaki kalıcılığı arttırmıştır. “Bu tür resimler, bir konunun açıklanmasına yardımcı olmaktan çok, onun sembolik yönünü belirtmeye yarar” (Oğuzkan,2013: 369). Ayrıca verilmek istenen mesajların hissettiriliyor oluşu da içeriksel yapının olumlu yönde gittiğini göstermektedir. Çocuk, okuduğu hikâye ile arafta kalmadan sadece düşünmeyle bir çıkarıma varabilir. Dolayısıyla seçilen konunun şiddet içermesi ve buna uygun kelimelerin kullanılması o eseri tek başına olumsuz yapmamaktadır.

4.3.5. Yeni Arkadaş

4.3.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Konu: Sosyal sınıf farklılıkları olan iki çocuğun tesadüfen karşılaşmaları ile başlayan hikâye, onların kendi sınıflarına zorla hapsedilerek eskiye dönüşleri anlatır. Hikâyede babası avukat olan dördüncü sınıfı bitirmiş çocuk karakterle annesi ve kardeşiyle izbe bir mahallede yaşayan diğer çocuğun kısa süreli bisiklet arkadaşlığı okunmaktadır.

Ana Fikir: Toplumdaki zengin-fakir olgusunun gerektirdikleri çocuk dünyasında yer bulamamaktadır.

Kişiler: Farklı statüdeki ailelerden gelen iki çocuk, zengin çocuğun babası, yoksul çocuğun mahalleden tanıdığı Fetanet Ablası, Süleyman Abisi, Tarzan Kemal, Fikret, İdris

Çevre-Zaman: Evinden bisikletle çıkıp gezmek isteyen çocuğun caddede başka bir akrasıyla karşılaşması bir yaz günü ferahlığında anlatılmıştır.

Değer: Adalet, yaşam hakkı

Dil-Anlatım: Hikâye on altı sayfadan oluşmaktadır. Kahramanların kullandığı kelimeler sert üsluplarının belki de yaşamlarının göstergesi olarak kabul edilebilir.

“Beni de senin kim olduğun ilgilendirmez.

Ben dörde pekiyi ile geçtim, haberin var mı?

Vız gelirsın bana!

Benim babam avukat ama.

Sen de vız gelirsın bana, baban da.

Asıl sen vız gelirsın. Senin belediyede başkanın bile vız gelir. Türkçeci notumu kırmısaydı, sınıfta birinci oluyordum.

Hadi be hadi, fiyaka sökmez bize!” (YA, 61)

“Sen İstanbul’a gittin mi?

Sen de Sivas’a gittin mi?

Sivas ne? Ama İstanbul!

Hadi be hadi. Bize fiyaka söker mi? Ben bizim mahalledeki İdris’i bile tuşa getirdim. Fazla konuşursan...” (YA, 61)

Kaba konuşmalar göz ardı edilse bile kahramanın mahalleden tanıdığı bir kadın için söylediği sözler, bu hikâyenin çocuklara uyup uymadığına dair sorular sordurur:

“Nasıl olamaz yahu. Sen Süleyman Ağabey’i gör de bak. Bizim mahallenin bütün kızları bitiyor ona.

Ne biliyorsun?

Mektuplarını ben taşıyorum. Hele bir Fetanet var, eh. Her bir baldırı nah belim kadar” (YA, 65)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yazarın zengin-fakir ikilemini konu edinen bir başka hikâyesidir. Burada da çocukların ağızlarında maddiyata dayalı konuşmalar vardır. Sınıf çatışmasının çocuklardaki halini ortaya koyar. Yazar, emeğin değerini bilen, para kazanmanın zorluğunu yaşayan çocuk ile bunu sonradan kavrayan başka bir çocuğun hikâyesini anlatır.

Avukat oğlu, ‘dur be,’ dedi, ‘beybabama söyleyim, bizim hizmetçiyle bahçıvanı kovsun. Ha?’”

“Niye?”

“Babanla anneni alsın. Bizim bahçıvanın kulübesi sizin olur, her gün birlikte, ne iyi değil mi? Beybabamı görsen, öyle iyi ki. Hele cici annem...”

Beriki, ‘olmaz’ dedi.

“Ne olmaz?”

“Bizim oraya gelmemiz olmaz.”

“Niye?”

“Bahçıvanla hizmetçinin de çocukları var herhâlde. İşten çıkarırsanız sonra aç kalırlar. Yazık” (YA, 69).

Yazar, arkadaşlığın bile çocuklar arasındaki maddi uygunluğa dayandığını gösterir. Hikâyede daha ileri boyuta giderek çocukların şehirleri bile para ile sınıflandırdığını anlatır.

“Ben bu yaz İstanbul’a gideceğim. Orada Galata Kulesi var, biliyor musun? Benim İstanbul’da halam var, eniştem var. Sen İstanbul’a gittin mi?”

“Sen de Sivas’a gittin mi?”

“Sivas ne? Ama İstanbul!” (YA, 61).

Yazar, sokak çocuğu kavramının yetişkinlerin dilinde dolaştığını ve kendi çocuklarına öğrettiklerini anlatmıştır. Hikâyenin zengin kahramanına göre fakir olmak, sokakta yaşamak kötü bir durumdur. Topluma zarar verir. Fakat söz konusu çocuk olunca bahsedilen durumlar değişiklik gösterebilir. Küçük beklentilere cevap vermek, birilerinin yanında olduğunu hissetmek onlar için büyük bir kazançtır.

“Bisikletimin çamurluğuna vuran sen değil de başkası olsaydı, gösterirdim ona. Bisikletimin çamurluğuna senden başkası vurabilir mi?”

“Vuramaz.”

“Seninle arkadaş olduk. Hele vursunlar da görsünler değil mi?”

“Tabii. Vursunlar da bak” (YA, 66).

Tablo 20. Yeni Arkadaş Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Fena yaparım sonra!” (s. 59) * “Vız gelirsın bana!” (s. 61) * “Sen de vız gelirsın bana, baban da.” (s. 61) * “Hadi be hadi. Bize fiyaka söker mi? Ben bizim mahallede ki İdris’i bile tuşa getirdim. Fazla konuşursan...”(s. 61) * “İdris senin gibi üç tanesini tuttu mu kabak gibi vurur yere!” (s. 62) *Öteki, “Bas, hadi bas,” yanıtını verdi. (s. 63) *Her bir baldırı nah belim kadar. (s. 65) * “Pestile çeviririz enayiyi, değil mi?” (s. 67)	121

Değerlendirme:

Kemal, bu eserinde hayatın insanlara sunduğu imkânlar karşısında onların her zaman mutlu olamadığına ve eksiklik yaşadığına değinir. Yaşam kalitesi için birbirini tamamlaması gereken çocuklardan bahseder. Herkesin bir gün başına gelebilecek durumu eserinde anlatmıştır. “Oğuzkan’ın “Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi plan” (Oğuzkan, 2013: 109) maddesine de uygun olmuştur.

4.3.6. Bir Öksüz Kız

4.3.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Kız Sanat Enstitüsü’nün dördüncü sınıfına giden Nurhan, sınıf arkadaşının yaşadıklarından çok etkilenir. Bu konuyu okuldan geldiğinde ailesine anlatmak ister. Fakat babası dışında kimse Nurhan’ı dinlemez ve küçük kız böylece yoksulluğun herkesi ilgilendiren bir kavram olmadığını fark eder.

Ana Fikir: İnsanları anlamaya çalışmak, onların neler yaşadıklarını fark edebilmek toplumsal sorumluluktur.

Kişiler: Nurhan, Nurhan’ın babası, annesi, ağabeyi, ablası (Ablasına ‘Sarı Abla’ denilmektedir.), Nurhan’ın sınıf arkadaşı Münevver, Münevver’in fabrikada kapıcılık yapan babası (Hikâyede sadece kapıcılık yapan baba şeklinde tarif edilmiştir.)

Çevre-Zaman: Öykü kahramanı, arkadaşı Münevver’in yaşadıklarını kendi evine taşımıştır.

Değer: Sevgi, saygı

Dil- Anlatım: Diyalogların ağırlığı bu hikâyede de hissedilir. Olay akışı açık, kesin cümlelerle kurulmuştur. Ağız özelliği denilecek ifadeleri bu hikâyede de görmek mümkündür. On dört sayfadan oluşan öyküde sıklıkla beddua, argo ve aşağılayıcı sözler bulunmaktadır.

“Sarı Abla, sinirli bir kahkaha attıktan sonra, ‘Güleyim de araya gitmesin bari’, dedi” (B.Ö.K., 80)

“Gereğinden çok yüz veriyor. Enstitünün beş yıllığında okuyor diye kıza bir şeyler oldu. Enstitünün beş yıllığında ne öğretiyorlar sanki? Hiç. Annelere, ablalara, ağabeylere karşı gelmek. Hele ablaları, hiçe saymak!” (B.Ö.K., 78)

“Herif mide kanserine yakalanmış, dün de tahtalıköyü boylamış” (B.Ö.K., 80)

“Kız, babasını yoklamaya gitmiş. Kapıcı demiş ki, ‘Baban öldü kız, ne gelip duruyorsun daha!’ Haspam düşmüş bayılmış” (B.Ö.K., 80) “Anne artık kendini tutamadı.

Aşk olsun size bey! Bu deli kızın sözüyle, ne idiği belirsiz, numaracı, hırsız, şıfırtı bir sokak kızını evime alacağım ha?” (B.Ö.K., 85)

“Abla: ‘Aaa! Kaldı kaldı da ağabeyim öyle iki paralık kızlara kaldıydı...” (B.Ö.K., 85)

“Çıkarken ablasına, ‘Allah seni ondan beş beter etsin inşallah’ dedi” (B.Ö.K., 86)

“Boyu bosu devrilesice! İki gözü kör olasıca seni!” (B.Ö.K., 86)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Bu hikâyede, çocuk yaşta annesiz kalan Münevver’in çektiği acıyı hisseden arkadaşı Nurhan anlatılır.

Enstitünün beş yıllık bölümünde okuyan Nurhan, ailesinde okula devam eden tek kişidir. Bu sebeple düşünce ve davranış olarak aile bireylerinden farklıdır. Çevresine karşı duyarlı, arkadaşlıklara önem veren ve haksızlığa boyun eğmeyen bir karakterdir. Babası dışında evdeki herkes onu eleştirir, kişiliğinin bu şekilde olmasını da okula gitmesine bağlarlar. Her konuda söyleyecek söz bulur ve bu da evdekileri rahatsız eder⁸². Gördüğü yanlışları güzel bir dille anlatır. Fakat karşısındakilerden aldığı

⁸² Annesi, “Bugün gene bir kuyruğuna basan olmuş galiba kafirin,” dedi (B.Ö.K., 77).

Annesi, merdiven başında durmuştu. “Ne olmuş kız?” diye sordu.

Nurhan yanıt vermedi, annesine çarpıp geçti.

Anne, “Kör!” dedi. “Gözü dünyayı görmüyor gene” (B.Ö.K., 75).

cevaplar olumsuzdur. Orhan Kemal de bu olumsuzluğun hem içerik hem üslup olarak okuyucuya aktarmıştır.

“Şu sıyrık Münevver’den mi söz ediyorsun?”

Nurhan, ablasına hınçla baktı.

“Teessüf ederim sana abla. Doğrusu bravo. Kalpsizlik bu kadar olur yani.

Abla, sarardı. Kupkuru yüzündeki sivilceler çoğalıverdiler.

Anne, “Terbiyesiz!” dedi. “İnsan ablasına böyle sözler söyler mi?”

Baba, “Sonra kızım?” dedi (B.Ö.K., 80-82).

Nurhan, hıçkırıklar içinde sustu.

Dirsekleri masaya dayalıydı, başı avuçlarında. Omuzları da sarsılıyordu.

Baba kızının duyarlılığını kıvançla seyrediyordu (B.Ö.K., 83).

Arkadaşı Münevver için annesi, ablası ile kötü olan Nurhan; yoksulluğun, kimsesizliğin yaşamaya gerek kalmadan anlaşılabilecek bir durum olduğunu ortaya koyar. Aslında Nurhan’ın aracılığıyla Orhan Kemal, insanın içindeki iyiliği göstermeye çalışır. Annesi ile ablasının kullandığı dil ise yazarın kahramanlarını eğitim durumlarına göre oluşturmasından kaynaklanır⁸³.

⁸³ “Hikâye karakterleri eğitimsiz ve kültürsüzdür; bundan dolayı da dertlerini anlatmaya yetecek, yöresel özellikler de barındıran ‘bölük pörçük’ bir Türkçeyle konuşurlar” (Bakır, 202).

Tablo 21. Bir Öksüz Kız Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Çok hayvan insanlar var, çok çok çok. Allah kahretsin böyle vurdum duymaz insanları!..” (s. 74) * “Kızcağız tam hastane kapısına gelmiş, eşek kapıcı, hayvan gibi biri...”(s. 74) *Annesi, “Bugün gene bir kuyruğuna basan olmuş galiba kafirin,” dedi. (s. 77) *Herif mide kanserine yakalanmış, dün de tahtalı köyü boylamış. (s. 80) *Haspam düşmüş bayılmış. (s. 80) *Bu deli kızın sözüyle, ne idiği belirsiz, numaracı, hırsız, şıfıntı bir sokak kızını evime alacağım ha? (s. 85) * “Aaa! Kaldı kaldı da ağabeyim öyle iki paralık kızlara kaldıydı...”(s. 85) * “Allah seni ondan beş beter	73

	etsin inşallah!” (s. 86)	
	* “Boyu bosu devrilecesine! İki gözü kör olacasına seni!” (s. 86)	

Değerlendirme:

Hikâyenin yoksul, yalnız çocuğu Nurhan olmamasına rağmen o, günün sonunda sevgi boşluğuna düşer. Kalabalıklar içinde yalnızlık yaşar. Bu durum Nurhan’ın, Yalçın ve Aytaş’ın “9-12 Yaş Grubu”⁸⁴ tanımlamasına uygun olarak davrandığını göstermektedir. Çünkü Nurhan, kendisi dışındaki kişi ve olayları içselleştirmektedir. Dolayısıyla Nurhan, duyarlı insan olma yolunda gider. Fakat konuştuklarının dinlenmemesi, soruna çözüm bulamaması ve eğitimine de karışılması onun karşısına başka bir sorun olarak çıkar ve tüm bunlar onun kendi iç dünyasına çekilmesine sebep olur.

Hikâyedeki kısa cümlelerin varlığı, kelime sayısının azlığı anlatımın olumlu yönü olurken ağız özelliklerinin kullanılması olumsuz yön olur. “Aşk olsun size bey! Bu deli kızın sözüyle, ne idiği belirsiz, numaracı, hırsız, şıfıntı bir sokak kızını evime alacağım ha?” (B.Ö.K., 85). Ancak Kemal’in edebi görüşü hayatın gerçeklerini idealize etmeden anlatmayı esas alır. Dolayısıyla üslup ve içeriğin çok korunaklı olmadan ortaya konulması doğaldır.

⁸⁴ “Temel ve soyut kavramları elde etmeye başlarlar (vatan, millet, çevre, arkadaşlık, özveri vb.) Sosyal baskılara karşı duyarlıdırlar” (Yalçın, Aytaş, 40).

4.3.7. Çocuk Ali

4.3.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Köyün birinde kimin ve nasıl yaptığı belli olmayan bir orman yangını çıkar. Dul Ayşe'nin on iki yaşındaki oğlu Ali bu yangının faili olarak gösterilir. Köyün ileri gelenleri korucularla birlik olup kadına birkaç kuruş para vererek oğlunu alırlar ve jandarmaya teslim ederler. Yoksulluğun gafletine düşen Ayşe, oğlunu hapishaneye yollar. Ali artık hapishane hayatına başlar. Öykü de bu bağlamda ilerleyerek büyümenin acı çekmek olduğuna inanan bir insan yetiştirmiş olur.

Ana Fikir: Güven, dürüstlük insan hayatını ayakta tutan kavramlardır.

Kişiler: Ayşe (Ali'nin annesi), Ali, jandarma memurları, korucular, koğuştaki mahkûmlar

Çevre- Zaman: Hikâye bir dağ köyünde başlar, jandarma karakolu ve cezaevi ile devam eder. Koğuştaki her an öykünün gelişme bölümünün zamanıdır. Ali'nin son noktada kendisini büyümüş hissettiği yer ise cezaevinin yemekhanesidir.

Değer: Güven

Dil- Anlatım: Hikâye on dört sayfadan oluşmuştur. Araştırmadaki öykülerin içinde en fazla 'çocuksu' dilin kullanıldığı hikâyedir. Ali'nin hapishane günlerindeki konuşmalarında bunu görmek mümkündür.

“Keseyi, aşcının avucuna boşalttı: Yirmi yedi kuruş, otuz para.

On liya da odadki gardiyana veydim!” (ÇA, 95)

“Arada anasını hatırladıkça, yüreğinde bir sızı duyuyor, ‘Fıkaya anam. Domuzlaa mısıyla peyişan edecek’, diye aklından geçiriyordu” (ÇA, 92)

“Ufacık ağzıyla yemeğini edepli edepli yedi.

Sonra, ‘Yayabbi şüküy!’ dedi” (ÇA, 97)

“Arpalaa, mısıyla, domuzlaa, diye yüreği depreşti” (ÇA, 100)

“Bir bıçak vey de bamya ayıklayayım bayi” (ÇA, 101)

Çocuk Ali'nin yaşının verdiği konuşma biçimine cezaevinin dilinin eklendiği söylenebilir.

“Ali, alaya alındığının farkındaydı. Oysa o da onlarla, ‘aylak zevzekler’le eğleniyordu. Hiç bozmadı.

Mapısa geliyoruz, mapıslık hâli bu” (ÇA, 96)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Babasız büyümenin, kırsalda olmanın, eğitimden yoksun kalmanın ve yoksulluk içinde yaşamamanın on iki yaşındaki bir çocuğu nelere mahkûm ettiğini anlatan hikâyedir. Ali bu hikâyede kurban seçilmiş bir kahramandır. Annesi ile köyde yaşayan Ali, babasızdır. Tarlalarda çalışmak zorundadır ki bu durum onu suçsuz yere cezaevine gönderecektir. Kendisinin işlemediği bir suçtan dolayı cezalandırılır. Annesi de buna mecbur bırakılır. Oğlunun yapmadığını bildiği hâlde para karşılığında egemen güce oğlunu vermek zorunda kalır. Böylece küçük Ali’nin küçük dünyası bir anda değişir.

Yazarın hikâyelerinde çocuk kahramanlar, birer yetişkin gibi konuşur. Seçtikleri kelimeler, söyleyiş özellikleri büyüklerinki gibidir⁸⁵. Fakat bu hikâyede Kemal, Ali’yi çocuksu tarzda⁸⁶ konuşturur. Kelimelerde eksik hece söyleme, harf değiştirme göze çarpan unsurlardır⁸⁷.

“Aliy’se bütün bu söz ve kahkahalardan hiç, ama hiçbir şey anlamayarak şaşkın dikiliyor, işlediği suçu, “Kömüü yakıyoduk. Oyman koyucusu geedi. Beni tuttu. Muhtay aaya göttü. Oğda kaatlaa yazdılaa. Beni mapıs ettilee. Amma oymanı başkası yaktı” (ÇA, 91). Kendisine atılan suçu, çocuk masumluluğu kavrayamamıştır. Tek bildiği, söylediği ormanın başkaları tarafından yakıldığı ve kendisinin de suçsuz olduğudur. İşlemediği suçun cezasını çekerken bir yandan da hapishanedekilerin boş boş oturduğuna takılır. Oradaki adamların çalışmamasına kafasını takar. Çünkü o, annesi ile

⁸⁵ “Orhan Kemal’in hikâyelerinde çocuk karakterler, çoğu zaman idealleştirilmiş olarak okuyucunun karşısına çıkar. Bu çocukların omuzlarına büyük yükler yüklenmiş, kendilerinden beklenmeyecek olgunluklarla yaşam kavgasında hem kendilerine hem de ailelerine bakma mecburiyeti doğmuştur” (Bakır, 196).

⁸⁶ “Orhan Kemal bir üslubu, bir kişiliği olan yazarlarımızdan. Bu hâl ilkin pek belli olmuyor, ama bu hikâyeleri ondan başka birinin yazamayacağını da çok geçmeden teslim etmeye mecbur kalıyoruz” (Öğütçü, 14).

⁸⁷ “Yazar, anlatılanlarının genelinde müşahit bir pozisyonda kalır; olaylara karakterlere, karakterlerin söylem ve eylemlerine herhangi bir müdahalede bulunmaz. Yazar, anlattığı toplumun dilini, kültürünü, sokağını ve insanını metne olduğu gibi taşır” (Bakır, 199).

bir başına tarlada çalışmak zorundadır. Herkesin hayatını bu şekilde kazandığını düşünür. “Yalnız, bir türlü akıl erdiremediği şey, bu bir sürü kocaman erkeğin, hasat yapıldığı, işlerin bu en civcivli zamanında burada nasıl tembel tembel gevezelik edebildikleri” (ÇA, 92). Yalçın ve Aytaş’ın çocuklar için kullandığı “Sosyalleşmeyi ve mevcut kültürü reddedebilirler ya da toplumsal değişimin getirdiği sorunlardan kurtulmak için geleneklere, dinî inançlara ve otoriteye aşırı bağımlılık gösterirler” (Yalçın, Aytaş, 41-42) ifadesini Ali de görmek mümkündür. Farklı bir ortama girip farklı insanlarla tanışan Ali, bu özelliğini koruyarak devam ettirir. “Ufacık ağzıyla yemeğini edepli edepli yedi. Sonra, “Yayabbi şüküy!” dedi. Mendilini derledi, topladı. Ekmek ufaklarını dökmemeye dikkat ederek, mendilini götürdü, mutfak kapısının arkasındaki çöp tenekesine fırlattı” (ÇA, 97). Kendisi için olumlu bir durum olsa dahi aslında eserin sesleneceği çocuk kitlesi açısından olumsuzluktur. Çünkü hapishaneyi özendirilmektedir⁸⁸. Dolayısıyla bu durum çocukların zihin dünyalarını kötü etkileyebilir. “Çocuğun ruh dünyasında olumsuz etki ve izler bırakacak, onun ruh dünyasını sarsacak konuların değişik yaş gruplarına göre düzenlenmesi gerekmektedir” (Yalçın, Aytaş, 36).

Tablo 22. Çocuk Ali Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Birey ve Toplum	-	104

⁸⁸ “Ali, hapishane gibi suça bulaşmış insanların yaşadığı bir ortamda değişime uğramaz, bozulmaz. Bu bakımdan yolu hapse düşen çocuklar için örnek olur” (Bakır, 195).

Değerlendirme:

Seçilen konu kadar onun ifade ediliş biçimi de yazarın dikkate değer bir başka noktasıdır. Yazarın, kullandığı kelime sayısı da düşünüldüğünde çocukların okuma anlama kapasitelerine özen gösterdiği söylenebilir. Kullanılan kelimelerin sayısı da bunu desteklemektedir.

“a. Okuyacakları eserlerde cümleler 7-10 kelimeden oluşmalıdır.

b. Metinler, anlamını bildikleri 700 kelimeyi aşmamalıdır.

c. Yalın, sade bir dil kullanılmalı; mecazlar ve benzetmelerle birlikte bütün zaman kipleri kullanılabilir” (Yalçın, Aytaş, 42). Cümle ve cümle sayıları, kabul görürken sade dil özelliği Kemal’de kendini gizlemektedir. Kasıtlı yapılmamış olsa dahi bir grubun ağız yapısına yer verilmesi bazı noktalarda anlaşılabilirliği kısıtlayabilmektedir. Denilebilir ki eksik yanları olsa bile gündelik olayları sıradan insanları ve her şeyin gözlemcisi olan çocukları anlatması çocuk edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir.

4.4. ASLAN TOMSON – KÖPEK YAVRUSU

- a. Kitabın Künyesi: Kemal, O. (2018). Aslan Tomson- Köpek Yavrusu, İstanbul: Everest Yayınları.
- b. Sayfa Sayısı: 74
- c. Kitabın Boyutu: 14x18,5
- ç. Kapak ve Cilt: Amerikan Bristol kapak hazırlanmıştır. Kapak tasarımı Emir Tali'ye aittir. Ön kapakta 'Küçükler ve Büyükler' hikâyesinin kahramanı resmedilmiştir. Yazarın adı ön kapağın üst kısmında yer alıp hemen altında kitabın ismi yer almaktadır. Aynı kapağın sağ alt tarafında yayınevinin amblemi kullanılmıştır. Arka kapakta diğer üç kitapta da olduğu gibi yazarın bu eserinin neden önemli olduğu anlatılmıştır.
- d. Kitabın İçerdiği Hikâyeler:
 - Aslan Tomson
 - Küçükler ve Büyükler
 - Üç Arkadaş
 - Harika Çocuk
 - Can Sıkıntısı
 - Köpek Yavrusu
 - Hamam Anası

4.4.1. Aslan Tomson

4.4.1.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümü vardır.

Konu: Babasının işsiz kalması ile hasta annesine bakmak için işportacılık yapmaya başlayan Nuri'nin hikâyesidir. Okulunu bırakan Nuri, mahallede arkadaşlarıyla görüşmeye devam eder. Kaybettiği derslerin telafisi olacakmış gibi arkadaşlarıyla sürekli konuşur. Onların aileleri Nuri'nin ailesine oranla varlıklıdır. Bunun acısını çeken Nuri, bir arkadaşının gittiği sinema filmini mahallede oynamaya başlar. Öykü de burada hareketlenmeye başlar. Demir Maskeli'nin İntikamını oynarlar ve eser adını buradaki Tom Miks'in yardımcısı Aslan Tomson'dan alır.

Ana Fikir: Şartlar ne olursa olsun çocukların hayal dünyaları engellenemez.

Kişiler: Nuri, Kayhan, Şinasi, Erol, zengin kızı Nazan, sevilmeyen zengin aile kızı Ayla, Cumhuriyet (Sarı Cumhuriyet), ismi verilmeyen yaşlı adam, Nuri'nin işportasından çengelli iğne almak isteyen müşteri

Çevre-Zaman: Nuri evlerinin yakınındaki tütüncünün yanına işportasını açar. Kesin bir zaman dilimi verilmese de çocukların bir arada oyun oynadığı düşünüldüğünde okul saatleri dışında veya haftasonları kuvvetle mümkün ihtimallerdir.

Değer: Adalet, eşitlik

Dil- Anlatım: Hikâye sekiz sayfadan oluşmuştur. Ağız özelliği olmayan bir hikâyedir. Kısa anlatımlar, diyaloglu anlatım burada da vardır. Az denilebilecek oranda kalıplaşmış söz grupları kullanılmıştır.

“Patron Miks'e kafa tutup çeteden ayrılan boynu mendilli haydutlarda şafak atar” (AT, 11)

“ Sınıfta yan yana oturdukları, sarı saçlı, mavi gözlü Nazan, ‘Doktorun kızıyım’ diye çalım atmaz, çikolatalarını onunla paylaşırdı. Oysa Ayla? Müteahhidin kızı. Kadillakları var diye yanından geçilmezdi” (AT, 8)

Yazar anlatımı ikilemelerle renklendirmiştir.

“Geldikleri gibi, yeni paltoları pırıl pırıl ayakkabıları, çantalarıyla cıvıl cıvıl uzaklaştılar” (AT, 9)

“Ayla’yı hiç sevmezdi. Ama Nazan’ı? Canı gibi. Mavi gözleriyle tatlı tatlı gülerek gelirdi” (AT, 8)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Aslan Tomson, aile içindeki sıkıntıların ve zorlukların anlatıldığı hikâyedir. Abla, anne ve babanın zor dönemlerden geçmesi eserin kahramanı Nuri’yi çalışmak zorunda bırakmıştır.

Kayhan: “Ne diye okulu bıraktın sanki? demişti.

İsteyerek mi bırakmıştı? Ablası kocaya kaçmış, annesi ameliyat olmuş, babası tahsildarlıktan açığa çıkarılmıştı” (AT, 7-8).

Orhan Kemal, hikâyelerinde ekonominin açtığı sorunları anlatır; yoksulluğun boyutlarını ve sonuçlarını ortaya koyar. Çocuk kahramanlarını da belki de bu yüzden birbirine benzer şekilde betimler. Öyle ki o betimleme ile kahramanlarının sosyo ekonomik yapısını sezdirir. “Ayağında babasının kocaman postalları, başında kulaklarına kasketi, boynuna ipe asılı işportasıyla evden çıktı” (AT, 7). Hikâyelerindeki çocuk sohbetlerinde hikâye kahramanlarının iktisadi yaşamından kesitler sunulur.

“Gürültücü bir öğrenci kalabalığı, işportasının önünde durdu.

“Ne haber işportacı? “

“Milyoner mi olacağını sanıyorsun işportacılıkla?” (AT, 8-9).

Horlanan işportacı Nuri, kendisini kim küçük görse hemen ailesini suçlar. Yaşamak zorunda kaldığı her şeyden kaçıp kurtulmak ister. Çünkü o da arkadaşları gibi giyinmek, gezmek ister. Fakat bunları yaşayamadığı için sadece hayallerini kurar. Arkadaşı Cumhuriyet’in izlediği filmi anlatırken o filmin bir kahramanı gibi davranmasında bunu görmek mümkündür.⁸⁹ Yoksulluğun yarattığı durumlar ne olursa olsun nihayetinde çocuktur ve özündeki çocukluğa döner⁹⁰.

⁸⁹ “Can kulağıyla dinliyor, elâ gözleri yeşil yeşil parlıyordu. Dünya silinmişti. Artık Demir Maskeli haydut Tom Miks’in yanı başındadır, omuz omuza. Daha doğrusu patron Miks’in fedakâr yardımcısı Aslan Tomson kendisidir” (AT, 11).

Tablo 23. Aslan Tomson Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	-	71

Değerlendirme:

Orhan Kemal'in hikâyelerinde sade dil kullanması çocuk edebiyatı açısından olumlu bir durumdur. Ayrıca hikâyelerinin Zengin'in "Ne çocuğu bıktıracak kadar uzun, ne de hayal kırıklığına uğratacak kadar kısa olmalıdır" (Zengin, 2007: 125) ifadelerine de uyum sağladığı söylenebilir. Konu seçiminde de olumlu bir taraf vardır. Çünkü ele aldığı konular tamamen hayal ürünü değildir. Okuyucunun zihninde somut karşılığı olacak durumları anlatır. Böylece hikâyede kendisinden, çevresinden izler bulur. Fakat okuyucu böyle bir durumda nasihatlere boğulmaz. Kemal'in sanat anlayışında olanı göstermek vardır. İnsanlara ders vermek, günün sonunda öğüt almak yoktur. Arkadaşlarıyla kurduğu küçük dünyasında hayatın gerçeklerinden ara sıra kaçmayı başarabilmesi hikâye kahramanını cesur, hayal kurabilen biri yapar. Bu da çocuk edebiyatı eserinin çocuktaki umut ışığını söndürmemiş olur. Dolayısıyla bu yönü ile de Şimşek'in "Anlatıda okuyucuya bir ders, tecrübe edinirken, bir öğretiyi aktarırken, kitapta işlenen konu ve karakterler ihmal edilmemelidir" (Şimşek, 2016: 101) görüşünü desteklemektedir.

⁹⁰ "Hayal gücünü geliştirici konular da gerçekler de aynı özenle ele alınmalıdır" (Ahmet Yaşar Zengin - Nesrin Zengin, Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı, Truva Yayınları, İstanbul, 2007, s.124).

4.4.2. Küçükler ve Büyükler

4.4.2.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Konu: Gözleri görmeyen dilenci bir kadınla oğlunun sınıf ayrımına uğradığı hikâyedir. Annesi dilenirken küçük çocuk da apartman önünde kapaklarla oynar. Çocuk bir gün yine böyle oynarken kendi yaşlarında kırmızı bisikleti olan başka bir çocukla tanışır. Aralarında birbirlerinin eksikliklerini tamamlayacak arkadaşlık kurulur. Ama sınıf ayrımı bu arkadaşlığın ilerlemeden bitmesine sebep olur.

Ana Fikir: Paraya dayalı güç, çocuklar arasında farklılık yaratacak unsur olmamalıdır.

Kişiler: Dilenci bir anne ve çocuğu, konakta oturan çocuk, konağın hizmetçisi küçük kız (Hizmetçi de on üç yaşlarında bir çocuk)

Çevre-Zaman: Olay, bir konağın kapısının önünde gündüz saatlerinde geçmektedir.

Değer: Sağlık, rahat yaşam

Dil- Anlatım: Sekiz sayfadan oluşan hikâyede yazarın en belirgin özelliklerinden ‘günlük konuşma dili’ çocuksu olmamakla birlikte yine varlığını göstermektedir. Ayrıca bu anlatımda farklı çevrelere ait olan kahramanların yaşam biçimlerini anlamak mümkündür.

“Konağın çocuğu bisikletinden inip sokuldu.

Her zaman bir atışta mı çıkarırdın?

Bir atışta çıkarırdım ya... Ben bu kapakları hep kazandım! Bu Kulüpler var ya, beşlik, bunlar Yenice, onluk, bunlar Boğaziçi, yirmilik...

Ver bakim hele!” (KB, 17) “Kapaklarını verir misin azıcık oynayayım?

Veririm amma... Sen de beni ona bindirirsen!” (KB, 18)

Kalıplaşmış ifadeler hikâyenin anne karakterinin konuşmalarında daha fazla yer almıştır. Çocukların ruh hallerini anlatan sözler ise yazar ağzından aktarılmıştır.

“Konağın çocuğu yere büyük bir daire çizerken, berikisi de bisikletin yanına gitti. İçi titriyordu” (KB, 18)

“Beni iteledi! dedi. Annesi omuz silti.

Sus, haydi sus, telin dökülmedi ya!” (KB, 22)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Yazar, bu hikâyede sınıf farklılığının çocuklardaki yansımasını anlatır. Hikâye, hayat mücadelesi veren anne ve çocuk ekseninde gelişir. Kemal burada, köşe başlarını kendisine mesken edinmiş bir kadının çocuğu ile geçirdiği zor günleri ele alır.

Kemal, bir konağın köşesinde sigara kutuları ile kendi kendine oyun kuran çocuğun hayal dünyasını anlatır. “Yere büyük bir daire çizmişti. Kapakları dairenin içine üst üste yığmış, on beş adım öteden fırlattığı kiremit parçasıyla kapakları çıkarmaya çalışıyor, heyecanlanıyor, kızıyor, arada kendi kendine gülüyordu” (KB, 15). Konakta kurallarla büyümüş bir çocuğun elindeki tüm imkânlarla rağmen mutlu olmamasını vurgular. Özgürlük alanının kısıtlı olması da bunun en büyük sebebi şeklinde gösterilir.

“Oysa konağın çocuğu... O, bu bisiklet, bu ayakkabılar, bu konaktan bıkmıştı.”

“Üstünü başını kirletme, çirkin söz söyleme, çamurlara basma...” (KB, 16).

Hikâyenin çocuk kahramanı için bir kiremit parçası, üç beş kapak sonsuz mutluluk kaynağıdır. Oysaki; yemek pişmeyen evde yaşayan, sokaklarda hayat geçirmek zorunda kalan altı yaşındaki çocuk başkaları için bir dostluk kapısı aralar. Fakat görünürde herkes içinde bulunduğu durumdan şikâyetçidir.

Zengin çocuk belirlenmiş bazı kalıplara göre yaşamaktan, fakir çocuk ise açaksa söylemese bile ortalama düzeyde yaşayamamaktan şikâyetçidir. Oyunlar, oyuncaklar, yiyecekler, giyecekler bunun göstergesi olmuştur.

“Yoksul çocuk kiremit parçasıyla kapakları hemen verdi” (KB, 18).

“Konağın kapısı hızla açıldı. Saçları makineyle tıraşlı, on üç yaşlarında haşin bir besleme kız fırladı. Konağın çocuğuna koştu, şaşkın şaşkın bakan çocuğun elindekileri çekti, aldı, fırlattı” (KB, 20). Maddi açıdan farklılık gösteren bu çocukların en belirgin özelliği birbirlerini tamamlamalarıdır. Büyüklerin yönlendirmesinden ziyade kendi

kararlarını vermeye çalışırlar. Belki de böyle yapmaları, yazarın okura vermek istediği olumlu anlamdaki mesajları desteklemektedir⁹¹.

Tablo 24. Küçükler-Büyükler Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “At, at bakım onları! Aynur, gözlerin kör olmasın emi?” (s. 20)	61

Değerlendirme:

Nas’ın çocuk eserlerinin içeriği hakkında “Bireyciliği özendirmemeli; yardımlaşma, dayanışma anlayışını kazandırmalıdır” (Nas, 2014: 76) anlayışı Kemal’in bu hikâyesinde kendisini göstermektedir.

“Kapaklarını verir misin azıcık oynayım?”

“Veririm amma... Sen de beni ona bindirirsen!”

“Neye? Bisiklete mi?”

“Evet, ona işte...” (KB, 18).

Hikâye, gazoz kapakları ile bisiklet etrafında gelişir. Bu küçük eşyalar kurgunun kaynağını oluşturur. Büyüklerin ‘büyük’ olaylarını değil detay olabilecek yaşantıları anlatılır. Oğuzkan’ın “Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması” (Oğuzkan,2013: 109) çocuk hikâyelerinde olması gereken ilkelerden biridir ve

⁹¹ “Yaşama sevinci, iyimserlik aşılamalıdır. Çocuklar karamsarlıktan, kötümserlikten uzak tutulmalıdır” (Recep Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2014, s.69).

Kemal'in de çalışmadaki öykülerinin en belirgin özelliğidir. Yazar hikâyeyi; yardımlaşmayı, insan sevgisini göstermeye çalışan çocuklardan alıp toplumun kısılcında boğulmuş çocuklara götürür. Mutlu son mümkün iken günün sonunda kalıp yargılara dönülür. Çocuk, kendi doğrusunu içselleştirme yetkisinden alıkonulur. “Çocuk, kendine, topluma yabancılaşmamalı; birey olma-ait olma dengesini kurabilmelidir” (Nas, 2014: 74).

4.4.3. Üç Arkadaş

4.4.3.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümü vardır.

Konu: İşçi çocukları olan üç arkadaş oturdukları semtten çıkıp içlerinden birinin annesinin temizlikçi olarak çalıştığı zengin eve gitmek isterler. Her şeyi planladıklarını düşünürler. Fakat tam vapura binecekleri sırada biletlerinin olmadığı fark edilir ve üç arkadaş vapurdan indirilir. Çocukların mutsuz yaşadıkları semtlerinden kısa süreli de olsa uzaklaşma hayalleri suya düşer.

Ana Fikir: Yoksulluk kimi zaman hayallerin önündeki en büyük engeldir.

Kişiler: Yedi yaşındaki Kocakafa Sait, altı yaşındaki Makara Hasan, beş yaşındaki Hidayet

Çevre-Zaman: Üç arkadaş aileleriyle Söğütözü'nde oturmaktadır. Olayın hız kazandığı bölümlerde mekân olarak Kadıköy seçilmiştir. Zaman belirtilmemiştir fakat görsellerden yola çıkıldığında öğle saatleri olduğu söylenebilir.

Değer: Özgürlük

Dil-Anlatım: Hikâye toplam on sayfadır. Diyalog kullanımı bu öyküde kahramanların çok yakın arkadaş olmasından dolayı daha fazladır. Kalıplaşmış sözlere çok az yer verilmiştir.

“Hasan ağlayacak kadar hırslıydı:

Allah seni bildiği gibi yapsın, anneni de! dedi. Beriki ‘Ben senden kuvvetliyim ama’ dedi” (ÜA, 31)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Küçük insanların sıradan hayatlarını anlatan Orhan Kemal, burada da işçi ailelerin çocuklarını anlatır. Onlar ekonomik sıkıntıların yanı sıra aile bireylerinin eksikliğini de yaşarlar.

Hikâyenin üç çocuk kahramanın anneleri işçidir ve üçünün de babalarından bahsedilmez. Bu durumu yazar, acıklı bir hâlin dışında hafif keyif yaratacak biçimde anlatır. “Yalnız ara sıra duyarlardı ki, bir zamanlar onların da babaları varmış. Pek ahım şahım babalar değillermiş, ama ne de olsa baba... Evin içinde aylak aylak dolaşır, para buldukça kafayı çeker, türkü söylermiş” (ÜA, 23). Üç çocuk için babaları ve anneleri varmış ya da yokmuş çok önemli değildir. Kendilerine ne gibi yarar sağladıkları, yaşadıkları hayattan kurtulmak için neler yapabildikleri onlar için asıl önemli şeylerdir. Kurtulmak isterler çünkü küçük çevrenin yoksul çocukları olmayı sevmemektedirler. Rahat yaşamak, karınlarını etle doyurmak küçük yaştaki en büyük istekleridir. Sınıf ayrımının içine doğup onun dayattıkları ile büyümüşlerdir. Hangi semtin insanı olduklarını bilirler ama kendilerinden daha iyi yerlerde oturanları da merak ederler. Burada da devreye, zenginlerin evlerine temizliğe giden anneleri girer. Annelerinden zengin insanları ve onların hayatlarını öğrenirler. Hikâyenin Kocakafa Sait’i, Hasan’ı ve Hidayet’i bu özellikleriyle ele alınır. Böylece okura daha somut anlatım sunulmuş olur. “Kişileri, yapmacık, bir konuyu, bir olayı, bir düşünceyi yansıtmak amacıyla yaratılmış yaratıklar değiller. Hepsi de capcanlı, çevremizde yaşayan, sevinen, gülen, acı çeken, bütün güçlülere kendi çabalarıyla göğüs germeye çalışan insanlardır” (Bezirci, 2006: 83).

Ortak paydaları hayatları olan üç çocuk, yaşadıkları her anı maceraya çevirmeye çalışırlar. Kararlar alıp uygulamak isterler. Öyle ki arkadaşlarından birinin annesinin temizliğe gittiği eve gidip kendilerini acındırarak para almak bu kararlardan birisidir. Bu planları için yola koyulurlar. Vapura binip amaçlarına ulaşmak isterler fakat vapura binecek paraları yoktur. Gizlice binmeye çalışırken yakalanırlar. Alınan kararların aslında toplum yapısında büyük etki yaratmadığını gösterirler. Bir bakıma yazar,

yoksulluğun kader olduğunu fakat her şeye rağmen umutlu olmanın gerekliliğini anlatmış olur.

“Vapur geliyordu, iskeleye koştular. Vapur yolcu bıraktı, yolcu aldı. Üç kafadar da yolcularla birlikte vapura girdilerse de, hemencecik keşfedilerek iskeleye geri çıkarıldılar” (ÜA, 30). Çocuklar amaçlarına ulaşamamış olsalar da bir karar verip sonucu ne olursa olsun onu yaşamayı göze almışlardır. Recep Nas da bu konuda “Çocuk kitaplarında öğüt verilmemeli, öğretici durum takınılmamalıdır” (Nas, 2014: 91) ile birey olmanın deneme yanılma yoluyla gerçekleştiğine vurgu yapar.

Tablo 25. Üç Arkadaş Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	-	61

Değerlendirme:

Hikâyede çocuklar, toplumdan öğrendikleri bazı normları da dile getirirler. Hangi durumda nasıl konuşmaları ve davranmaları gerektiğini kendilerince⁹² gösterirler.

“Onların beyaz beyaz tabakları var. Yemeklerini masada, çatal, bıçakla, kaşıkla yiyorlar. Siz de çatalla yiyeceksiniz. Elle yemek ayıp” (ÜA, 27).

“Tütünde çalışıyor benim annem. Cibali’de.”

“Biliyoruz tamam yahu! Ama acırlar, para verirler oğlum!” (ÜA, 28).

⁹² “Kuşkusuz toplumsal gerçekler, çocuğun kendi gerçeği; bunların çocuk üzerindeki etkileri, yine onun diliyle, bakış açısıyla işlenecektir” (Nas,: 93).

Yazar, çocuklar aracılığıyla birtakım gerçeklikleri ortaya koyarken onlara acıma duygusu doğurmaz⁹³. Bu tarzı ile Orhan Kemal, çocuk okurlarını somut yaşantılarla⁹⁴ tanıştırır.

4.4.4. Harika Çocuk

4.4.4.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: İlkokul dörde kadar okuduktan sonra okulu bırakmak zorunda kalmış atölye çırağının hikâyesidir. Zor şartlarda çalışan çocuğun bakmak zorunda olduğu iki kardeşi vardır. Annesi ölen kahramanın babası da kendisi ve kardeşlerini bırakıp başka bir kadınla gitmiştir. Atölyeye gelen biri çocuğa yardım etmek ister. Onu okutmak ister fakat çocuk kardeşlerine bakacak kimse olmadığı için bu teklifi kabul etmez.

Ana Fikir: Mecburiyetler insan yaşamını çıkmazlara sokabilir.

Kişiler: Matbaa atölyesinin çırağı çocuk, matbaaya gelen müşteri, Ateş Ali diye bilinen çocuğun matbaacı ağabeyi

Çevre-Zaman: Olay tamir atölyelerinin yan yana olduğu binadaki matbaada geçer. Bu öyküde de zaman çok belli değildir. Çocuğa iyilik etmek isteyen kişinin atölyeye geldiği düşünüldüğünde mesai saatlerinin öykünün zaman dilimi olduğu söylenebilir.

Değer: Yaşam hakkı, adalet

Dil- Anlatım: On sayfadan oluşan hikâye soru cevap şeklinde kurulmuştur. Atölyeye gelen yetişkin kişi, çocuğa merakla sorular sorar. Çocuğun başından geçenler

⁹³ “Orhan Kemal’de küçük insan, olduğu gibi yer alır. Yazarın görmeye çalıştığı biçimde değil. Bu nedenledir ki Orhan Kemal’de küçük insan bir sığınak değildir. İçerisinde bulunduğu güç yaşam koşullarından soyutlanarak ele alınıp, soyut bir sevgiyle yüceltilmez” (Bezirci, 85).

⁹⁴ “Sorun odaklı çocuk kitapları yazılmalıdır. Ama çocuk figüran olmamalı, önde, merkezde olmalı. Çocuk gerçekliği, edebiyat gerçekliği unutulmadan, göz ardı edilmeden yapılmalıdır bu da. Toplumsal içerik, yetkici (otoriter), öğretici bir tutum takınarak işlenmemeli, estetik değerler bütünlüğü içinde yoğrulmalıdır” (Nas, 95).

sorular aracılığıyla okura anlatılır. Gerçek hayatı ve onun kişilerini anlatan yazar burada da çocuğu ‘çocuk olmanın ötesinde yetişkin biri olarak’ ele alır. Kahramanın kullandığı kelimeler onun zor hayatını yansıtır.

“Kardeşlerim... Babama güvenilmez ki. Düşer gene bir kadının peşine...

İçimde bir damar sızladı.

...Benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim” (HÇ, 39)

“O da bunun farkındaydı. Çıkardı, avucunda şıkırdatarak, ‘Ne yapalım,’ dedi. ‘İş, iş, iş... Bunalıyor insan” (HÇ, 37)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Annesi ölmüş, babası başka bir kadınla gitmiş, iki kardeşi ile yalnız kalmış on yaşındaki bir çocuğun hikâyesidir. Çocuk okulunu bu sebeplerden yarıda bırakmış, torna atölyesinde çalışmaya başlamıştır. Okulu bırakma durumu da tıpkı aile yaşantısı gibi yazarın hemen her hikâyesinde işlenen bir konudur. Okullarına gidemeseler bile çocukların akıllarında her zaman ‘okuma’ düşüncesi vardır. Hayatlarını daha iyi yapma istekleri vardır. Bu hikâyenin kahramanı da bir gün dünyayı gezecek gemi kaptanı olmak için okumak ister. Bunu hayal eder. Fakat içinde bulunduğu şartlar onu bu hayalinden alıkoyar. Bir gün çalıştığı atölyeye daha sonrasında kendisine yardım etmek isteyecek bir adam gelir. Sohbe başladıklarında küçük Ayhan’ın düşünceleri açıkça ortaya konulur. Ailesine ne olduğunu, nasıl yaşadıklarını, neler yapıp yapamadıklarını Ayhan’ın konuşmalarından anlamak mümkündür.

“Misketi mi çok seviyorsun, sinemayı mı, yoksa maçı mı?”

“En çok maçı ama hava alıyoruz...”

“Niye?”

“Numaralı tribün bize göre değil. Tekliği toka ettik mi, Teksas’a bırakıyorlar. Teksas’ta da boyumuz yetişmiyor. Stadyumu yaparken çocukları düşünmemişler!” (HÇ, 37).

Çocuğun konuşmalarından sadece okula gitmek istediği değil aynı zamanda bunun mümkün olmadığı da anlaşılır. Çünkü kardeşlerini emanet edeceği kimsesi yoktur. Babasına güvenmemektedir. Günün birinde yine bir kadın peşinden gidebileceğini ve bu durumda yine kimsesiz kalacaklarını düşünmemektedir.

“Mesela bir imkân çıksa karşına. Tekrardan okula girip sonunda da kaptan olmak ister miydin?”

“İlkin gözleri sevinçle parladı. Sonra sönükleşerek bir noktaya takıldı kaldı.”

“Ha? İster miydin?”

“İsterdim ama...”

“Ama?”

“Kardeşlerim... Babama güvenilmez ki. Düşer gene bir kadının peşine...”

“İçimde bir damar sızladı.”

“...Benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim.” (HÇ, 39).

Tablo 26. Harika Çocuk Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Birey ve Toplum	* “Değilse tüymek olmaz.” (s. 38)	76

Değerlendirme:

Yazar, Ayhan'ın karakterinde mücadele ruhunu ve aynı zamanda pasif bir kabullenışı anlatmıştır⁹⁵. Kardeşlerini ortada bırakmaması onu güçlü kılarken kendi hayatı için bir şey yapmaması onun zayıf yanını göstermektedir. Orhan Kemal'in hikâyelerinde temel noktalarından olan diyalog kurma, kendisini burada da gösterir. Kahramanın konuşmaları 'diyalog'un önemini göstermektedir.

Şimşek'in hikâyede karakteri tanıtmaya yolları:

1. Karakteri anlatıdaki diğer kişilerle iletişim kurularak diyaloglarla tanıtmaya,
 2. Karakteri, hikâyede doğrudan betimleme,
 3. Karakterin düşüncelerini monologlarla betimleme,
 4. Karakteri bir olayın içinde göstererek ortaya koyma (Şimşek, 2016: 98-99)
- maddelerine ne kadar uygun olduğunu görmek mümkündür. Diyalog kullanımı ile kahramanla okur arasında doğal bir bağ kurulabilir. Ayrıca hikâyelerin çocuk dünyasında yeni ufuklar açtığı göz önünde bulundurulursa Ayhan'ın yaşadıkları da okur için farkındalık⁹⁶ yaratabilir. Yazarın süsten uzak dil kullanması ise işi kolaylaştıran etken olmuştur. Detaylı betimlemelerden kaçınması olumlu iken 1. kişi anlatımı tercih etmemesi ise olumsuzluk yaratmıştır, denilebilir. “Çocuk kitaplarında genellikle, üçüncü kişi ağzıyla anlatım yapılması ilke olarak benimsenmiştir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşlarına gitmemektedir” (Yalçın, Aytaş, 2014: 48).

Ele alınan konunun kesin bir sonuca bağlanmamış olması ise yazarın sorun ettiğini çözen biri olmaktan öte sorunu/sorunları gösterip kararı karşı tarafa bırakmayı

⁹⁵ “Karakterlerin güvenilirliği, yazarın onların gerçek doğalarını, güçlü ve zayıf yanları hikâyede gösterebilme yeteneğine bağlıdır” (Şimşek, 103).

⁹⁶ “Hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır” (A. Ferhan Oğuzkan, Çocuk Edebiyatı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2013, s.99).

tercih eden anlayışta olduğunu göstermektedir. Belki de böylece çocuk, problem çözme becerisini geliştirip çözüm odaklı olabilmeyi öğrenecektir.

4.4.5. Can Sıkıntısı

4.4.5.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Bir kadının beş çocuğu ile vapurdaki kısa süreli yolculuğu anlatılır. Altıncı ama aslında en büyük çocuğu Ayhan'dan da bahseder. Ayhan, yazarın ön plana çıkardığı bir karakterdir. Hikâyenin çocuk kahramanı ailesini seven, saygılı bir çocuktur. Dokumacılıkla evini geçindiren Sami, karısını ve çocuklarını çok seven bir adamdır. Kadının vapurdaki yolcularla konuşmasında da eşine olan güveni, sevgisi bunu göstermektedir. Karı koca olarak tek istekleri mutluluklarının bozulmaması öncelikli olarak büyük oğulları Ayhan'ın iyi bir geleceğe sahip olmasıdır. Özellikle Sami, oğlunun kendisi gibi olmasından korkup onun okumasını istemektedir.

Ana Fikir: Aile bağlarının güçlü ve sağlıklı olması birçok şeyi daha yaşanır kılmaktadır.

Kişiler: Anne (Adı belirtilmemiştir.), baba (Sami), Ayhan (Evin büyük çocuğu), Ayhan'ın kardeşleri beş çocuk, vapurdaki yolcu kadınlar

Çevre - Zaman: Anne ve yanındaki beş çocuğu vapurdayken bu sırada Ayhan ve babası, Sami, balık yapıp onları beklemektedir.

Değer: Saygı

Dil- Anlatım: Hikâye on sekiz sayfadan oluşmaktadır. Karakterler arasındaki konuşmalar her öyküde olduğu gibi samimi ve içtendir. Araştırmadaki diğer eserlerden farklı olarak hikâyedeki cümleler biraz daha uzundur. Bir başka farklılık da çocuk kahraman, ailesinin sorumluluğunu üstlenip çalışmak zorunda kalmamıştır. Çocuk kahraman, yoksulluk çekmemiş mutlu bir aileye sahiptir. Baba ve çocuk arasındaki

diyalogların içeriği tartışılabilir fakat şekil açısından kibar bir dil kullanıldığını göstermektedir.

“Şişenin mantarını tirbuşonla açan Ayhan, ‘Bu da oldu,’ dedi.

Oldu oğlum.

Bir bardak var mısın, içelim mi?

Hayır, annensiz içmem” (CS, 50)

“Bir ara, ‘Ayhan!’ dedi.

Efendim?

Ocağa ateş koy!

Peki babacığım” (CS, 49)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Bu hikâye Orhan Kemal’in yoksulluğu ve kimsesizliği anlattığı hikâyelerinden farklı tarzdadır. Kalabalık ailenin fakir de olsa mutlu olabileceğini, aile bireylerinin birbirlerine sevgi-saygı gösterebileceğini anlatır. O, bu yönüyle diğer hikâyelerinden ayrılmıştır denilebilir. “Biri kucağında, dördü peşinde beş oğluyla içeri girdi. Birbirinden birer, ikişer yaş farklı beş oğlanın beşi de aynı modeldi ve hık demiş annelerinin burnundan düşmüşlerdi” (CS, 43-44). Hikâyede; bir kadının çocukları ile eve dönüşünü, evdeki ortamlarını, kocasıyla ilişkisini bulmak mümkündür. Yazar bu sefer aile ilişkisini ‘sevgi’ çerçevesinde ele alır. Öyle ki, anne ve babasından sevgi görerek büyüyen çocukların aileye bakışının nasıl olduğu, kadının⁹⁷ evdeki yeri ve öneminin etkisi okuyucuya aktarılmaktadır.

⁹⁷ “Kadınları ve çocukları savunmasız bırakan, onları kirli bir düzenin ortasına terk eden, yardımlaşma ve dayanışmadan uzak kalan bu toplumdur” (Bakır, 120).

Tablo 27. Can Sıkıntısı Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	-	131

Değerlendirme:

Bu hikâye, zorlu çalışma koşullarının olumsuz etkilerinden uzak kalabilmiş insanları anlatır. Bu, geleceğe dair köklü planlar yapmadan sadece mutlu olabilmeyi amaç edinmiş karı-koca ve çocuklarının öyküsüdür aslında. Hikâyenin farklı oluşu da buradan kaynaklanır. Çünkü Kemal’in eserlerinde düzen kurbanı olmuş insanlar vardır. İşçi bir babanın günü kurtararak yaşam mücadelesi konu edinmektedir. Onun için önemli olan ailesiyle sevgi dolu akşamlar geçirmektir. Yediği yemeğin, içtiği içeceğin çok da önemi yoktur. “Kocam da benim gibi. Az bulur az yeriz, çok bulur çok. Çok bulduğumuz yok ya, sözün gelişi... Ekmeğimizi tuza banıp yediğimiz çok olur. Lakin can sıkıntısı, keder, yüz eğrisi, tasa falan girmez kapımızdan içeri. Sokmayız ki girsin!” (CS, 47). Bu açıdan denilebilir ki yazar, baba kahramanı ile yozlaşmaya⁹⁸ giden toplum algısını değiştirmeye çalışmıştır. Hüznün, acının girdabına girmemişlerdir. Kendilerine, yaşamın onlara sunduğu imkânlar dâhilinde zaman ayırırlar. Kişisel dinlenmelere önem verirler. “Ayhan, veresiye alışveriş ettikleri mahalle bakkalına koştu. Haftada bir gün, cumartesi akşamları babasıyla annesi neşelenmek için içerlerdi” (CS, 49). Sevgi, saygı, iyi ilişkiler, kişisel saatler vb. durumlar olumlu yön oluşturur. Fakat altı yaşındaki Ayhan’ın babasıyla diyalogları soru işaretleri yaratır. Bu da çocuk eserlerinde bu tarz ifadelerin olup olmamasını tartışır kılar.

“Şişenin mantarını tirbuşonla açan Ayhan, ‘Bu da oldu,’ dedi.

⁹⁸ “Hikâyelerin genelinde yoksulluk, karanlık ve çirkin yüzüyle belirir; olayların seyrine yön verir. Toplumsal yapıda görülen çözümlere ve ahlaki çürümelere neden olan unsurların başında yine yoksulluk gelir” (Bakır, 112).

“Bir bardak var mısın, içelim mi?”

“Hayır, annemsiz içmem.” (CS, 50).

Bunlar düşünülürken bir taraftan da insana değer veren kurgunun olması göz önünde bulundurulması gereken önemli bir noktadır. Yaşı, cinsiyeti, maddi durumu ne olursa olsun her insan özeldir anlayışı hâkimdir. Bu da çocuk eserini albenili kılar. “Çocuklara yönelik eserlerde, kişilik ve kimlik geliştirilmesini sağlayıcı güzel örneklerle yer verilmesi yararlı olacaktır” (Yalçın, Aytaş, 2014: 51). Ders vermeyen problem çözümü yapmayan yazarın, anlayış farklılığına uğramadan yoluna devam ettiğini görmek mümkündür. Amaç sorunu-sorunları halletmek değil, farkındalık yaratmaktır⁹⁹. “İyi yazılmış çocuk kitaplarında çatışmalar, heyecan ögesiyle dengeli olarak gelişir, çözüme kavuşur. Fakat olaylar her yönüyle çözüme kavuşmaz, böylelikle yeni çatışmalara kapı aralar” (Şimşek, 2016:106). Ayrıca kullanılan dilin de çocuk eseri olma yolunda bu hikâyeyi güçlü kıldığı söylenebilir. Kahramanlarını sosyal yapılarına uygun biçimde konuşturan yazarın, bilinmeyen ya da anlaşılmayan kelimelere yer vermeyişi işi kolaylaştırmıştır. Kemal’in anlatmasına gerek kalmadan hikâye kişileri konuşmaya başlar ve olayı anlatır. “Anlatımda anlaşılır, gündelik konuşma dili kullanılmalıdır. Ayrıca yazar, dayatmacı bir anlatım biçimini kullanmamalıdır” (Şimşek, 2016: 109). Böylece yazar yoğun betimlemelerden kaçınır. Kahramanları doğrudan olaya başlar ve anlatır. “Çocuklar, anlatıda tasvir ve iç dünyayı anlamaya yönelik ifadeler yerine, hareket bildirenleri¹⁰⁰ tercih ederler. Bundan dolayı çocuk kitaplarında harekete dayalı anlatım biçimi tercih edilmelidir” (Şimşek, 2016: 109) görüşünün somut hali olarak ortaya konulur. Karakterlerin inandırıcılığı, somutluğu hikâyeyi hayal ürünü olmaktan çıkartır. Okurları düşünmeye sevk ederken onlara yaşanmışlıkları hatırlatır. Böylece okurların çevrelerindeki durumlara, olaylara farklı açılardan bakmaları sağlanmıştır.

⁹⁹ “Ben, hikâye, soman, tiyatro oyunlarımla bozuk düzenimizin nedenlerini insanlarımıza göstermek, onları uyarmak, gösterip uyarmakla da kalmayıp bu bozuk düzeni düzeltmeye çaba göstermelerini, bu çabayı el birliğiyle göstermemiz gerekliliğini yanıtlarım; yanıtlamaya çalışırım” (Aktaran: Bezirci, 53).

¹⁰⁰“*Olaylar hareketli olmalı, çevre iyi belirtilmelidir.

*Dil sade ve açık,; üslup sürükleyici olmalıdır.

*Diyaloglar doğal olmalı, gereksiz tekrarlar bulunmamalıdır. (Zengin, 176).

4.4.6. Köpek Yavrusu

4.4.6.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Caddenin birinde bir yük arabası köpek yavrusunun ayağını ezer. Mahallenin çocukları da köpek yavrusuna yardım etmek yerine ellerine bir sopa alıp onunla oynamaya başlarlar. Her vuruşta bir oyunun basamakları gibi daha fazlasını yapmaya çalışırlar. Bu sırada oradan geçmekten olan bir hamal çocuklara engel olmak ister fakat kendisini dinletemez. Köpek yavrusunun da bir canlı olduğunu söylemeye çalıştıkça çocuklar adamı da aşağılamaya başlarlar. Olayın sonlarına doğru çocuklardan birine vurmaya kalkışan hamal adam, kendisini karakolda bulur. Köpek yavrusu da çöp kovasına atılır.

Ana Fikir: Her canlı sevgiyi, saygıyı ve en önemlisi yaşamayı hak eder.

Kişiler: Tatar'a benzetilen bir çocuk, çok zayıf bir başka çocuk, kırpık bıyıklı bir adam, kargaya benzetilen çocuk, olay gerçekleşirken ses çıkarmadan izleyen insanlar, hamal Mehmet, yassı burunlu bir oğlan, ihtiyar çöpçü

Çevre - Zaman: Cadde ortasında muhtemelen gündüz saatlerinde olay geçmektedir.

Değer: Hayvan sevgisi

Dil- Anlatım: Hikâye toplamda sekiz sayfadır. Açıkça şiddeti ve insanlara değer vermemeyi konu edinen öyküde, kelime kullanımında asla yumuşak seçimler yapılmamıştır. Fakat bunu yaparken de yazar klasik anlayışından ödün vermemiş ve günlük konuşma dilini kullanmaya devam etmiştir.

“Çok zayıf oğlan başını salladı:

Evet.. Ver hele sopayı bana...

Tatar'a benzeyen oğlanın elinden sopayı aldı:

Ne yapacaksın?

Çok zayıf oğlan cevap vermedi.

Çektiği acıyı insanlara bir türlü anlatamayan köpek yavrusunun ezilmiş, kanlı etine sopayı dürttü” (KY, 62)

“Tatar’a benzeyen oğlan, ‘Vay canına’, dedi, bağırıyor artık!” (KY, 63)

“Sana ne? Oğlun muyum da karışyorsun?

Herkes kahkahalarla güldü. Oğlan şımardı:

Atarım atarım... Senin babanın köpeği değil ya!

Hamal Memet Bey, ‘Yazık oğlum, günah...’ diyecek oldu.

Fakat yassı burunlu oğlan yumruklarını beline dayamış ‘Hamal Memet Bey’e öyle bir azamete bakıyordu ki... Bir ara, ‘Sen bir hamal adamsın,’ dedi, git yükünü taşı... Senden akıl alacak değiliz ya!” (KY, 66)

“Bi daha dürt hele bakayım!” (KY, 62)

Hikâyenin Orhan Kemal’in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

Kötü insan yoktur, düzen kurbanı olmuş insan vardır; diyen Orhan Kemal’in bu hikâyesi de insan ve genel olarak canlı sevgisine yöneliktir. Yaşı kaç olursa olsun, kurulmuş bir çarka uymak zorunda kalan insanları anlatır. ‘Köpek Yavrusu’ da bu bağlamda oluşturulmuş bir öyküdür. Yazar, iki ayağı ezilmiş köpek yavrusunun insanların ellerinde neler çektiğini anlatır. Zorbaların, kötü niyetlilerin arasında kalmış iyileri de unutmaz. Onlara ön yargı ile değil iyilikle¹⁰¹ yaklaşır.

“Köpek yavrusunun ölümü yaklaşıyordu. Tatar’a benzeyen, yassı burunlu oğlanın ela gözleri, birden sarı sarı parladı... Karşı kaldırımın önünde sökülmiş bir parke taşı duruyordu. Koştı, taşı yerinden zorla kaldırarak köpek yavrusuna doğru geriliyordu ki, ‘Hamal Memet Bey’ neredense beliriverdi. Tatar’a benzeyen oğlanın niyetini anlayarak onu kolundan yakaladı:

“Hele dur, hele dur... Yazık...” (KY, 65).

¹⁰¹ “Onun için bütün ‘düşmüş’ kişilere büyük bir sevgi ve şefkatle bakar Orhan Kemal” (Bezirci, 74).

Tablo 28. Köpek Yavrusu Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Erdem	* “Ağlıyor haaa!” dedi. (s. 62)	46

Değerlendirme:

Orhan Kemal’in eserlerine bir sokakta, caddede, evde, iş yerinde geçen sıradan olaylar konu olur onun eserlerine. Merkeze alınacak konunun insan ya da hayvan olması çok da önemli değildir. Asıl dikkat edilen, anlatılacak olanın yaşanırılığdır. Durumların sevgi, hoşgörü bağlamında kime ne kazandırdığına bakar. Bu yüzdendir ki belki de anlatım uzun olmaz. Kısa ifadelerle konuya giriş yapılır. Tanıtım kısmı sayılan giriş bölümü dahi öz anlatıma sahip olur. “Şehrin ana caddesindeki kuyumcu dükkânlarından birisinin kaldırım önünde bir köpek yavrusu ön ayakları üzerine uzanmış, acı acı sızlanıyor, arada başını iki yanına çevirip, etrafını alan mahalle çocuklarına bakıyordu” (KY, 61). Kahramanları tasvir etmenin çocuk edebiyatı ürünlerinde önemli olduğu vurgulanır. Yazar da bu bağlamda başarı göstermektedir. Birkaç kelime grubuyla kahramanları okura tanıtır. Ayrıca anlatılanın gerçekte okur karşısına çıkabilecek olması bu tanıtmayı¹⁰² kolaylaştırır. “Bacağı kadar bir oğlanın karşısında, kulaklarına geçmiş soluk kurşuni şapkası, paçaları diz kapaklarına kadar çemirli kara donu, yalınayaklarıyla ‘Hamal Memet Bey’i’ bir soytarıya benzeten kanı tok tüccar kılıklılar, öteki çocukları da kışkırtmaya başladılar” (KY, 66). Yalçın ve Aytaş’ın çocuk kitaplarında konuların ele alınışında onların güvenlerini artırıcı, geleceğe ümitle bakmalarını sağlayıcı, insan ve tabiat sevgisi gibi değerleri pekiştirici

¹⁰² “Yazar hangi yolu kullanırsa kullansın önemli olan karakterleri anlatıda doğru betimlemek ve ona uygun eylemlerde bulunmalarını sağlamaktır. Bu, okuyucunun oluşturulan dünyada kendinden bir şeyler bulmasını sağlar” (Şimşek, 105).

inançlara yer verilmelidir” (Yalçın, Aytaş, 2014: 46) görüşü yazarda kendisini göstermiştir. Bir canlıya karşı acımasız tavırlar gösteren büyüklü küçüklü bir grup insanı eserlerinde anlatmıştır. “Köpeğin etrafında ilk halkayı çeviren çocuklar, onları çeviren büyükler, daha büyükler birden ürktüler. Sonra köpek yavrusunun iki ön ayağı arasına sakladığı başıyla tepeüstü, acayip devrilişini görünce korkacak bir şey olmadığını anlayarak, tekrar toplandılar ve neşeli çılgınlıkla yükseldi” (KY, 63).

Yazar, kötü davranışlarda bulunanları uyaran kişinin günün sonunda suçlu ilan edilmiş olmasına, bozuk düzenin sonucu olarak bakar. Ayrıca bu olurken şiddetin doğurduğu birtakım duygular da hikâyede yerini alır. Sinirli sözler, davranışlar da bu durumun bir başka göstergesidir. “Hamal Memet Bey’e öyle bir azametle bakıyordu ki... Bir ara, ‘Sen bir hamal adamsın,’ dedi, git yükünü taşı... Senden akıl alacak değiliz ya!” (KY, 65-66). Somutluğun¹⁰³ olması okuyucu için çekici olurken buna bağlı olumsuzlukların yaşanması da itici olabilir. Ayrıca düşünceleri istenen, hayal kurdurulmaya çalışılan çocukların şiddet içerikli materyallere maruz kalacak olması da olumsuzluktur. Çünkü çocuk ürününün amacı Şimşek’in “Çocukların hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını geliştirmelidir” (Şimşek, 2016: 101) dediği gibi olmalıdır.

4.4.7. Hamam Anası

4.4.7.1. İç ve Dış Özellikleri Açısından İncelenmesi

Tür: Olay Hikâyesi

Plan: Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmuştur.

Konu: Cami önünde dilenen bir Arap kadını anlatır. Bu kadından yola çıkarak bir masalın hatırlatması ve böylece Mısır ehramlarının yapılışını, dönem hükümdarlarının halka bakışları eserde anlatılmıştır.

Ana Fikir: Her dönemin ezilenleri yoksulluğu son noktasına kadar yaşayan işçi sınıfıdır.

¹⁰³ “Korku, acı, kötülük, kin gibi öğeler, ölçülü, abartılmadan işlenmelidir” (Nas, 71).

Kişiler: Arap kadını, Afrika güneşinde yanmış işçiler, hükümdar Tutankamon ve onun hikâyesindeki Ali, Bedir Savaşı'na katılanlar, Yezit, Muaviye, Fatih'in askerleri

Çevre- Zaman: Dilenci kadının hikâyesi, her mevsim cami önünde diye başlar. Mısır'dan Hz. Musa ve İsa zamanlarına, Hz. Muhammet'ten İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzanır.

Değer: Eşitlik

Dil- Anlatım: Öykünün çocuk kahramanı yoktur. Araştırmaya dâhil edilen yirmi dokuz hikâyede çocuğun olmadığı tek eserdir. 'Streptomycine' hikâyesinde de çocuk yoktur fakat genç yaşta bir erkek merkezinde anlatım vardır. Burada ise tek bir kadın üzerinden bir masal göndermesinde bulunulur. Beş sayfadan oluşan öyküde yazar üçüncü kişi anlatımını yoğun olarak kullanmıştır. Dolayısıyla diyaloglara rastlanılmaz. Tarihi olaylara değinildiği için halk söylemlerine yer verilmiştir.

“Yanına gidip kendimi tanıtsam, hele kocasını sorsam, başlar ağlamaya. ‘Ah o Tutankamon,’ der. Allah ona rahat yüzü göstermesin!” (HA, 71)

“Bedir gazvesinde Müslüman askerlere su taşımış, ‘Lı lı lı’ diye bağırarak onları cesaretlendirmiştir” (HA, 72)

Hikâyenin Orhan Kemal'in Sanat Anlayışına Göre Değerlendirilmesi:

İşçi, ezen, ezilen konusunun başka bir anlatım tarzı ile işlendiği hikâyedir. İnanılmış bir masaldan yola çıkılarak oluşturulmuş kurgudur. Yazarın alışılmış tarzındaki hikâyelerinden değildir. Kahramanı bir caminin önüne oturmuş kadındır. Fiziksel özelliği, oturma şekli ile Mısır'ın bir masal kahramanına benzetilir ve hikâye başlar. “O yoldan ne zaman geçsem onu orda, onarılmakta olan ihtiyar caminin rüzgâr tutmayan merdivenlerinde oturur görürdüm. Aklıma hemen ‘Hamam Anası’ gelirdi. Hayatımda tek bir hamam anası görmediğim halde, şişirilmiş benzeyen bu yusuvarlak Arap kadını bana hamam anasını hatırlatırdı” (HA, 69). Yazar bu hikâyenin kahramanı gibidir aslında. Kadını görmesi ve buna bağlı masal hatırlatması bunun göstergesidir. Anlatım biçiminin farklı oluşu heyecanı arttırmıştır. “Onu ne zaman görsem, yalnız hamam anasını hatırlamakla kalmam, Mısır ehamları ve bu ehamların yapılmasında çalıştırılan binler, belki de yüz binlerce emekçinin işgücüne insafsızca el koyan bilmem kaçınıcı

sülaleden hükümdarlar canlanır kafamda” (HA, 70). Sanatçının halka¹⁰⁴ yönelmesi gerektiğine değinen

Tablo 29. Hamam Anası Hikâyesinde Tema, Argo-Kaba-Beddua İçerikli İfadeleri ve Kurallı Cümle Sayısını Gösteren Tablo

TEMA	ARGO-KABA-BEDDUA İÇERİKLİ İFADELER	KURALLI CÜMLE SAYISI
Milli Kültür	* “Yıkıl karşımdan!” (s. 71)	38

Değerlendirme:

Orhan Kemal’in bu hikâyede başka tarzda olsa bile yine halkı anlatmış olması kendi sanat çizgisini desteklemiştir. Yazar bu hikâye ile zaman, mekân kavramını bir kenara bırakıp insanlığın ortak paydalarda buluştuğunu göstermiştir. Şimşek’in “Karakter, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı” (Şişek, 2016: 104) ifadesini de desteklemektedir.

Ayrıca Kemal okuru, olay içinde başka olaylara sürüklemiştir. Bir yandan ana kahramana bakılırken bir yandan esinlenen kahramana bakılmasını sağlar.

“Bu kadın, cami merdiveninde oturan Arap kadını, onun nikâhlısıdır işte. Beş bin, altı bin, yedi bin yıldan beri yaşıyor. Ben de yaşıyorum o zamandan beri ama birbirimizi görmeyeli çok oldu. Beni unutmuştu. Ben de onu unutmuştum. Şimdi, şurda, caminin rüzgâr tutmayan taş merdiveninde görünce tanıdım” (HA, 70-71). İç içe olayların varlığı söz konusu olsa da kısa anlatımın tercih edilmesi kurguyu canlı kılmıştır¹⁰⁵. Denilebilir ki yazarın metinlerarasılığa eserinde yer vermesi okurun hayal dünyasını, ufkunu zenginleştirmesine imkân sağlamıştır.

¹⁰⁴ “Toplumcu romancı, siyasal buyrukları süsleyip, püsleyeceğine, yaşamın içine dalsın. Sanat yoluyla gördüğünü yansıtın, gizleneni açığa vursun, gerçek nedenleri bulsun, toplumsal düzenin çarklarını, olayların karışıklığını, derin anlamlarını ve genel devinimini bulup gün ışığına çıkarsın” (Aktaran: Bezirci, 62).

¹⁰⁵ “Hikâyeyi tekdüzelikten çıkarıp ilgi çekici ve akıcı olmasını sağlamak için onda geçen karakterleri farklı anlatım teknikleriyle okuyucuya tanıtmak gerekir” (Şimşek, 105).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. SONUÇLAR

Çevirilerle başlayan çalışmalar, Orhan Kemal'in de yer aldığı 1940-1960 dönemine kadar birtakım süreçler geçirmiş ve o tarihlere gelindiğinde dönemin ruhunu yansıtan eserler kaleme alınmıştır. Orhan Kemal de öznesi insan olan hayat kesitlerini eserlerine taşımıştır. İnsanı ve onun yaşamını kendi üslubunda anlatması yazarı edebiyat dünyasında ayrı bir yere koysa da kahramanları çocuk olan eserlerinin, çocuk edebiyatına uygunluğu tartışma yaratmıştır. Yapılan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Everest Yayınları'nın hikâyeleri resimleme bakımından başarılı olduğu söylenmelidir. Çocuk edebiyatının ilkeleri göz önüne alındığında çizimlerin, çocukta hayal gücünü kullanmayı sağlayacak etkiler yaratmaktadır.

Orhan Kemal, toplumcu gerçekçi çizgide ilerlediği için hikâyelerinde çocuk dünyası ile ilgili doğrudan ya da dolaylı olaylara yer vermektedir. İşlediği konular ve kurguları arasında tutarlılık göstererek eserlerini oluşturmuştur. Sosyal temelli konulara yer veren yazar, çocuk okuyucuların ilgisini çekmektedir.

Diyalog kullanımının yoğunlukta olduğu hikâyelerde, kahramanlarının devingenliği gözden kaçmamaktadır. Yazarın hayattan parçaların yer aldığı öykülerinde kapalı anlatım kullanılmamıştır. Dolayısıyla iletile okuyucuya açıkça aktarılmıştır. Bu da herhangi bir durumu dikte çalışmasına büründürdüğü için eserleri olumsuz kılmaktadır.

Sosyo ekonomik konulardan oluşan öykülerde, çevre de buna uygun seçilmiştir. Özellikle zengin fakir ikileminde buna özen gösterilmiştir.

Dil anlatım açısından bakıldığında hikâyelerde açık, kurallı, basit cümlelerin varlığından söz edilebilir. Ağız özelliklerinin yoğun kullanıldığı eserler, konuşma dilini ilgi çekici hale getirmiştir.

5.2. TARTIŞMA

Çocukların bütüncül gelişimlerinde çocuk eserlerinin büyük payı vardır. Gerek aileleri ile gerek yakın çevreleri ile geçirdikleri dönemler çocukların kendilerini ifade etmelerinde önemli yer teşkil ederler. Onların okuyacağı eserlerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak yapıda olmaları gerekmektedir. Doğru mesajların verildiği okumaların yapılması son derece önemlidir.

Orhan Kemal, oluşturduğu eserlerle Türk edebiyatında belirli bir yer edinmiş yazarlardandır. Yazar, toplumcu gerçekçi anlayışa bağlı eserler vermiştir. Çocuk edebiyatı ile doğrudan bağlantısı olmamıştır. Sanat hayatı boyunca çocukları merkeze alan, onların dünyalarına yönelik yapıtlar oluşturmamıştır. Ancak seçtiği konular ve konuların kahramanları göz önüne alındığında çocuk edebiyatının bazı noktalarına yakınlık oluşturduğu söylenmelidir.

Yazarın çocuk eserlerinde, dikkat çeken özelliklerinden biri dil anlatımdaki sadeliği, akıcılığı yakalamasıdır. Konuşma dilinin akıcılığında ilerleyen öyküleri çalışmadaki dört kitabın neredeyse hepsinin ortak noktasıdır.

Gerçek yaşama tanıklık etmeleri, oradan beslenmeleri yazarın çocuk kahramanlarında somut durumlar yaratmada son derece önemli olmuştur.

Orhan Kemal'in öykülerinde kahramanlar var güçleriyle sorunlarla mücadele ederler, olayları sonuca bağlamaya çalışırlar ve en önemlisi de umutlu olmayı asla bırakmazlar.

Yazarın seçilmiş dört hikâye kitabı çocuk edebiyatı ilkelerine göre incelendiğinde dış ve iç yapıya dair tespitler elde edilmiştir.

Dış yapıda hikâyelerin resimlendirmeleri ilk başta olumlu iz bırakırken bunların sayılarına bakıldığında durum değişmektedir. Ortalama olarak her kitaptaki hikâyenin resim sayıları aynıdır fakat bir çocuk eseri açısından yeterli değildir. Elli Kuruş Çikolata kitabında kapak dahil hikâyelerin toplamında 24, İnci'nin Maceraları'nda 22, Farecik – Uyku kitabında 24 ve Aslan Tomson – Köpek Yavrusu'nda 22 resim bulunmaktadır.

İç yapı bakımından araştırmadaki 29 hikâye tür, plan, konu, ana fikir, kişiler, çevre-zaman, değer ve dil-anlatım özellikleri sırasıyla incelenmiştir. Hikâyelere plan açısından bakıldığında hepsinin giriş-gelişme-sonuç şeklinde oluşturulduğu görülür. Konu ve buna bağlı ana fikir tarafından inceleme yapıldığında genel olarak sosyo ekonomik durumların yarattığı sonuçlar ve bunların kahramanlardaki etkileri ele alınmıştır. Çevrenin de konuya uygunluğu göz önünde tutulursa hikâyelerin bu noktalarda çocuklar için gerçekçi alanlar yarattığı söylenmelidir. Fakat çocuklarda yaratılan bu olumlu durumun macera ile desteklenmemesi ise eksiklik yaratmıştır. İç yapıda dil anlatım kısmı hikâyelerin geneli için aynı sonuçlardan oluşmuştur. Akıcı, sade, diyaloglu anlatım tercih edilirken argo ifadelerle de ortalama her hikâyede yer verilmiştir. Eksiltili, devrik cümle kullanımı da argo kullanım kadar sık olmamıştır. Diyaloglu anlatım ile hareketli bir hava yaratılırken argo-kaba ifadelerin olması çocuk eserinde olumsuzluk yaratmıştır. Fakat işlenen konular gereği bu kullanım absürt kaçmamıştır. İç yapıda ele alınan değerler açısından da çocuk edebiyatı eserlerinde üzerinde sıklıkla durulan sevgi, saygı, empati durumu bu çalışmanın hikâyelerinde gerektiği kadar yer almıştır.

5.3. ÖNERİLER

Yayınevi için;

Kitaplarda okur yaş düzeylerine göre yeniden bir düzenlemeye gidilebilir. Hikâyeler aynı yaş kriterlerine göre düzenlenip kitapta toparlanabilir.

Araştırmacılar için;

Bu çalışmanın farkındalık yaratıp çocuk edebiyatı alanına katkı sunabilecek yapıtların daha fazla incelenmesi verilebilecek önerilerdendir.

KAYNAKLAR

Altınkaynak, H. (2002) “Orhan Kemal’in Hikâyeciliği”, İstanbul, Adam Yayınları.

Arseven, T. (2005) “Mesaj Açısından Çocuk Kitapları”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 104-105, 2.bs. Ankara, Hece Yayınları.

Aytaç, G. (2016) “Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler”, Ankara, Doğu-Batı Yayınları.

Bakır, S. (2018) “Orhan Kemal’in Hikâye Dünyası”, Ankara, Hece Yayınları.

Başboğa, Ö. (2018) “Toplumcu Gerçekçiliğin Kıyısında Bir Yazar: Orhan Kemal”, Hece Yayınları Türk Öykücülüğü özel Sayısı/46-47, Ankara, Hece Yayınları.

Bezirci, A. (2006) “Orhan Kemal”, İstanbul, Evrensel Basım Yayın.

Bilkan, A. F. (2018) “Çocuk Edebiyatı – Kavram Mahiyet”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı/104-105, Ankara, Hece Yayınları.

Bingöl, İ. (2014) “Orhan Kemal Edebiyatında İşçi-Oluş ve Ücretli Hayat”, İstanbul, Gram Yayınları.

Buyrukçu, M. (2015) “Arkadaş Anılarında Orhan Kemal”, İstanbul, Ve Yayınevi.

Tüfekçi, Can, D. (2012) “Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, Türler ve Teoriler (Doktora Tezi)”, İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Edebiyatları Ana Bilim Dalı.

Çağan, K. (2018) “Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı/104-105, Ankara, Hece Yayınları.

Çetin, N. (2018) “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadarki Türk Hikâyesine Kısa ve Genel Bir Bakış- Kişiler”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı/46-47, Ankara, Hece Yayınları.

Çılgın, A. S. (2007) “Çocuk Edebiyatı”, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.

Emre, A. (2014) “Orhan Kemal’in Düşünce ve Edebiyatta Öncüleri ve İzleyicileri”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, Hece Yayınları.

Fazlıoğlu, Z. (2007) “Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi)”, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı.

Gültekin, M. N. (2011) “Orhan Kemal’in Romanlarında Modernleşme, Birey ve Gündelik Hayat”, İstanbul, Everest Yayınları.

Gürkan, A. (2014) “Marksist Dünya Görüşü Ekseninde Orhan Kemal’in Anlatılarına Genel Bir Bakış-Orhan Kemal Anlatılarında Sınıf Bilinci ve Sınıf Mücadelesi”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, Hece Yayınları.

İpek, O. (2017) “Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimi Çerçevesinde Numan Kartal’ın Eserlerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)”, Bursa, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Kantarcı, A. (2006) “Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri (Yüksek Lisans Tezi)”, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı bilim Dalı.

Kantarcıoğlu, S. (2009) “Edebiyat Akımları Platon’dan Derrida’ya”, İstanbul, Paradigma Yayıncılık.

Karaca, A. (2014) “Mor Biletli Öykücü-Gevşek Örgü-Dağınık Dil”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, Hece Yayınları.

Karaca, Ş. (2013) “Türk Edebiyatında Çocuk Millî Kimlik İnşası (1900-1923)”, İstanbul, Kesit Yayınları.

Karagöz, B. (2017) “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarının Temel Özelliklerini Bilme Yeterlilikleri” Turkish Studies Dergisi, Sayı 12 (14), s.211-230.

- Karaosmanoğlu, M. (2018) “Çocuk Nedir Edebiyat Nereye Düşer”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı/104-105, Ankara, Hece Yayınları.
- Karataş, E. (2004) “Çocuk Edebiyatında ‘Karakter’ Kavramı”. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 33, Güz, 60-79.
- Kemal, O. (2018) “Aslan Tomson-Köpek Yavrusu”, İstanbul, Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2017) “Elli Kuruş Çikolata”, İstanbul, Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2018) “Farecik-Uyku”, İstanbul, Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2017) “İnci’nin Maceraları”, İstanbul, Everest Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2000) “Çocuk Edebiyatı”, İstanbul, Eylül Yayınevi.
- Kurdakul, Ş. (2005) “Çağdaş Türk Edebiyatı – 4 Cumhuriyet Dönemi – 2”, İstanbul, Evrensel Basım Yayın.
- Kurt, S. L. (2013) “Türkiye’de Çocuk Haklarının Bilinirliği Uluslar Arası Sözleşmeler Kapsamında Çocukların Çocuk Hakları bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)”, Ankara, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Ana Bilim Dalı.
- Kuş, D. (2014) “Orhan Kemal’in Öykülerinde Suç ve Çocuk”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Orhan Kemal Özel Sayısı/62, Ankara, Hece Yayınları.
- Mert, N. (2018) “Modern Öykünün Serüveni: 1940’dan Günümüze 1900’lü, 1910’lu Yıllardan Doğan İlk Kitaplarını 1940’tan Sonra Yayınlayan Yazarlar”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı/46-47, Ankara, Hece Yayınları.
- Narlı, M. (2014) “Orhan Kemal Portresi: Hayat İnsan ve Yazar”, Hece Aylık Edebiyat dergisi Orhan Kemal özel Sayısı/62, Ankara, Hece Yayınları.
- Nas, R. (2014) “Örneklerle Çocuk Edebiyatı”, Bursa, Ezgi Kitapevi.
- Oğuzkan, A. F. (2013) “Çocuk Edebiyatı”, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Öğütçü, I. (2014) “Orhan Kemal Sessizlerin Sesi”, İstanbul, Everest Yayınları.

- Öğütçü, I. (2012) “Zamana Karşı Orhan Kemal Röportajlar ve Eleştiriler”, İstanbul, Everest Yayınları.
- Sever, S. (2017) “Çocuk ve Edebiyat” 9.bs. Ankara, Tudem Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2016) “Çocuk Edebiyatı”, Ankara, Grafiker Yayınları.
- Uğurlu, N. (2002) “Orhan Kemal’in İkbal Kahvesi”, İstanbul, Örgün Yayınevi.
- Yalçın, A. (2015) “Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946-2000”, Ankara, Akçağ Yayıncılık.
- Yalçın, A., Aytaş, G. (2014) “Çocuk Edebiyatı”, Ankara, Akçağ Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2006) “Çocuk ve Suç”, İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008) “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” 6.bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013) “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” 9.bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2012) “Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarındaki Çocuk Gerçekçiliğine Eleştirel Bir Bakış (Doktora Tezi)” İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Zengin, A. Y., Zengin, N. (2007) “Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı”, İstanbul, Truva Yayınları.

EKLER

EK ARAŞTIRMADAKİ HİKÂYELERİN GÖRSELLERİ

Resim 1. Elli Kuruş Çikolata Kitabı Kapak resmi

Kapaktaki görselden hareketle hikâyenin çocuk kahramanın cinsiyeti kesin bilinmekle beraber yaşı, belki de ekonomik durumu tahmin edilebilir.

Resim 2-3-4. Elli Kuruş Hikâyesi Resimleri

Hikâyenin iç kısımdaki resimlerde kahramanın yalnızlığı, gazete sattığı net şekilde anlatılmıştır.

Resim 5-6-7. Streptomycine Hikâyesi Resimleri

Hasta yatağında olan erkek kahramanın bitkinliği ilk görsel olarak verilmiştir. Olayın akışına bağlı olarak verilen resimlerde sakin tavır içinde olunduğunda ihtiyaçların giderilmediği tahmin edilebilir. Kahramanın kendi ilaçlarını yazdırmak için gittiği sağlık kurumundan eli boş dönmesi bu tahmini doğuran sebeptir. Kahramanın annesinin ise aynı kurumdan ısrarcı tavırları neticesinde istediği sonuçla çıkması, resimde de büyük mutluluk olarak gösterilmiştir.

Resim 8-9-10. Kitap Satmaya Dair Hikâyesi Resimleri

İşsiz kalan bir babanın duyduğu üzüntü hikâyesinin ilk resminde kendisini göstermektedir. İkinci görselde kitapları elinde sokakta çaresiz yürüyen baba figürü, aslında kitaplarını satmaktan memnun olmadığını çağrıştırmaktadır. Arka plandaki sokağın da bir kış mevsimine göre resmedilmesi de yaşanan durumun önem derecesini göstermektedir, denilebilir. Hikâyede zamanın net şekilde söylenmemesine rağmen sokaktaki ağacın dallarında yaprak olmayışı, yerde su birikintilerinin varlığı kış mevsimini akıllara getirmektedir. Son görselde ise evde çocuğu karşısında bitkin, ümitsiz olan bir baba görülmektedir.

Resim 11-12-13. Çikolata Hikâyesi Resimleri

Üç çocuğun mahalledeki şekerçi dükkânı önündeki konuşmaları ile başlayan hikâyenin ilk resmi dükkân camından içeri bakarken ki hâlleridir. Zengin abla kardeş, yoğurtçunun kızını fakir bulduklarını, ondan üstün olduklarını tavırlarıyla gösterirler. Zengin kızın birbiriyle daha uyumlu kıyafetleriyle, yüzünün daha kanlı canlı resmedilmesi aradaki ekonomik farkın göstergesi şeklinde okunabilir. Son resimde hikâyenin küçük, fakir kızın; alamadığı çikolatanın sadece kabuğu ile baş başa kalmış hâli anlatılır.

Resim 14-15-16. Sevinç Hikâyesi Resimler

Hikâyenin ilk resminde ellerinin üstünde duran küçük kızın mutluluğu gözden kaçırılmayacak netlikte anlatılmıştır. Ailesiyle cambazlık yapan küçük kız, bir yolcu vapurunda eğlenceli hareketler yaparak para kazanır ve bunu ikinci görselde görmek mümkündür. Yolculardan biriyle konuşmaya başladıktan sonra bir gözünü nasıl kaybettiğini anlatır, bunu da üçüncü resmin üst kısmında bulabiliriz. Babasının sinirli biri oluşu, kendisi dâhil ailenin geri kalan üyelerinin de bir tepki verememeleri ve yaşanan olaya polisin dâhil olduğu buradan anlaşılmaktadır. Yine aynı resmin son kısmında ise kahramanın, emeğinin karşılığını aldığındaki sevinç anlatılır.

Resim 17-18-19. Kırmızı Küpeler Hikâyesi Resimleri

Kendisi de çocuk olan Elmas'ın kırmızı küpeleri, üzgün yüzü, dağınık saçları hikâyenin giriş resmidir. Sonraki resimlerde ise Elmas'ın yardımcı olarak çalıştığı evin küçük çocuğuna bir anne edasıyla sahip çıkışı anlatılır. Babaannesinden kaçtıkça yardımcı kızın tavan arasındaki odasına sığınır. Görsellerden sadece hikâyenin kahramanları tanıtılmaz, onların sosyo ekonomik durumları hakkında da düşünce üretilebilir. Tavan arasının loş ışıklı veya toz bulutu varmış gibi resmedilmesi fakirliğin yansımasıdır denilebilir.

Resim 20-21-22. Nermin Hikâyesi Resimleri

Yüksek binalar arasındaki hâli kalmamış bir erkek figürü hikâyenin girişinde verilmiştir. Bu resim işsiz kalmış bir insanın çaresizliğidir. Evde kendisini bekleyen eş ve çocuk ikinci resimde pencere önünde resmedilmiştir. Gelişme bölümüne gelindiğinde ise ütücüde çalışmaya başlamış kadın görseli vardır.

Resim 23-23-24. Çocuk Hikâyesi Resimleri

Bir duvar kenarında elindeki kartpostallarla bekleyen küçük bir erkek çocuğu görseli ile konuya giriş yapılmıştır. Elindekilerle cadde boyu yürüyen kalabalıktan birilerinin kendisini görmesini beklemektedir. Başındaki kasketi, o küçük bedenini kocaman bir adam yapmıştır, denilebilir. Bekleyişin sonunda bir kişinin kendisine yaklaştığı bir resme yer verilmiştir. Buradaki kişi bir erkektir. Başında maddi durumunun iyi olduğunu sezdirenen bir fötr şapka, üzerinde uzun bir kaban vardır. Üzerindeki ince kıyafet, yüzündeki durgun, üzgün ifade küçüğün yardıma muhtaç olduğunu bu görselde daha net anlaşılmaktadır.

Resim 26. Farecik Uyku Kitabı Kapak Resmi

Kitabın ilk iki hikâyesini çağrıştıran bir görsel olmuştur. İnsanların işkencesinden kaçmaya çalışan fare ve başka bir baskıdan hayatı zora girmiş bir çocuk kapak resmi olmuştur.

Resim 27-28-29. Farecik Hikâyesi Resimleri

Kapana takılmış fare resmi ile hikâye başlar. Elinde sopası olan, sinirleri yüzlerinden anlaşılan kişilerin kapan etrafında olduğu görülmektedir. Ellerinden kaçmaya çalışan farenin peşinden bir suçlu kovalarcasına koşan adamların öfkeli tavırları son resme yansıtılmıştır.

Resim 27-28-29-30. Uyku Hikâyesi Resimleri

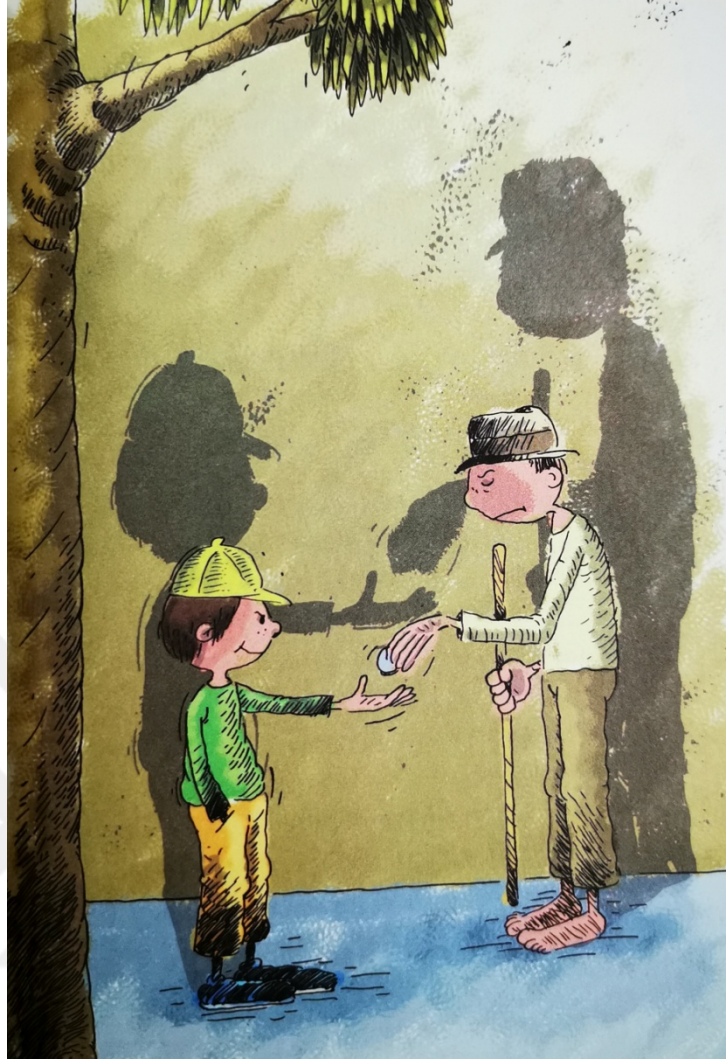

Büyük gözlü, alınlarında ter olan, saçları dağılmış beş çocuk görseli girişte verilmiştir. Atölyede bir makinenin başında yalınayak bir şeyler yapmaya çalışan çocuk resmi konunun giriş bölümünü anlatmaktadır. Üçüncü görsel de diğerlerinden çok da farklı değildir. Birbirine benzer görünüşteki dört çocuk atölyede konuşmaktadır. Hiçbirinin üzerinde kazak, ayaklarında da ayakkabı yoktur. Zayıf bedenleri dikkat çeken başka bir detaydır. Hikâyenin sonunda ise çocukların usta başlarından birinin makinelerden birine yaslanmış düşünceli duruşu resmedilmiştir. Kapıdan onu izleyen çocuk ise bir şey diyecekmiş ama diyememiş bu yüzden bekliyormuş gibi eli belinde kalarak anlatılmıştır. Usta başının da ayakkabısı ve kazağı yoktur. Bu durum belki de atölyede çalışmanın gereklerinden olduğu kanısını doğrular.

Resim 31-32-33. Propogandacı Hikâyesi Resimleri

Uzun boylu, yırtık elbisesi, elindeki sopası, başındaki ezilmiş şapkası ile duvar kenarında dilenen çocuk görseli olayın nasıl başlayacağı hakkında ipuçları vermektedir. İkinci resimde, bir ağaca yaslanmış, başında yuvarlak çizgili şapkası ile elinde bir şey tutuyormuş gibi duran başka bir çocuk vardır. Her ikisi de erkek çocuğudur. Fakat bu çocuğun bir önceki resimdekinden farkı ayağında ayakkabısı olmasıdır. Birbirlerinden çok hoşlanmadıkları son görselde belli olmuştur. Gölgelelerinin duvara yansıdığı anda elinde sopası olan çocuk, diğerine para vermektedir. Üstünlük kurmanın çocuklar arasında da yer bulduğunu resimdeki eli cebinde, başı dik duran çocuktan anlamak mümkündür.

Resim 34-35-36-37. Küçük Kovboylar Hikâyesi Resimleri

İki erkek, bir kız çocuğunun farklı yüz ifadeleri ile hikâyeye giriş yapılmıştır. Erkeklerden birinin elinde oyuncak bir tabanca, diğerinin başında gemi kaptanlarının şapkasına benzer bir şapka, kız çocuğu ise onlara şaşırmış şekilde bakarken resmedilmiştir. Hikâyenin ikinci resminde sarı, kıvrıkcık saçlı bir kız elinde sopa kendisinden büyük bir adamla konuşmaktadır. Arka tarafta da arkadaşları ellerindeki oyuncak tabanca ve sopayla koşmaktadır. Bunları kenardan izleyen başka bir çocuk daha vardır. Hepsinin arkadaş olduğu düşünülürse mahallerinde oynadıkları söylenebilir. Bir sonraki resimde oyunun merkezinde yer alan üç çocuğun sevinçli ifadelerle zıpladıkları görülmektedir. Heyecanla, mutlulukla oynayan çocuklardan öfkelenmiş çocuklara geçiş yapılmıştır. İkinci görseldeki kız çocuğunun karşısındaki adam, hikâyenin sonunda karşısındaki üç çocuğu anlamaya çalışırken okurun karşısına çıkar. Birkaç basamaklı merdivenli evin önünde birbirlerine bakan dört kişi son resimdeki yerini almıştır.

Resim 38-39-40. Küçük Kâhya Hikâyesi Resimleri

Gözünün önüne düşen saçlarına aldırmadan elini yanağına dayamış bir eli havada bağırarak bir erkek çocuğu giriş resmidir. Çocuğun; köşe başında uzun boylu, büyük gözlü bir adamla konuşurken omuzları düşüktür. Son resimde uzun boylu adamın karşısında çaresizce omuzlarını düşürmüş çocuk gitmiş onun yerine öfkeli bakışları olan biri gelmiştir. Bunun nedeni olarak ikilinin yanından geçen hamalın, çocuğu sinirlendirmiş olmasına bağlamak mümkündür.

Resim 41-42-43. İncir Çekirdeği Hikâyesi Resimleri

Olay içinde isimlerinden bahsedilmeyen çocukların resimleri hikâyenin başında verilmiştir. Sonraki resimde, perdesi açık duran bir pencerenin önündeki masada bir çift kahvaltı yapmaktadır. Masada biraz ekmek, peynir, sahandada yumurta ve iki çay vardır. Buradan hareketle düşük gelirli olduklarını söylemek mümkündür. Son resim de bu tahmini desteklemektedir. Yer minderinde oturup kıyafete yama yapan kadın resmi verilmiştir. Oturduğu yerin üzerinde bir tablo, duvar kenarında eski bir sandalye yoksul aile algısını tamamlamıştır.

Resim 44-45-46. Kuduz Hikâyesi Resimleri

Çocuğu ile karşılıklı duran bir baba görseli hikâyeyi başlatır. Küçük bir sedir önünde yer minderlerinden birinde oturan çocuk, kapının önündeki annesine sevgi dolu gözlerle bakmaktadır. Kıvrırcık saçlı, ayağında terliği, uzun elbisesi olan anne biraz şaşkın durmaktadır. Sokağa direkt açılan evin kapısından kucığında kedi ile çocuğunun elini sıkıca tutmuş annenin büyük adımlar atarak çıkması hikâyenin son görseli olmuştur.

Resim 47. İnci'nin Maceraları Kitabı Kapak Resmi

Kitabın kapak resmi İnci'nin maceraları 2 adlı hikâyeden bir parçadır. İnci isimli küçük kız evde beslediği kedisi ile kapı aralığında beklemektedir. Kedi yanındayken mutlu yüz ifadesi olan bir kız çocuğu çizilmiştir.

Resim 48-49-50. İnci'nin Maceraları 1 Hikâyesi Resimleri

Koridor gibi bir yerde gözleri kapalı, ellerini arkasında bağlamış, düşünceli hâlde bekleyen kız çocuğu resmi vardır.

İnci kapı kenarındaki yatağında oturmuş, dışarıyı dinlemeye çalışmaktadır. Yatağına bir de oyuncağını almıştır. Odasında ise yerde bir top, kutu; masasında da birkaç kâğıt, kitap ve kalem mevcuttur. İnci'nin, annesi ile babasını dinelemeye çalıştığını hikâyenin ilgili bölümünde bulup bu görselle bütünleştirmek mümkündür.

Ocaktaki yemek, tezgâhtaki bulaşıklar mutfaktaki işin fazla olduğunu göstermektedir. İnci ise mutfağın ortasında durmuş annesine bir şeyler anlatmaktadır.

Resim 51-52-53. İnci'nin Maceraları 2 Hikâyesi Resimleri

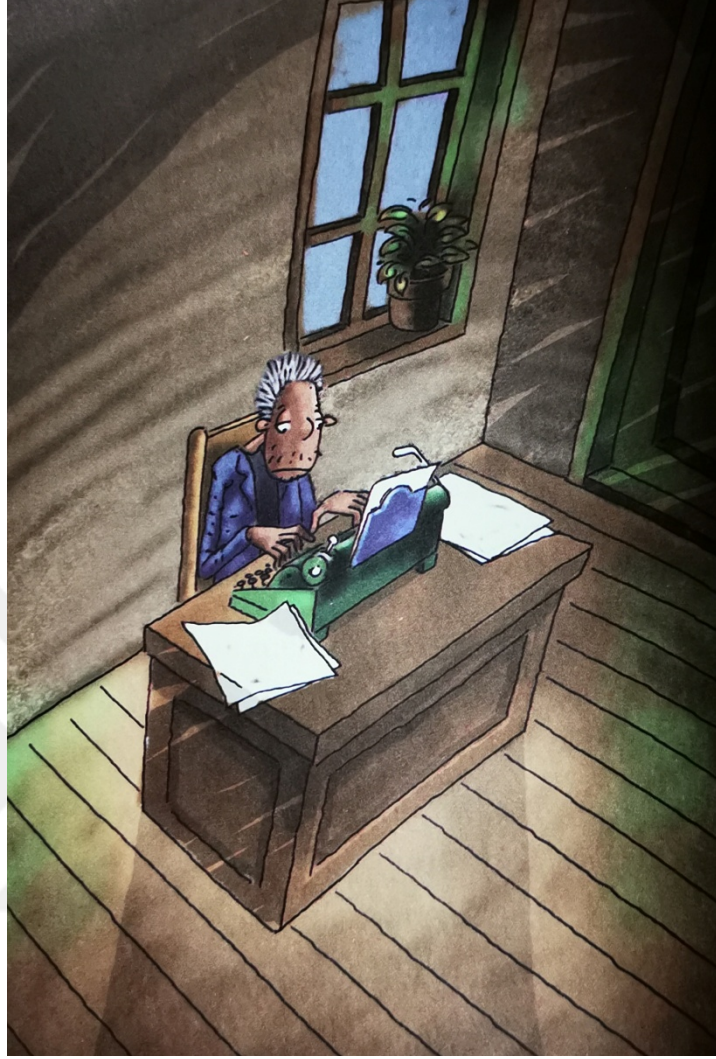

Hikâyeye dört yavrusu ile bir köşede sakince yatan anne kedi ile giriş yapılmıştır. Gelişme bölümüne doğru İnci'nin, yerde bir minderin üzerine oturmuş duvar kenarındaki anne ve yavru kedileri izlediği görülmektedir. Her iki taraf da içinde bulundukları durumdan memnunmuş gibi gözükmektedir. Son görsel olarak bir kapı aralığında yanındaki yavru kedi ile çok mutlu olmuş bir kız çocuğu ortaya konmuştur. Kapı aralığının hikâyenin akışından mutfak kapısı olduğu anlaşılmaktadır.

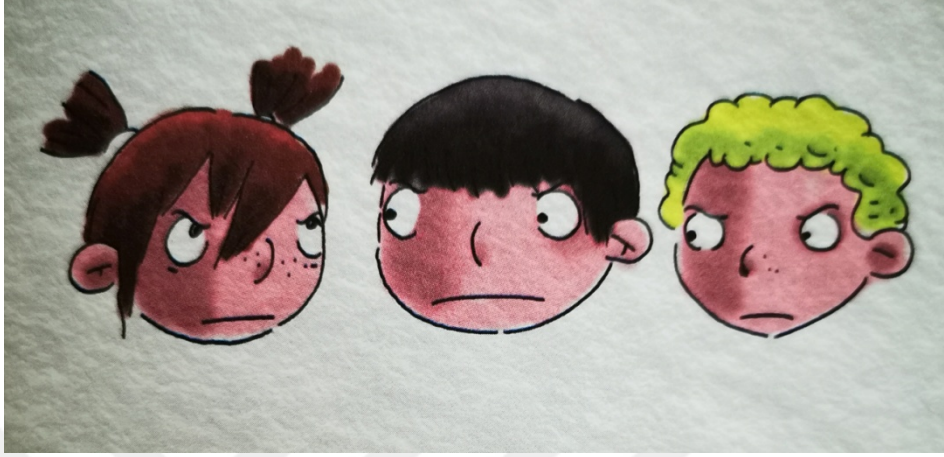
Resim 54-55-56. İnci'nin Maceraları 3/İnci'nin Babası Hikâyesi Resimleri

Göz kapakları çökmüş, yorulmuş, farklı renkte üç valiz taşıyan bir adam resmi ile hikâyeye giriş yapılmaktadır. Olayın ilerleyen kısmında ilk görselin küçük kız İnci'nin babasına ait olduğu anlaşılmaktadır. İkinci görselde, ağlayan bir bebek başında kulaklarını kapatıp ne yapacağını bilemeyen İnci vardır. Hikâyeyi başlatan kişinin son kısımda da okur karşına çıkar ve ofis gibi bir yerde masa başında çalışırken yorgun ve düşünceli tavrından bir şey kaybetmemiştir.

Resim 57-58-59. İnci'nin Maceraları 4/Düşman Hikâyesi Resimleri

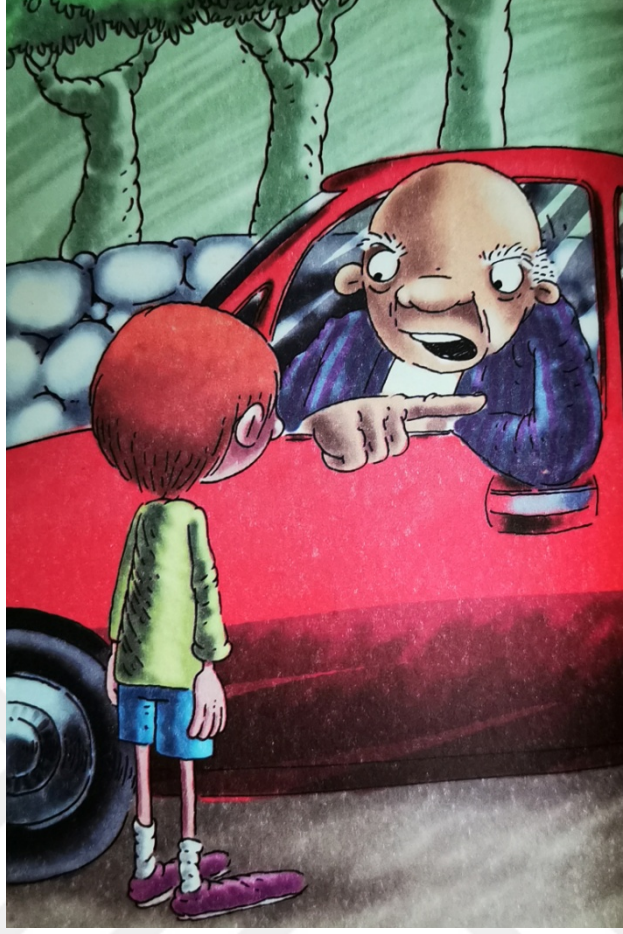
Birbirine bakan iki erkek, bir kız çocuğu ilk görseldir. Erkeklerin şaşkınlıkla birlikte sinirli oldukları anlaşılmaktadır. Kız ise her ikisine de öfkeli baktığı söylenebilir. Hikâyenin serisi düşünüldüğünde kız çocuğunun İnci olduğu söylenmelidir.

İki basamaklı bir merdivenin en üst kısmında eli belinde bir şeyler anlatan İnci'yi iki arkadaşı dinlemektedir. Basamakta oturan ile yakta duran çocuğa bakıldığında İnci karşısında aktif olmadıkları söylenebilir. Arkadaş grubunda lider olanın İnci olduğu anlaşılmaktadır.

Köşe başındaki üç çocuk bıyıklı, şapkalı, omzunda şişe taşıyan bir adamın arkasından seslendikleri hatta bağurdıkları söylenebilir. Bu, hikâyenin son görselidir.

Resim 60-61-62. Yeni Arkadaş Hikâyesi Resimleri

Mavi şortlu, yeşil bluzlu erkek çocuğunun kırmızı bir bisiklet üzerindeki mutlu hâli hikâyenin giriş kısmında verilmiştir. Hikâyenin konusu hakkında ipucu vermesi açısından bu görselin önemli olduğu söylenebilir.

Olayın kısa bir ilerleyişi sonrasında ilk resimdeki mutlu çocuğun değiştiği görülür. Öyle ki bu çocuk elinde sopa olan başka bir çocukla kırmızı bisikletinin yanında sinirli şekilde konuşmaktadır. Bu görselde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri davranışların değişmesi dışında çocukların fiziksel görünümleridir. Ekonomik durumun çocuklara nasıl yansıdığını göstermektedir. Bir tarafta iyi giyinimli, bisikleti olan bir çocuk; diğer tarafta bunun tam tersi olan bir çocuk vardır.

Büyüklerin bu durumdaki görüşünün ne olduğunu son görselde anlamak mümkündür. Hikâyedeki zengin çocuğun babası bu görselde verilmiştir. Zengin babanın kendi oğluna parmağını kaldırarak sert bir üslupla konuştuğu görülmektedir.

Resim 63-64-65. Bir Öksüz Kız Hikâyesi Resimleri

Üzerindeki mavi okul önlüğü, başındaki küçük şapkası, sırtındaki okul çantası ile kamburu çıkmış bir kız çocuğu hikâyesinin başında verilmiştir. Bitkin hâldeki kızın geniş merdivenlerden çıkarken genç bir delikanlı ile karşılaştığı ikinci görsel okura sunulur. Bu gencin kız çocuğunun abisi olduğu anlaşılmıştır. Bir sonraki resimde, bir masa etrafında akşam yemeği için toplanmış aile sofrası verilmiştir. Sade görünümlü mutfakta iki kız çocuğu, baba ve anne yemek için hazırlanmaktadır. Elinde tencere ile masaya yaklaşan anne, masadakilere yorgun ya da üzgün denilebilecek şekilde bakmaktadır. Yemeğini yemeye hazırlanan baba ise okuldan gelen kızını dinlemekle

meşguldür. Evin diğer kızı masadakilere sinirli şekilde bakmaktadır. Hikâyenin gelişme bölümü devam ediyorsa da görseller burada bitmiştir.

Resim 66-67-68. Çocuk Ali Hikâyesi Resimleri

Bu hikâye diğerlerinden farklı olarak kişi resimleri olmadan başlamıştır. İlk görselde, yanan birkaç ağaç ve duman kümesi yer almaktadır. Bu da okurların zihinlerinde olay hakkında ipucu vermeye yeterli olabilmektedir.

İkinci görselde, bir gardiyan ve küçük erkek çocuğu yer almaktadır. Bu iki kişinin taş döşenmiş koridorda yürürken gölgeleri de koğuş kapısına yansımıştır.

Hikâyenin sonuç bölümüne gelindiğinde ise bu sefer erkek çocuğun yanında bir aşçı bulunmaktadır. Sandalyeye oturan çocuk önündeki diğer sandalyede bulunan çorbayı içmeye çalışmaktadır. Hemen yanında bulunan uzun saplı çantaya bakıldığında bu yemeğin çocuğun kendisine ait olduğu söylenebilir. Aynı odada ayakta duran orta yaşlı adam, patates soymaktadır ve odanın köşesinde oturan çocuğa da bakmaktadır.

Pencerenin demir parmaklık şeklinde oluşu da buranın yine koğuşlardan biri olduğu

söylenabilir.

Resim 69. Aslan Tomson- Köpek Yavrusu Kitabı Kapak Resmi

Yanakları kırmızı, tebessüm eden çocuk karşısındaki köpeğe bir şeyler vermektedir. Başında yuvarlak şekilli şapkası olan çocuğun kahverengi kazağı ve mavi pantolonu vardır.

Resim 70-71-72. Aslan Tomson Hikâyesi Resimleri

İlk görselde boynundaki işportası ile beli bükülmüş gibi duran erkek çocuk yer almaktadır. Bu da hikâyenin konusu hakkında kısa bir bilgi vermektedir.

Hikâyenin ilerleyen kısmında köşe başındaki işportacı çocuk, içinde değişik renkte birkaç farklı eşyayı satmaya çalışmaktadır. Okul çantaları omuzlarında ya da ellerinde olan beş çocuk, hikâyenin kahramanı ile konuşmaktadırlar. Sokak lambasının önünde duran bu çocukların hemen arkalarında da yerde yatan bir köpek vardır.

Son resimde ise kırmızı çerçeveli pencereden dışarı doğru kollarını kaldırmış bir kadın ve kıyafetleri, ellerindeki materyalleri ile oyun oynadıkları belli olan dört çocuk

yer almaktadır. Hikâyenin olay örgüsüne göre çocukların giydirilmesi, görselin önemli bir noktasıdır.

Resim 73-74-75. Küçükler ve Büyükler Hikâyesi Resimleri

Adı geçen kitabın kapak resminde yer alan çocuk, bu hikâyenin ilk görseli olmuştur.

Sarı kapılı, büyük halka tokmaklı, beyaz ampullü, yeşil renkli korkuluğu olan binanın önündeki biri bisikletinde diğeri ayakta olan iki çocuk bu hikâyenin ikinci görselidir.

Son görselde ise evin penceresinden bisikletli çocuğa seslenen gözlüklü bir kadın ve evin köşesindeki ağacın yanında duran beyaz eşarplı, siyah gözlüklü, bastonlu, kolunda çantası olan yaşlı başa bir kadın yer almaktadır.

Resim 76-77-78. Üç Arkadaş Hikâyesi Resimleri

Biri taburede, ikisi yerde oturmuş birbirleriyle konuşan üç çocuğun resmi ile hikâye başlamaktadır.

İkinci görselde bulutlu bir günde dalgaların kayalara çarptığı bir mekânda üç çocuk, eğlenceli bir şeyler yapıyormuş gibi gülerek bakışmaktadırlar. Çocuklardan turuncu saçlı olanı yere bir daire çizmektedir. Diğerleri de onun yanında beklemektedir.

Son resimde ise şehrin çeşitli binalarının önünden geçip giden bir vapura, iskeleden bakakalan çocuklar ve arkalarından gelen görevli kişi yer almaktadır.

Resim 79-80-81. Harika Çocuk Hikâyesi Resimleri

Bir kutu içinde düşünceli tavırla oturmuş çocuk resmi girişte okur karşısına çıkar.

Hikâyenin ikinci görselinde bir atölyede mavi pantolonlu, beyaz gömleli, bıyıklı bir adam ile küçük çocuğun karşılıklı durdukları hâli yer alır. Atölyenin eski, özensiz durumu da dikkat çekmektedir.

Son resimde ise yine aynı kişinin çocukla sanki konuşuyor gibi duruşu anlatılmıştır. Bir öncekine göre burada atölyenin dış görünüşü de resmedilmiştir. Duman tüten bir baca, kahverengi taşlarla örülü bir duvar resmin dış cephesini oluşturmuştur.

Resim 82-83-84-85. Can Sıkıntısı Hikâyesi Resimleri

Hikâye kahramanın yer almadığı bir giriş resmi yer almaktadır. Denizdeki bir vapurun varlığı, konu hakkında bilgi vermektedir.

Gelişme bölümündeki resimlerden biri, vapurun banklı kısmındaki yolculardır. Yanındaki dört çocuğu ile oturan saçları eşarbının kenarından çıkmış bir kadın, genç

başka bir kadınla konuşmaktadır. Arka tarafta oturanlar ise biri kadın üçü erkek yolcudur. Herkes aslında dört çocuklu kadını dinler gibi oturmaktadır.

Üçüncü görselde yeşil halı serili, sarı boyalı, pembe perdeli bir odanın duvarında asılı fotoğrafa bakan bir adam bulunmaktadır. Olay akışından anlaşılacağı üzere bu kişi hikâyedeki çocukların babasıdır. Asılı fotoğrafa bakan adam elindeki kitapla bir kitaplığın yanındadır.

Hikâyenin son resminde elleri ceplerinde gülümseyen bir çocuk, babasının yanında ayaktadır. Yeşil koltukta oturan baba figürü oğlunun tersine daha sakin daha ciddi durmaktadır.

Resim 86-87-88. Köpek Yavrusu Hikâyesi Resimleri

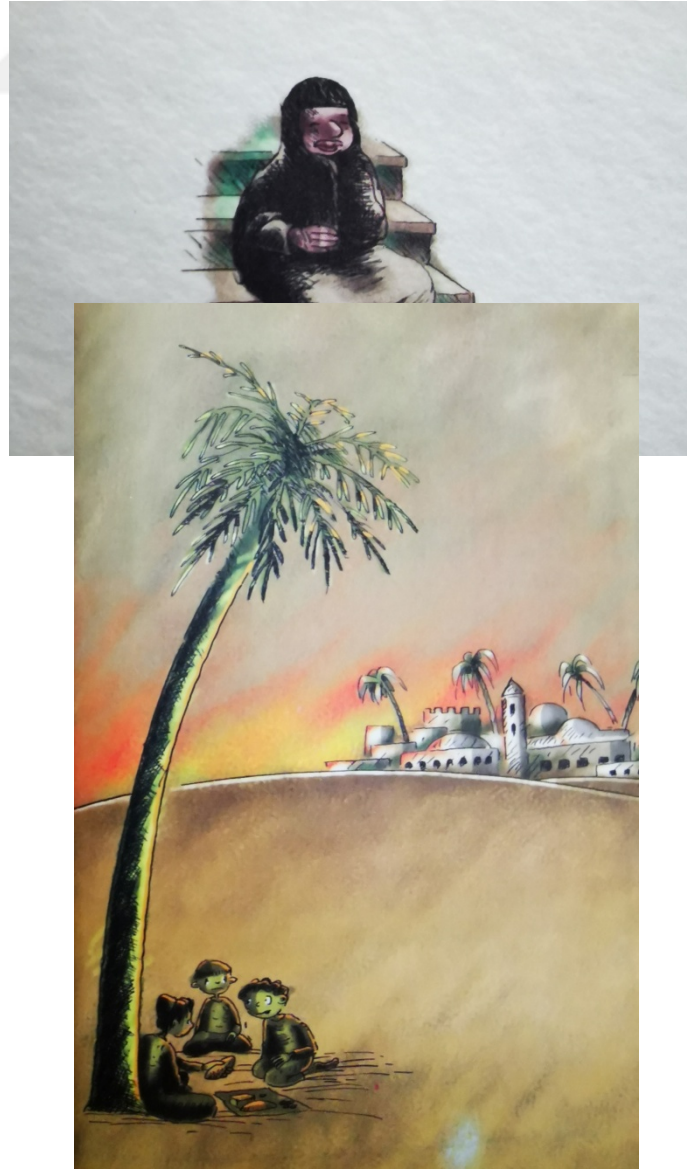

Kitabın kapağında kullanılan köpek resmi bu öykünün kahramanlarından. Olay da bu görsel ile başlamaktadır.

Sonraki resimde dört erkek çocuk aralarında duran köpeğe bakmaktadır. Çocuklardan birinin elinde çember vardır. Bunlardan ikisi kaldırımında diğer ikisi de kaldırımın hemen kenarındadır. Eli arkasında bağlı gözlüklü bir adam da kaldırımın ilerisinden bir kapı girişi yerden çocuklara bakmaktadır. Köpeğin başındaki çizgilerden korktuğunu, endişelendiğini anlamak mümkündür.

Üçüncü resimde gölgesi duvara yansımış sırtındaki küfesiyle çocuklardan biri ile konuşan başka bir adam yer alır. Diğer çocuklara göre daha kilolu olanla zayıf uzun boylu olan çocuk duvar kenarında durup arkadaşına gülmektedir. Beyaz kazaklı çocuk da sırtında küfe olan adama bir leyler söylemektedir.

Resim 89-90. Hamam Anası Hikâyesi Resimleri

Kara kalem çizgili bir kadının merdiven basamağında oturmuş hâli ile hikâye başlamaktadır.

Hikâyenin son görselinde bir palmiye ağacının altında oturan üç erkek çocuk ve yere serili bez üzerindeki yiyecekler resmedilmiştir.